

Intern revision

Fokus på den manglende regulering uden for finansielle virksomheder, med et oplæg til en generel dansk model.

cand.merc.aud.-speciale

Udarbejdet af:	Henrik K. Andersen Kristian Thostrup
Vejleder:	Lars Kiertzner
Afleveret:	15. november 2010

1 Forord

Dette speciale er udarbejdet på Aalborg Universitet, cand.merc.aud.-studiet.

Specialet er udarbejdet i perioden 4. august 2010 til 15. november 2010.

Vejleder er lektor Lars Kiertzner, ph.d., statsautoriseret revisor.

Specialet er afsluttet og afleveret på:

Aalborg Universitet
Fibigerstræde 4
9220 Aalborg Øst

Aalborg den 15. november 2010

Kristian Thostrup

Henrik K. Andersen

2 Indholdsfortegnelse

1 FORORD	1
2 INDHOLDSFORTEGNELSE.....	2
3 FORKORTELSESLISTE	3
4 ANSVARSLISTE	4
5 SUMMARY	5
6 INDLEDNING	8
7 BEGRUNDELSE FOR VALG AF EMNE.....	13
8 PROBLEMFORMULERING	15
8.1 AFGRÆNSNING	17
9 METODE	19
10 INTERN REVISIONS FUNKTION	21
11 NUVÆRENDE REGULERING AF INTERN REVISION	23
11.1 REGULERING AF INTERN REVISOR	25
11.1.1 Lov om finansiel virksomhed (LFV)	26
11.1.2 Revisionsbekendtgørelsen (REVBK)	34
11.1.3 Samspillet mellem LFV og REVBK, samt opsamling af reguleringen.	43
11.2 PLIGTER OG ANSVAR	44
11.2.1 Lars Bo Langsteds responsum	44
11.2.2 Pligter	45
11.2.3 Ansvar	46
11.2.4 Opsamling	50
11.3 REVISIONSUDVALG	52
11.3.1 Opsamling	53
11.4 OPDATERING AF ISA 610 - USING THE WORK OF THE INTERNAL AUDIT FUNCTION	54
11.4.1 Spørgsmål og overvejelser til behandling	55
11.4.2 Væsentlige ændringer i ny ISA 610	59
11.4.3 Opsamling	71
11.5 IIA'S REVISIONSSTANDARDE	74
11.5.1 Gennemgang af standarder.....	75
11.5.2 Relevansen af standarderne i forhold til en dansk model	80
11.6 ADVOKATUNDERSØGELSER I EBH BANK OG ROSKILDE BANK	82
11.6.1 Gennemgang af forhold vedrørende intern revisor i EBH Bank.....	82
11.6.2 Gennemgang af forhold vedrørende intern revisor i Roskilde Bank	85
11.6.3 Intern revisors rolle i de to bankkrak	88
11.6.4 Er der grundlag for ændringer og/eller brug af erfaringer?	93
11.6.5 Opsamling	97
12 MODEL FOR INTERN REVISION	98
12.1 INTRODUKTION	98
12.2 OMFANG	101
12.3 UAFHÆNGIGHED	106
12.4 ANSVAR, PLIGTER OG FORSIKRING	114
12.5 ARBEJDSDELING IMELLEM INTERN OG EKSTERN REVISOR.....	120
12.6 CERTIFICERING, UDDANNELSE OG NIVEAU	125
12.7 KONTROL	131
12.8 SANKTIONER	135
12.9 FREMTIDIG REGULERING, OMFANG OG IKRAFTTRÆDEN	138
12.10 OPSAMLING	140
13 KONKLUSION	143
14 LITTERATURLISTE	146

3 Forkortelsesliste

Igennem opgaven anvendes en række forkortelser for de love og bekendtgørelser, som vi anvender og referer til. Derfor er herunder oplistet, hvad forkortelserne betyder.

DL	Danske Lov
EAL	Erstatningsansvarsloven
ER	Etiske regler
ERKBK	Erklæringsbekendtgørelsen
GAAFBEK	Bekendtgørelse om godkendte revisorers garantistillelse og ansvarsforsikring
IAASB	International Auditing and Assurance Standards Board
IFAC	The International Federation of Accountants
IIA	International Internal Auditors
ISA	International standard of auditing
LBL	Lars Bo Langsted, juraprofessor ved Aalborg Universitet
LFV	Lov om finansielle virksomheder og koncerner
LIR	"Lov om interne revisorer"
REVBK	Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner
RS	Revisionsstandard
RL	Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (revisorloven)
SEL	Selskabsloven (lov om aktie- og anpartsselskaber)
STL	Straffeloven
SØK	Rigspolitiet, afdelingen for særlig økonomisk kriminalitet
UAFHBEK	Bekendtgørelsen om godkendte revisorer og revisionsvirksomheders uafhængighed (Uafhængighedsbekendtgørelsen)
UAFHVEJ	Vejledning om bekendtgørelsen om godkendte revisorer og revisionsvirksomheders uafhængighed
ÅRL	Årsregnskabsloven

4 Ansvarsliste

Som en del af, at gruppeeksamen er afskaffet og eksamenerne er individualiseret, er det et krav til dette speciale, at der er udarbejdet en ansvarsliste, som synliggør opgaveløseres individuelle bidrag til specialet.

Da specialet er udarbejdet i et samarbejde, har vi valgt, at vi hver behandler en ligevægtig fordeling af den nuværende regulering, der efterfølgende er indarbejdet for de samme områder i modellen. De øvrige dele af specialet er i vid udstrækning udarbejdet i fællesskab.

Derfor er nedenstående ansvarsliste et skøn over fordelingen, hvad angår delene i specialet udover fordeling af den nuværende regulering.

Ansvarslisten kan derfor specificeres således:

Henrik K. Andersen

Afsnit 11.4, 11.5 og 11.6 samt 12.1, 12.2 og 12.5.

Skønnet: Resume (summary), metode.

Kristian Thstrup

Afsnit 11.1, 11.2 og 11.3 samt 12.3, 12.4 og 12.8.

Skønnet: Forside, intern revisions funktion, bagside.

Fælles

Forord, forkortelsesliste, ansvarsliste, indledning, begrundelse for valg af emne, problemformulering, konklusion og litteraturliste.

Da vores speciale består af et oplæg til en generel dansk model, har det ikke været muligt at individualisere specialet yderligere, da selve modelsammensætningen består af dele fra begge opgaveløseres gennemgange af nuværende regulering. Derfor ville større individualisering medføre, at vi ikke i samme omfang kan sammendrage og konkludere på vores iagttagelser.

5 Summary

The financial crisis which has been and still is haunting the world has had a major impact on enterprises in Denmark and the rest of the world. The crisis set out with a heavy decline in real estate prices, resulting in several bank failures. To protect the financial sector against further failures, the Danish government has passed rescue packages for the benefit of distressed banks. The implications of the crisis and the losses incurred by several banks are restricted availability of lending to several enterprises as well as a higher degree of and more extensive interim reporting.

Enterprises with their own internal audit departments will already have enjoyed proper focus on internal controls and business procedures prior to the crisis and therefore find it easy to prepare valid and prompt interim financial reporting. Internal auditors promote the existence of satisfactory business procedures and internal controls, which is generally of high importance and not only during a crisis.

Accordingly, we have chosen to address the work of internal auditors relying on an assessment of existing financial reporting regulations and relevant standards. This will allow us to propose a general Danish model for the work of internal auditors.

The Danish Financial Business Act, which serves as the primary legal framework for internal auditors, lays down that enterprises comprised by the Act and with more than 125 employees shall appoint internal auditors. Furthermore, the Danish Executive Order on Auditing Undertakings, etc. as well as Financial Groups lays down requirements for the audit of enterprises comprised by the Danish Financial Business Act. In addition, requirements and guidelines have been laid down as to when an internal audit is required and to which bodies the internal auditor is to report. Moreover, requirements are in place to ensure that the chief internal auditor and deputy chief internal auditor possess a high degree of objectivity and qualifications. Furthermore, the regulations lay down how to ensure that the internal auditor is independent of his/her organisation. Apart from this, there are no regulations governing the work of internal auditors. In addition, internal auditors serving in enterprises not comprised by the Danish Financial Statements Act are not covered by any regulations.

Mr Lars Bo Langsted submitted an opinion to the Institute of International Auditors at the beginning of 2010. We have assessed this opinion in order to determine the duties of the internal auditor and his/her responsibility. We found that the internal auditor is held responsible upon non-

compliance with his/her duties. In addition, the opinion points out that today internal auditors are held responsible only in their capacity as employees. Accordingly, internal auditors are not held liable to the same extent as certified accountants.

Having assessed the present regulations, we have assessed IIA's standards in order to define the actions of an internal auditor and the different international standards governing his/her work. The standards are concise and with a general wording. Accordingly, they cannot be used analogously for the preparation of regulations. Anyhow, they do generally describe the actions of the internal auditor and his/her role in the enterprises.

We have assessed the new ISA 610 in order to gain insight into the rationale behind the revision thereof. At the same time, we have also examined it to understand the requirements and norms applicable to the use by external auditors of the work of internal auditors and the main points added or changed as part of the revision of the standard. These changes will help us identify the present focus of financial reporting regulations and identify any major changes to the financial reporting regulations effective as of today. The draft new standard highlights how an external auditor may rely directly on the assistance of the internal auditor. In addition, the new ISA 315 lays down that the internal auditors shall be interviewed when assessing the company's risk and environment.

Denmark has seen several bank failures. Accordingly, legal inquiries have been made to determine the actual happenings in the case and the liability for the failure. As a consequence, we have chosen two legal inquiries to assess the role of the internal auditors. We ascertained that the internal audit departments of the two banks and their work are of highly different standard. In one of the legal inquiries, we found that the internal auditor has failed to comply with good practice without good practice having been defined in detail. However, the legal inquiry did not disclose the possible implications thereof.

The material assessed has subsequently been used for preparing a proposal for a general Danish internal audit model. We are of the opinion that the present definition of internal auditors and their work should be changed. Moreover, in our opinion, the work and functions of internal auditors should be popularised partly by means of the required implementation of internal audit departments but also through standardisation of the work of internal auditors and the assignments which they may be expected to take on. Such actions should facilitate an understanding of the work of internal auditors and further specify their functions, duties and responsibility.

Therefore, our model addresses the scope, independence, responsibility, duties and insurance, distribution of work, certification, education and performance, controls, sanctions and our assessment of the future need for regulation thereof.

We have reached the conclusion that a general Danish model for the work of internal auditors is an option. In our opinion, a new Act, possibly referred to as *The Internal Auditors' Act* should be passed. The Act is to address the main points discussed in this dissertation. In addition, we conclude that the dissertation and the model should serve only as consultation material and not be taken to offer the ultimate answers.

6 Indledning

Der bliver ofte sagt, at *alle kan starte og drive en virksomhed i opgangstider, men at det kun er dem, som kan klare sig igennem nedgangstider, der har en sund og levedygtig virksomhed*. Det er naturligvis med øje for, at det kræver langt mere af en virksomhed at klare sig igennem nedgangstider og lavkonjunktur, end der kræves for at klare sig i opgangstider.

Vi er midt i en finanskrise. Nogen mener, at vi er ved at være på vej ud af krisen, mens andre mener, at vi er langt fra. Under alle omstændigheder har Danmark igennem den første del af det 21. århundrede oplevet ekstrem vækst og fremgang lige indtil 2008, hvorefter flere banker er krakket og antallet af privatpersoner og virksomheder, der er gået konkurs, er steget kraftigt. Danmark er i dag i en lavkonjunktur, hvilket landet ikke har været siden starten af 90'erne, med undtagelse af et enkelt år omkring 2001.

Den nuværende krise er verdensomspændende, hvormed de fleste lande i verden er ramt af den presserende lavkonjunktur. Krisen startede i USA i 2007 og er blandt andet et udslag af amerikanske sub-prime-lån på det amerikanske ejendomsmarked. En så omfattende krise opleves heldigvis sjældent. Teoretisk går der omkring én generation¹ imellem sådanne verdensomspændende kriser, som er forårsaget af "bobler".

Tidligere kriser, forårsaget af "bobler" som bristede:

- 1630, Tulipanløg
- 1720, South Sea Company (Sydhavsboblen)
- 1929 (24. oktober) Wall-street-krak

Det kan være tankevækkende, at man med sådanne tidligere bobler ikke har lært af det, men i stedet lader historien gentage sig selv med den nuværende krise. Bobler vil altid bryde. Historien viser, at dette sker igen og igen. Spørgsmålet er, om man nogensinde vil lære det, eller om man blot kan gøre sit til at komme bedst muligt igennem og ud af krisen på den anden side.

Den nuværende krise kom for alvor til Danmark, da den ramte i starten af 2008. Efter længere tids uro i USA omkring ejendomsmarkedet og tilhørende "sub-prime-lån" begynder dele af det danske ejendomsmarked at "krakke". Man taler om, at ejendomsboblen springer. Ejendommene i Danmark har gennem lang tid været købt og solgt til opskruede priser med det resultat, at udlejningsejendomme genererede negative afkast. Et princip som udelukkende var baseret på, at ejen-

¹ Elliot Wave teorien.

dommene steg i værdi. Da ingen kan leve af negative afkast, har det vist sig, at nogle ejendomsinvestorer handlede (byttede) ejendomme med hinanden til højere priser, for at refinansiere sig ved nye lån i ejendommene². Faktisk har ejendomsmarkedet opereret med så høje priser, at enkelte firmaer i dag har købt nogle af deres tidligere solgte ejendomme, til priser som er lavere end det, de solgte dem til for 5-10 år siden. Og da ejendomsmarkedet igennem længere tid har givet beskæftigelse til entreprenører og håndværkere, rammes disse også, når investeringsniveauet falder væsentligt. Herefter er der kun meget få, som starter nye byggeprojekter.

Som den første bank krakker Roskilde Bank. Banken krakkede af flere årsager, men en af de væsentligste var, at banken havde en så stor portefølje i ejendomssegmentet, at hensættelserne til imødegåelse af tab – og de realiserede tab – var så store, at banken den 24. august 2008 blev overtaget af Nationalbanken og Det Private Beredskab³.

Siden krakket af Roskilde Bank er det gået stærkt. Tilliden til den danske finanssektor var fallende, hvilket den danske stat ikke kunne leve med. Regeringen vedtog derfor over en periode Bankpakke 1, 2 og 3 for at hjælpe, eller redde, det danske finansmarked. Alligevel er yderligere banker krakket. Således er EBH Bank, Løkken Sparekasse, Fionia Bank (Nova Bank Fyn), Gudme Raaschou Bank, Capinordic Bank, Straumur Burdaras Investment Banks danske afdeling samt EiK Bank⁴ alle fulgt samme vej som Roskilde Bank og alle de krakkede banker ligger nu under Finansiell Stabilitet⁵.

Redningspakkerne til bankerne i form af Bankpakke 1, 2 og 3 er naturligvis ikke gratis. Bankerne skal gennem en periode på ca. 2 år betale en garantiprovision til staten på i alt 15 mia. kr. og hæfter samtidig solidarisk for i alt 20 mia. kr., hvis der bliver behov for det i forbindelse med afvikling af de selskaber, der ligger under finansiell stabilitet. Samtidig har bankerne kun skattemæssigt fradrag for 50 % af direktionens løn⁶. Samlet set en stor omkostning for banker og sparekasser, som kunderne i sidste ende skal betale. Derfor er det helt naturligt, at bankerne stram-

² Det er ikke endeligt bevist, at refinansieringen var årsagen. Men det er bevist, at investorer i flere byer har handlet og byttet ejendomme med hinanden. Effekten var højere priser og dermed nemmere adgang til refinansiering.

³ Det Private Beredskab er en forening af banker, sparekasser og andelskasser med det formål at afvikle nødlidende banker, sparekasser eller andelskasser ved afvikling eller videreførelse. Det stod pengeinstitutterne frit at tilmelde sig, men stort set alle gjorde det.

⁴ Kilde: www.finansiellstabilitet.dk.

⁵ Statsejet selskab hvis formål er at sikre, at simple kreditorer i pengeinstitutterne får dækket deres eventuelle tab. Selskabet overtog Roskilde Bank den 10. august 2009. De sunde dele af bankerne er alle solgt (den såkaldte grønne del), hvorefter resterne af bankerne skal afvikles. Selskabet blev stiftet som en del af Bankpakke 1.

⁶ For Danske Bank betyder det et indirekte bidrag på 3,59 mio. kr. Det er skatteværdien af den andel af direktionens løn, som Danske Bank ikke længere får. Kilde: <http://www.danskebank.com/da-dk/Corporate-Governance/Afloenning/Pages/direktionens-afloenning.aspx>

mer kravene til sine kunder nu, hvor der er øget offentlig bevågenhed, men også på grund af den presserende lavkonjunktur.

Bankerne stiller, som følge heraf, oftere krav om en perioderapportering om den økonomiske situation. Ofte end før er der strengere krav til kunderne om tidlig rapportering. En oftere rapportering til eksempelvis banken er sjældent nogen betydelig ændring i hverdagen for store virksomheder. Men for små virksomheder vil det ofte betyde ekstra arbejde for deres økonomifunktion, hvad enten de har en controller, bogholder eller anden ekstern assistance. Da rapporteringen skal være aktuel og valid, er det en fordel, at der løbende er tillid til virksomhedernes registreringssystemer. Det vil for små virksomheder i stort omfang betyde, at alt er bogført og periodiseret korrekt, mens det i stort omfang i større virksomheder vil betyde, at man kan stole på den måde, virksomheden dagligt drives på – at der er tillid til forretningsgangene og systemerne og dermed registreringerne i økonomisystemet.

Dermed står danske virksomheder nu med den effekt, at de skal rapportere oftere til banken. I større virksomheder kan der også være storinvestorer, som er med i bestyrelsen, som kræver oftere rapportering. Netop nu skal man spare, men samtidig have en hurtig og præcis rapportering. Derfor har virksomheder, der allerede tidligere har implementeret en intern revision, en fordel, da der i større eller mindre omfang konstant er overvågning af de interne systemer og forretningsgange. En overvågning og kontrol, som er med til at øge tilliden til rapporteringerne, og derigennem medvirkende til, at hurtigere rapporteringer fortsat er valide.

Den fordel, som virksomheder med en intern revision har, bør kraftigt overvejes af andre virksomheder. For det er ikke kun en valid rapportering, intern revision er med til at sikre, men også at uhensigtsmæssigheder opdages langt tidligere – og helst undgås. Som eksempel for stor kreditgivning uden sikkerhed til en virksomheds kunder. Derfor er lavkonjunkturer en lejlighed til at få set virksomhedens forretningsgange og systemer igennem, og herunder vurdere om en intern revisionsafdeling kunne være en mulighed for en optimering af virksomheden. Den værdi, som intern revision vil tilføre en virksomhed i krisetid, vil alt andet lige være mindst lige så værdifuld, når der igen kommer højkonjunktur. Dette er vigtigt for virksomhederne at have for øje, så intern revision ikke bliver opfattet som et rent omkostningscenter uden værditilførsel.

Forretningsgangene og de interne systemer skal man ikke kun kunne stole på i krisetider. Desværre er der en tendens til, at det kun er når det ikke går så godt, eller når det går galt, at man vil optimere det interne kontrolmiljø, mens man i opgangstider til tider glemmer at se på det interne

kontrolmiljø, idet virksomheden tjener penge. Derfor er den nuværende krise en lejlighed til at rette fokus mod det interne kontrolmiljø, fordi en implementering eller forbedring heraf kan give virksomheden en fordel både nu og langsigtet.

Et specifikt segment, som allerede kan drage fordel af den implementerede interne revision, er virksomheder omfattet af lov om finansielle virksomheder (LFV). Her er det et lovkrav, at der bliver implementeret intern revision, hvis der er mere end 125 ansatte⁷. Da intern revision ikke er et lovkrav i øvrige virksomheder, kan de øvrige virksomheder som inspiration bruge reguleringen for banker, sparekasser og andre finansielle virksomheder, således at det interne kontrolmiljø får et løft med hensyn til troværdighed og ensartethed.

For ekstern revisor kan det være omfattende og tidskrævende at opnå tilstrækkelig overbevisning om, hvorvidt man kan basere sig på det interne kontrolmiljø i forbindelse med en revision, specielt en førstegangsrevision. En revision heraf kræver, at ekstern revisor kender virksomheden, hvilket i bund og grund kræver historik, men lige så vigtigt kræver det overblik og måske et indgående systemkendskab. Derfor er en førstegangsrevision oftest meget ressourcekrævende, specielt når der er implementeret et omfattende internt kontrolmiljø, der skal skabes kendskab til. I de virksomheder, som ikke er omfattet af LFV, men hvor der alligevel er en intern revision, vil ekstern revisors udfordring være, i hvor høj grad den interne revision lever op til samme standard og krav som en intern revisor i LFV, blandt andet til uafhængighed. Netop fordi det ikke er lovreguleret, er intern revision ikke ensartet i andre virksomheder, hvilket er en udfordring for både ekstern revisor, men også omverdenen.

Dermed dækker begrebet *intern revision* over et segment, der er lovreguleret jf. LFV og REVBK, men samtidigt også over ikke lovregulerede segmenter, der omfatter alle øvrige virksomheder, der ikke er omfattet af denne lov. Det er derfor ikke tydeligt for omverdenen, hvad en intern revisor er, og hvad dennes ansvarsområde er, før man har fået afdækket, om der er tale om en intern revision, der er omfattet af reguleringen i LFV og REVBK eller ej.

Derudover er en titel som *intern revisor* ikke en beskyttet titel, da der ikke findes en bestemt uddannelse eller certificering hertil. Det betyder, at alle kan kalde sig *intern revisor*, ligesom alle kan kalde sig *revisor*. Dette set i forhold til en titel som eksempelvis *godkendt revisor* eller *statsautoriseret revisor*, hvor der er tale om beskyttede titler, idet det kræver en bestemt uddannelse og eksamen. Endvidere er godkendte (statsautoriserede og registrerede) revisorer lovreguleret på

⁷ REVBK § 9 stk. 3

en lang række områder, hvor en af bestemmelserne omhandler en lovpligtig ansvarsforsikring⁸. En forsikring, som skal dække eventuelle tab, som kunder måtte lide, som følge af en statsautoriseret revisors fejl eller mangler, som også hænger sammen med det skærpede ansvar en statsautoriseret revisor har. Endvidere er den statsautoriserede revisor omfattet af en skærpet tavshedspligt. Et ansvar og en tavshedspligt som rækker langt ud over, hvad der gælder for en intern revisor.

Ekstern revisor kan benytte sig af en intern revisors arbejde, men intern revisor har intet ansvar for det udførte arbejde, udover almindeligt arbejdstageransvar. Dermed er ansvaret placeret hos den eksterne revisor i tilfælde af fejl, undtagen hvis der er tale om noget groft uagtsomt.

Når begrebet intern revision herefter sammenholdes til begrebet ekstern revision, opstår der en interessant sammenligning. Der er tale om to revisionsbegreber, hvor ekstern revision er meget lovreguleret, mens intern revision kun er reguleret i virksomheder omfattet af LFV⁹. Intern revision er et revisionsbegreb, som burde være medvirkende til at højne troværdigheden og validiteten. Men i stedet kan det skabe forvirring omkring, hvad man kan forvente, især når begrebet anvendes uden for finansielle virksomheder.

⁸ RL § stk. 1 nr. 6 og GAAFBK

⁹ Antallet af virksomheder omfattet af LFV som har intern revision, udgør langt under 1 % af alle virksomheder i Danmark. (Kilde www.cvr.dk og Finanstilsynet)

7 Begrundelse for valg af emne

Baggrunden for vores valg af emne, intern revision, er sket med baggrund i flere overvejelser. Igennem vores undervisning på cand.merc.aud.-studiet er det et emne, som kun meget kort er blevet behandlet, lige som vi i vores daglige arbejde endnu ikke har arbejdet med intern revision. Derfor er det for os et næsten ukendt område, som vi finder interessant at lære mere om, ved at arbejde med det i forbindelse med vores speciale.

De tidligere opgaver, der er skrevet om intern revision, som vi har set, har alle taget udspring i det, som *er* reguleret, hvilket vil sige de finansielle virksomheder. Vi har ikke observeret nogen opgaver, som har behandlet intern revision uden for finansielle virksomheder, lige som vi finder, at litteraturen på området er meget begrænset. Netop den begrænsede litteratur og dermed den begrænsede offentligt tilgængelige viden og information er en udfordring, som vi finder spændende.

Dermed finder vi det interessant og en stor udfordring at skrive om intern revision i vores speciale, hvor fokus ligger på intern revision generelt. Netop fordi det omfatter et ikke reguleret område, finder vi det interessant at se på de muligheder, der er for en generel dansk model for intern revision. Vi vil gennemgå potentiale og begrænsninger i en mulig dansk model, som kan imødegå nogle af de problemstillinger, som vi finder væsentlige.

Den manglende regulering uden for finansielle virksomheder og den værdi, som intern revision potentielt kan skabe i en virksomhed, og ikke mindst det potentiale, der er i at give intern revision en større del af ansvaret for revisionen af de interne kontroller, gør det interessant at belyse intern revision i relation til mulighederne for en generel dansk model.

Det er interessant at diskutere og belyse de problemstillinger ved den manglende regulering, som reelt betyder, at intern revision ikke er standardiseret og dermed ikke er ensartet. Det er dermed en udfordring for omverdenen at forstå værdien af intern revisions arbejde, ligesom det er en udfordring for ekstern revisor at vurdere og bedømme, i hvilket omfang intern revisors arbejde kan bruges. Det faktum, at der er helt frit spil uden for LFV, og virksomhederne kan bruge intern revision, som de vil, resulterer i, at intern revision udenfor LFV bliver et diffust og uhåndterbart begreb, når det ikke er tydeligt, hvilke krav eller muligheder der er, fordi der ikke er udarbejdet en regulering eller et fælles sæt standarder.

Den presserende krise har betydet flere konkursramte virksomheder, og ikke mindst flere bankkrak. Netop de krakkede banker har skærpet bevågenhed fra både medier samt det offentlige, hvor søgelyset hurtigt falder på den eksterne revisor. Netop derfor er dette også med til at skærpe vores interesse for intern revision og dermed for at se på det ansvar, som intern revision har eller ikke har – og muligheden for en dansk model med fordeling af noget af ansvaret mellem intern revision og ekstern revision.

Dermed er vores valg måske atypisk i forhold til et speciale, da vi ikke sammenholder gældende love og reguleringer med kommende love og reguleringer, eller på anden måde sammenholder fakta og konkluderer herpå. Med vores valg af emne vil vi ikke ende med en konklusion om faktiske forhold, men derimod med en opsamling af vores analyser og heraf afledte forslag til en generel dansk model for intern revision. Dermed vil vores speciale kunne betragtes som et diskussionsoplæg omkring en mulighed for ændring af intern revision.

8 Problemformulering

Da intern revision kun er reguleret for virksomheder, som er omfattet af LFV, har vi med et begreb at gøre, som kun delvist er reguleret i Danmark. Det betyder, at begrebet intern revision ikke er ensartet for virksomhederne, som ikke er omfattet af LFV, da der ikke findes en lovregulering, hvilket er uheldigt i relation til forståelsen og troværdigheden af en revision. Når der i daglig tale omtales *revision* er det en gængs opfattelse, at der er tale om revision af en godkendt revisor, og oftest at der er tale om en lovpligtig revision af et årsregnskab. Det er en revision, som offentligheden kan forholde sig til, da den er lovreguleret – uanset i hvilken sammenhæng der er udført revision af en godkendt revisor. Desuden er det i den brede offentlighed kendt, at der er høje krav til en godkendt revisor i relation til uddannelse og eksamen, men også efterfølgende i det udførte arbejde og den løbende efteruddannelse¹⁰. Derfor er det til sammenligning uheldigt, at intern revision dækker over både et reguleret område (LFV) og et ikke reguleret område (øvrige virksomheder). Det er ikke hensigtsmæssigt, idet selve *revisionsbegrebet* pludselig skal defineres og præciseres, før offentligheden kan forholde sig til det. Man er nødt til at stille flere spørgsmål, før man ved, hvordan man kan forholde sig til en intern revision.

Endvidere er der en udfordring i forbindelse med ansvar og arbejdsfordeling imellem intern og ekstern revisor. RS 610¹¹ regulerer ekstern revisors brug af *alle* typer af interne revisorers arbejde, hvormed den ikke skelner mellem intern revision i virksomheder omfattet af LFV og øvrige virksomheder. Dermed har ekstern revisor den udfordring, at RS 610 skal bruges på ensartet arbejde og ikke ensartet arbejde, hvilket ikke er hensigtsmæssigt.

Samtidig er det en udfordring, at interne revisorer tilsyneladende ikke har et skærpet ansvar, som eksempelvis godkendte revisorer har. Det ses blandt andet af de foreløbige advokatundersøgelser af de krakkede banker, lige som det fremgår af flere lærebøger¹². Det er en udfordring, at intern revision ikke har et skærpet ansvar, da de ofte deltager i forbindelse med den lovpligtige revision og ekstern revisor bruger dele af intern revisors arbejde. Men mindst lige så uheldigt er det, da intern revisor giver en "gratis" påtegning, hvis et årsregnskab påtegnes af den interne revision, da der ikke er noget ansvar herfor. Intern revisor opererer under et almindeligt erstatningsansvar¹³, som er et arbejdstageransvar. Der hvor intern revision er reguleret står der, at arbejdet skal udføres efter god revisionsskik. En revisionsskik som for interne revisorer ikke umiddelbart er til at

¹⁰ Obligatorisk efteruddannelse, RL § 4

¹¹ Revisionsstandard om stillingtagen til intern revisors arbejde

¹² Blandt andet Revisoransvar afsnit 1.3.4 (7. udgave af Lars Bo Langsted, Poul Krüger Andersen og Lars Kiertzner)

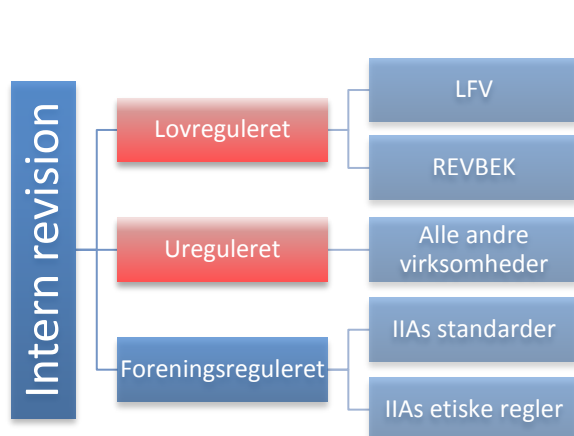
¹³ DL 3-19-2, <http://www.michaelthiesen.dk/1088/>, EAL § 23,

se eller finde definitioner for. Dermed er det umiddelbart også vanskeligt at sanktionere intern revisions pligtforsømmelse, i forbindelse med deres ansvar, med henvisning til overtrædelse af god skik.

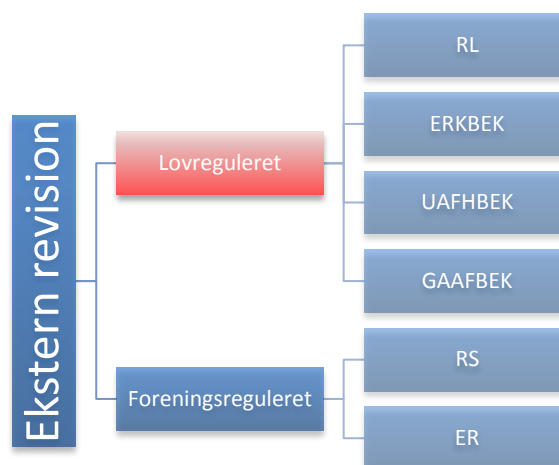
Da intern revision, alt andet lige, kender virksomheden indgående, er det ligeledes uheldigt, at interne revisorer ikke kan drages til ansvar for den revisionspåtegning, de afgiver. Hvis de i en højere grad kunne drages til ansvar for revisionen, end det er tilfældet i dag, ville man kunne spare nogle omkostninger til den eksterne revisor, idet de i mindre grad ville være ansvarlige for at udtale sig om det interne kontrolmiljø.

Samtidig er det en udfordring, at der i den nuværende regulering ikke er noget krav til certificering eller eksamen, hvilket vi finder uheldigt. Der er et krav om en teoretisk uddannelse af den interne revisionschef i LFV, men ingen krav om eksamen eller certificering, som der er for godkendte revisorer. Det er uheldigt, da en eksamen eller certificering kan medvirke til en standardisering af intern revision, ligesom der for en intern revisor vil være "noget på spil" i form af en autorisation, som kan fratages igen ved fejl og mangler. En sådan certificering eller autorisation vil samtidig underbygge ansvarsgrundlaget og dermed give mulighed for at øge erstatningsansvaret.

Grafisk kan reguleringen i dag illustreres således:

Figur 1, regulering af intern revision

Figur 2, regulering af ekstern revision

Som det illustreres i figur 1, er det ikke en selvfølge, om man arbejder med lovreguleret intern revision eller ureguleret intern revision. Sammenholdt med, at intern revision i forvejen ikke er ensartet, når det kommer til niveau, så har både omverdenen, men også ekstern revisor, en udfordring. Det er ikke tydeligt, hvad en intern revision er, og derfor er det heller ikke tydeligt, hvad

man kan forvente af en intern revision. Det skyldes, at der ikke kun er ét regelsæt, som gælder for alle virksomheder. Eksempelvis er IIA's standarder kun krav for medlemmerne af IIA, som er et frivilligt medlemskab. Dermed kan man med rette stille spørgsmålstegn ved en intern revisors arbejde i den uregulerede del af intern revision.

Ud fra ovenstående ønsker vi at sammendrage udfordringerne ved at belyse og besvare:

*Kan man forestille sig en generel dansk model for intern revision, som regulerer samtlige virksomheder? En generel dansk model, hvor man gennem en krævet **certificering** af intern revisor, og dermed en fast defineret **uddannelse**, samt **kvalitetskontrol** af intern revision får pålagt intern revisor nogle **konkrete pligter** og dermed et **ansvar**, og igennem dette ansvar og **kvalitetskontrol** får **sikret niveauet og uafhængigheden** hos den interne revisor. En generel dansk model, hvor **brugbarheden** og **synligheden** af, samt **forståelsen** for, hvad en intern revisor skal og kan bruges til, **bliver tydelig** ved en **ens regulering**. En generel dansk model, hvor vi igennem inspiration fra den nuværende regulering søger at nå frem til et oplæg til en generel regulering af intern revisor.*

Med dette vil vi gennem vores arbejde analysere og kommentere på den nuværende regulering for intern revision i Danmark og belyse de udfordringer og uhensigtsmæssigheder, som vi mener, der er i en manglende regulering. Det er både uhensigtsmæssigheder i relation til omverdenen og i relation til ekstern revisor. Vi vil igennem den nuværende regulering fremhæve de mest centrale og overordnede regler for intern revision og kommentere herpå. Vi vil samtidig se på den nye ISA 610, og hvilken betydning den kan få.

Ovenstående vil vi bruge til at vurdere mulighederne for en generel dansk model for intern revision, hvor vi gennem rapporten begrundet de ændringer, som vi mener skal til, for at få intern revision bedre reguleret og standardiseret, men også hvad der skal til for at lette byrden ved ekstern revision. Vi vil derigennem også se på intern revisors ansvar, objektivitet og kompetence samt muligheden for at ændre på disse.

8.1 Afgrænsning

Vores valg af emne dækker potentielt over flere emner. Flere af områderne, herunder revisors ansvar og uafhængighed, er der skrevet flere hovedopgaver og bøger om. Derfor er det nødvendigt, at få præciseret hvad det er, vi vil behandle i vores opgave.

Det vi vil beskæftige os med, er det fundamentale og grundlæggende i intern revision. Vi vil gennemgå den nuværende grundlæggende regulering af intern revision og derigennem søge inspiration til en generel dansk model for intern revision i fremtiden. Vi vil igennem vores opgave kommentere på de bestemmelser, som vi finder uhensigtsmæssige, med en begrundelse herfor. Vi vil se på nogle af de bankkrak, der har været i Danmark, for derigennem at søge inspiration i advokatundersøgelserne til mulige ændringer i en generel dansk model. Dermed vil hele den nuværende regulering ikke blive gennemgået, men udelukkende de bestemmelser deri, som er grundlæggende for intern revision, og som vi skal bruge som inspiration til en fremtidig generel dansk model.

Vi vil ikke behandle specifikke virksomheder, men i stedet betragte markedet og mulighederne generelt. Vi vil heller ikke behandle hele REVBEEK, da den lige som LFV omhandler langt mere end den grundlæggende regulering for intern revision.

Vi kan dermed afgrænse vores opgave således:

- Inspiration i den nuværende grundlæggende regulering for intern revisor, hvilket vil sige LFV og REVBEEK
- Inspiration i bankkrak og advokatundersøgelser
- Inspiration i ISA 610 og betænkningerne hertil
- Inspiration i udvalgte IIA standarder
- Inspiration i Lars Bo Langsteds responsum
- Oplæg til en generel dansk model ud fra vores observationer og konstateringer

Vi vil i vores opgave ikke gennemgå reglerne for ekstern revisor, da omfanget af specialet vil blive for omfattende. Derfor er vi nødt til blot at henvise til reguleringen herfor, og forudsætter derfor det som kendt, da det ikke behandles i opgaven. Henvisningerne til og sammenligningerne med ekstern revisor vil ske sporadisk, når vi finder det relevant.

9 Metode

Vi vil her kort beskrive hvilke valg vi har truffet i opbygningen af vores rapport, og hvordan de enkelte dele af rapporten er opbygget.

Strukturen, der er vist på næste side, illustrerer grafisk forløbet i opgaven. Formålet er, at vi ved en gennemgang af den nuværende regulering og de gældende standarder, samt inddragelse af Lars Bo Langsteds responsum og advokatundersøgelserne, vil kunne tilegne os den fornødne viden til dette speciale.

Der vil blive gennemgået de relevante paragraffer for intern revisor i LFV og REVBK. De relevante gældende internationale standarder for interne revisorer (de af IIA udstukne standarder) vil blive gennemgået, ligesom den opdaterede ISA 610 vil blive gennemgået. Derudover vil Lars Bo Langsteds responsum om intern revisors pligter og ansvar blive gennemgået, og der vil blive inddraget de relevante dele af advokatundersøgelserne for EBH Bank og Roskilde Bank, for at få indsigt i intern revisors rolle heri og det ansvar de eventuelt vurderes at have. Regulerings, som vi mener, er de helt grundlæggende i intern revision og ISA 610, fordi vi også vil se på de muligheder, som knytter sig til ekstern revisors brug af intern revisors arbejde.

I forbindelse med gennemgangen af den gældende regulering, vil der være en kommentering heraf, herunder en vurdering af de elementer der er væsentlige, og hvor der eventuelt er forhold, der er uhensigtsmæssige. Der vil ligeledes igennem hele rapporten være fokus på forholdet imellem intern og ekstern revisor, idet brugbarheden af den interne revisors arbejde er helt central i forhold til udbredelsen og brugen heraf.

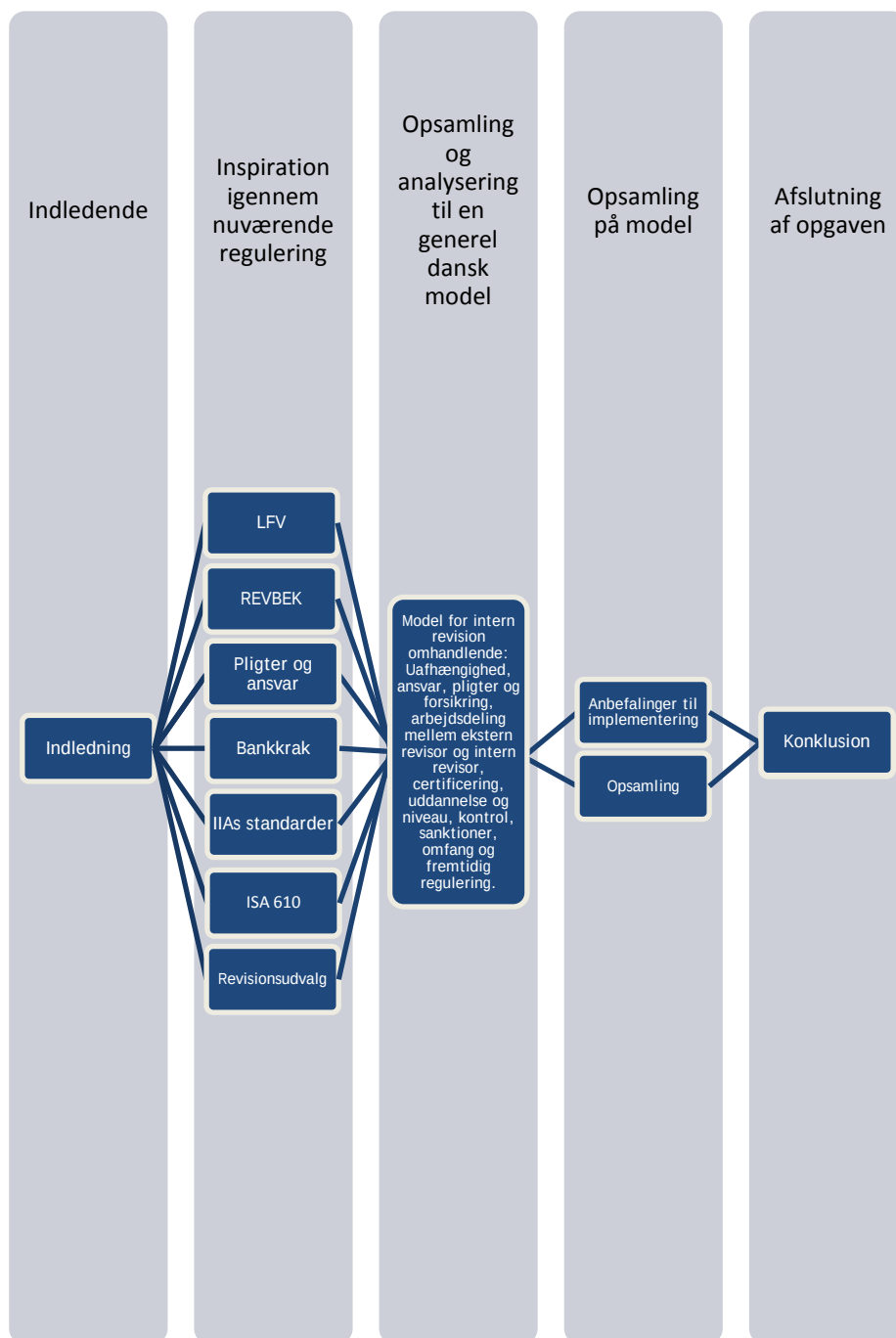
Modellen vil blive opbygget med udgangspunkt i den teoretiske del af rapporten, hvor de forhold, vi har vurderet væsentlige, vil blive inddraget og analyseret. Vi vil efter vores analyse og oplæg til modellen, komme med vores oplæg til en implementering af denne i Danmark.

Som afslutning har vi udarbejdet en endelig opsamling og konklusion.

Vores primære kilder er vurderet at være objektive, idet der primært er tale om love, bekendtgørelser og foreningsstandarder. De benyttede advokatundersøgelser og responsummet kan være præget af henholdsvis advokaternes eller Lars Bo Langsteds holdninger, hvorfor materialet herfra vil blive benyttet kritisk. Det er dog vores overordnede vurdering, at advokaterne og Lars Bo Langsted ikke har nogen umiddelbare interesser i intern revision, hvorfor vi har vurderet, at de er

så professionelle og objektive, at der ikke er problemer i forbindelse med anvendelsen af materialet som en kilde.

Vores opgavestruktur kan illustreres således:

Figur 3, strukturen i opgaven

10 Intern revisions funktion

Inden vi går i gang med beskrivelsen af de enkelte dele, som regulerer intern revision, er det væsentligt at have en kort beskrivelse af, hvad intern revision er, således at der fra starten af opgaven er en forståelse af intern revisions funktion.

Ved at læse ISA 610 og folder fra IIA omkring intern revision, vil man kunne sammenfatte det således:

Intern revision er et udspring af den almindelige eksterne revision, som vi kender i dag. Dermed er intern revision et udspring fra et revisionsbegreb, som er mere end 100 år gammelt. Revisionsbehovet opstod i sin tid som et behov for, at en uvildig, uafhængig og regnskabskyndig part kunne udtale sig om regnskabet og dermed give en sikkerhed for rigtigheden. Behovet opstod som følge af, at der var blevet længere imellem dem, som ejede virksomheden (investorer) og dem som drev virksomheden. I den sidste halvdel af 1900-tallet kom intern revision til, og blev allerede dengang en del af den finansielle verden.

Intern revision er som beskrevet i indledningen ikke et generelt krav i Danmark, hvormed det er op til den enkelte virksomhed selv at tage stilling til implementering af en intern revision. Undtagelsen hertil er virksomheder omfattet af LFV, hvor der er mere end 125 ansatte, hvor der er et lovkrav om implementering af intern revision.

Som det ligger i ordet, er der tale om en intern kontrolfunktion. Intern revision er en støttefunktion til den øverste ledelse, hvis opgave blandt andet er at undersøge, vurdere og overvåge tilstrækkeligheden og effektiviteten af de regnskabsmæssige og interne kontroller. Sådanne interne kontroller vil omfatte virksomhedens risikostyring, kontrolsystem og ledelsesprocesser. Det er intern revisions opgave at påse, om der forefindes kontroller og om kontrollerne fungerer efter hensigten, samt at de er effektive. Samtidig er det intern revisions opgave at komme med forslag til forbedringer ved løbende at rapportere til ledelsen¹⁴.

Intern revision er ikke en del af de interne kontroller, men en funktion som tester, om de interne kontroller fungerer efter hensigten. Intern revision rapporterer herom og kommer med anbefalinger til bestyrelsen.

¹⁴ Kilde: ISA 610 samt brochure fra www.iaa.dk om intern revision.

Ved at intern revision i Danmark ansættes og afskediges af bestyrelsen, i form af revisionschefen og vicerevisionschefen, sikres uafhængigheden af intern revision i forhold til den daglige ledelse og organisationen, hvormed sådanne kontrolopgaver kan varetages objektivt.

Med den regulering som findes i dag, er formålet, at man ved en organisatorisk uafhængig intern revisor har en kontrolfunktion, som er uafhængig af organisationen og dermed også den daglige ledelse. Dermed kan den interne revisor foretage objektive kontroller i virksomheden, herunder også af direktionens forvaltning, og er igennem den organisatoriske uafhængighed i stand til at foretage valide rapporteringer herom til bestyrelsen.

For at intern revision kan opnå det ovenfor beskrevne, er det helt essentielt, at intern revisor har den fornødne uafhængighed, objektivitet og ikke mindst fornødne kompetence.

Med ovenstående har vi givet et overordnet indblik i den interne revisions funktion. Herefter skal vi se på de love, bekendtgørelser og andet, som i dag udgør grundlaget for den grundlæggende regulering af intern revision. Derigennem skal vi opnå den fornødne viden og inspiration til en generel dansk model, hvorigennem vi søger at påpege uhensigtsmæssigheder.

11 Nuværende regulering af intern revision

I dette kapitel vil vi hente inspiration i den gældende ret og den nuværende regulering af intern revision. Vi vil ud fra de gældende regler drage erfaringer og efterfølgende gøre brug heraf i en generel dansk model for intern revision. Derfor er det nødvendigt at kende til den gældende ret og regulering, for at opnå en forståelse for det grundlæggende i den interne revisions virke i dag, for derefter at kunne samle op på eventuelle uhensigtsmæssigheder, som vi måtte finde.

Som det er i dag, er det kun intern revision i de finansielle virksomheder¹⁵, der er reguleret i Danmark. Udover lovreguleringen findes der ISA 610, som regulerer den eksterne revisors brug af intern revisors arbejde. I Danmark findes der en lov og en bekendtgørelse, som regulerer intern revision, som begge er bestemmelser om intern revision i finansielle virksomheder. Det er:

- Lov om finansiell virksomhed, samt
- Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner (Revisionsbekendtgørelsen).

Med hensyn til den interne revision, regulerer begge udelukkende de finansielle virksomheders brug samt implementering af intern revision, hvormed øvrige virksomheder i den forbindelse ikke er lovreguleret heri. Dermed er begge fundamentet for intern revision. Da der kun er lovregulering inden for LFV, er det de eneste bestemmelser omkring intern revision, som vi kender i Danmark. Udover loven og bekendtgørelsen findes der revisionsstandards, som er udgivet af IIA¹⁶. Det er standarder, som intern revisor kan bruge, og *skal* bruge hvis den interne revisor er medlem af IIA. Men i modsætning til loven og bekendtgørelsen, så er der her tale om standarder fra IIA, som ikke kun er bestemt for interne revisorer i finansielle virksomheder. Det er standarder, der også er bestemt for øvrige interne revisorer – også uden for Danmark. For den eksterne revisor findes der RS 610, eller som vi bruger i rapporten ISA 610, som på samme måde som IIAs standarder er generel, da ISA 610 regulerer ekstern revisors brug af intern revisors arbejde *generelt*. Dermed regulerer ISA 610, på samme måde som IIA's standarder, ikke kun revisorer i finansielle virksomheder, men derimod alle interne revisorer.

¹⁵ Virksomheder omfattet af LFV

¹⁶ IIA er Institute of Internal Auditors – en organisation af interne revisorer, som i en vis udstrækning kan sammenlignes med FSR.

Dermed er der således revisionsstandarder i Danmark for interne og eksterne revisorer, som regulerer arbejde både i og uden for finansielle virksomheder, mens der er to love, som udelukker gælder for finansielle virksomheder.

Det faktum, at der kun er lovregulering af intern revision for finansielle virksomheder, er noget vi finder uheldigt, idet der også findes intern revision i virksomheder der ikke er betegnet som finansielle virksomheder. Dermed er der tale om intern revision uden for finansielle virksomheder, der ikke er underlagt nogen love. En sådan manglende lovregulering er uheldig, da der dermed ikke er ens krav til interne revisorer i Danmark, som det ellers er tilfældet med eksterne revisorer.

11.1 Regulering af intern revisor

Som det indledningsvist er omtalt, er der én lov og én bekendtgørelse som regulerer intern revision i Danmark. Det er dog allerede oplyst, at de to kun regulerer intern revision i finansielle virksomheder. Dermed er lovreguleringen af intern revision i Danmark indskrænket til kun at omfatte 510 virksomheder¹⁷ af Danmarks over ca. 600.000 virksomheder¹⁸. Dermed er det en meget snæver kreds af virksomheder, der er omfattet af lovregulering for intern revision, da den kun omfatter under 1 % af samtlige virksomheder i Danmark. Heraf er det kun de finansielle virksomheder, der har mere end 125 ansatte¹⁹, hvor intern revision er lovkrævet. Dermed er der i virkeligheden tale om færre end 510 virksomheder, hvor intern revision er et lovkrav. Men netop fordi intern revision kan oprettes og implementeres i en hvilken som helst virksomhed, er det interessant, at der er en så mangelfuld regulering af så vigtig en funktion.

Der skal ikke herske nogen tvivl om, at vi mener, at den nuværende lov, som kræver intern revision i banker, sparekasser, pensionsselskaber, realkreditinstitutter m.fl., der er omfattet af LFV, er forståelig og nødvendig. Det er i stort omfang banker, realkreditinstitutter, forsikringsselskaber og pensionsselskaber, som alle har befolkningens interesse, da de er en del af vores grundlag for den danske økonomi. Men disse virksomheder kan hurtigt blive komplekse på grund af mange transaktioner og avancerede systemer, hvormed intern revision virker fornuftig at implementere. Som eksempel herpå kan nævnes virksomheder, som har mange børshandler. Intern revision er med til at sikre, at de interne kontroller fungerer tilfredsstillende, ved at rapportere og give anbefalinger herom til ledelsen, hvormed intern revision samtidig er en kontrolforanstaltning. En foranstaltning som naturligt er medvirkende til at skabe troværdighed og tillid fra offentligheden. Det er vi naturligvis ikke modstandere af.

Vi vil efter en gennemgang af reguleringerne se på de muligheder for forbedring, som vi mener der er, inden for LFV, ligesom vi i endnu større omfang vil drage erfaring af de nuværende regler inden for LFV og dermed bruge denne erfaring på de øvrige virksomheder, hvor der slet ingen regulering er.

Vi skal nu se på den nuværende regulering, så vi kan drage erfaring og få inspiration herfra. I det efterfølgende vil vi fremhæve de grundlæggende bestemmelser som regulerer intern revision. Vi

¹⁷ Kilde: www.finanstilsynet.dk/da/Tal-og-fakta/Statistik-noegletal-analyser/Statistik-om-sektoren/2009/Hovedtal-2009.aspx - Hovedtal ultimo 2009

¹⁸ Kilde: www.cvr.dk

¹⁹ REVBK § 9 stk. 3

vil løbende kommentere herpå, så vi senere kan sammendrage det til en generel dansk model i et senere afsnit.

11.1.1 Lov om finansiel virksomhed (LFV)

11.1.1.1 Gennemgang af loven som vedrører intern revision

Den nuværende lov om finansiel virksomhed er benævnt:

*Bekendtgørelse af lov om finansiel virksomhed, lovbekendtgørelse nr. 1115 af 23. september 2010.*²⁰

Lovens hovedområde er reguleringen af finansielle virksomheder, der omfatter banker, sparekasser, kreditinstitutter m.fl. Loven beskriver kravene hertil, som eksempelvis krav til kapital, bestyrelsen, solvens m.v. Dermed er lovens hovedformål ikke at regulere den interne revision, men derimod en generel regulering som blandt andet også træder i stedet for ÅRL²¹ for disse virksomheder. Loven beskriver i § 1 stk. 1, jf. § 5 stk. 1, hvilke virksomheder, som er omfattet af loven, og hvad der skal forstås ved bl.a. *finansielle virksomheder*.

Selve reguleringen af de finansielle virksomheder og de specifikke krav hertil, er ikke interessant for os i denne opgave, som vi har skrevet i vores problemafgrensning. Det som derimod er interessant er, i hvilket omfang intern revision er reguleret i loven, og hvad loven faktisk bestemmer om intern revision. Derfor vil vi nedenfor opliste de bestemmelser i loven, hvor intern revision omhandles.

I LFV er intern revision reguleret følgende steder:

- § 73 stk. 2, intern revisionschef og vicerevisionschef må ikke være i bestyrelsen.
- § 74 stk. 1, intern revisionschef kan indkalde til bestyrelsesmøde, og har ret til at deltage heri, medmindre bestyrelsen i enkelte tilfælde træffer en anden beslutning. Dog har intern revisionschef altid ret til at deltage i bestyrelsesmøder, når det har betydning for revisionen eller årsrapporten. Stk. 2, hvis blot et medlem af bestyrelsen ønsker det, har intern revisionschef pligt til at deltage i bestyrelsesmøde. Stk. 3, intern revisionschef har ret til

²⁰ Offentliggjort i Lovtidende den 30. september 2010.

²¹ Jf. ÅRL § 1 stk. 3 nr. 1 er virksomheder omfattet af LFV ikke omfattet af ÅRL. Derfor træder LFV også i stedet for ÅRL og omhandler derfor aflæggelsen af årsrapport.

at få sin holdning eller mening ført i bestyrelsesprotokollen, såfremt de ikke er enige i bestyrelsens beslutning.

- § 77 stk. 10, intern revisionschef eller vicerevisionschef må ikke have økonomisk interesse i virksomheden.
- § 78 stk. 5, der må ikke bevilges engagement til eller modtages sikkerhedsstillelse fra den interne revisionschef eller vicerevisionschef.
- § 80 stk. 1, personer som ifølge love eller vedtægter er ansat af bestyrelsen kan ikke uden bestyrelsens tilladelse eje eller drive selvstændig virksomhed, eller på anden måde deltage i ledelsen af anden virksomhed.
- § 194 stk. 2, revisionschefens revisionsprotokollat vedrørende årsrapporten skal indsendes til Finanstilsynet samtidig med indsendelse af årsrapporten.
- § 199 stk. 6, finanstilsynet kan pålægge ekstern revisor, og den interne revisionschef at afgive oplysninger om forholdene i en finansiel virksomhed. Stk. 9, bestyrelsen kan ikke tillade, at revisionschefen og vicerevisionschefen udfører revisionsopgaver i andre virksomheder, eller udfører andet arbejde end revision i koncernen. Stk. 10, bestyrelsen kan ikke tillade, at revisionschefen og vicerevisionschefen påtager sig erhverv, som truer habilitetsbestemmelserne (samme habilitetsregler som gælder for godkendte revisorer). Stk. 11, finanstilsynet fastsætter bestemmelser om revisionens gennemførelse²².
- § 200, intern revisionschef og ekstern revisor skal straks meddele Finanstilsynet om forhold vedr. virksomhedens fortsatte drift.
- § 346 stk. 2, efter inspektion af Finanstilsynet skal der være møde, hvor ekstern revisor og intern revisionschef deltager. Stk. 3, væsentligste konklusioner skal herefter sendes til ekstern revisor og intern revisionschef.

Begge bestemmelser er for at sikre, at virksomhedens egne kontrolorganer er orienteret om finanstilsynets rapport og konklusion.

- § 349, Finanstilsynet kan påbyde en finansiel virksomheds ledelse at udarbejde en redegørelse for virksomhedens økonomiske stilling og fremtidsudsigter. Ekstern revisor og

²² Denne hjemmel i loven har finanstilsynet allerede benyttet, ved at udstede REVBEK.

den interne revisionschef skal ved underskrift på påbuddet bekræfte, at være gjort bekendt med indholdet af henvendelsen.

- Præcis som i § 346 stk. 2 og 3 skal bestemmelsen blot sikre, at virksomhedens egne kontrolorganer er orienteret om situationen og står inde for redegørelsen.
- § 374, Undlader en finansiel virksomheds ... eksterne revisor og interne revisionschef ... i rette tid at efterkomme de pligter, der, efter loven eller regler udstedt i medfør af loven, påhviler dem over for Finanstilsynet eller Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, kan Finanstilsynet henholdsvis Erhvervs- og Selskabsstyrelsen som tvangsmiddel pålægge de pågældende daglige eller ugentlige bøder.

Bestemmelsen er en del af straffebestemmelserne, og skal sikre, at påbud m.v. efterkommes.

Som det kan læses af bestemmelserne, er det ikke dem alle, der er relevante ved en betragtning af den grundlæggende regulering omkring intern revisor. Således er §§ 346, 349 og 374 mindre relevante, når det drejer sig om den helt grundlæggende regulering, mens det er bestemmelser i §§ 73-80 samt § 199 stk. 9 og 10, som er væsentlige i denne betragtning. Bestemmelser hvoraf de fleste findes i LFV i kapitel 8. Det skal bemærkes, at alle de øvrige bestemmelser i LFV ikke er irrelevante og uinteressante, men de er mindre relevante, når vi ser på det grundlæggende til en generel dansk model. Desuden er flere af bestemmelserne enten segmentbestemte og dermed egnede i relation til Finanstilsynet, eller også er det bestemmelser, som eksempelvis træder i stedet for ÅRL.

Som det bemærkes, omtales der hovedsageligt *intern revisionschef*, og ikke *intern revision*, hvilket hænger sammen med, at det er denne person, der er vigtigst i en intern revision – derfor er det denne person, der er reguleret. Det kan sammenlignes med omtalen af *ekstern revisor* eller *revisor* i daglig tale, hvorved der oftest forstås en godkendt revisor (enten statsautoriseret eller registreret revisor). De øvrige medarbejdere i en intern revision er næsten ikke reguleret, lige som de som udgangspunkt ikke er ansat af bestyrelsen. Hvis det er bestyrelsen, som ansætter, skal revisionschefen godkende dispositionen.

De ovenstående bestemmelser vil vi nu se nærmere på. Først vil vi se på de bestemmelser i LFV kapitel 8, som er væsentlige, hvorefter vi vil se på de bestemmelser, som ligger uden for dette kapitel, men som vi stadig finder relevante i en betragtning af den nuværende grundregulering af

intern revision. Vi vil i den forbindelse se nærmere på baggrunden og tankerne bag bestemmelserne og dermed hvorfor de er, som de er.

11.1.1.2 LFV, kapitel 8 med de væsentligste bestemmelser

§ 73 stk. 2 omhandler, at interne revisionschefer og vicerevisionschefer ikke må være i bestyrelsen.

Det hænger sammen med, at det er bestyrelsen, som ansætter og afskediger revisionschefen og vicerevisionschefen jf. REVBK § 10 stk. 1, og det er bestyrelsen, som godkender funktionsbeskrivelsen med bemanding og budget jf. REVBK § 14 stk. 1. Derfor kan revisionschefen og vicerevisionschefen ikke sidde i den samme bestyrelse, som de refererer til, og er ansat af. Bestemmelsen er dermed et værn mod, at en intern revisionschef eller vicerevisionschef får en uheldig dobbeltrolle og dermed bliver inhabil. Overtrædelse heraf er bødestraf jf. § 373 stk. 2.

§ 74 stk. 1 og 2 omhandler blandt andet, at eksterne revisorer og interne revisionschefer kan indkalde til bestyrelsesmøde, forudsat at de almindelige regler herfor overholdes²³, ligesom bestemmelserne omhandler, at de kan deltage i bestyrelsesmøder, hvis blot et medlem af bestyrelsen ønsker det. Bestemmelsen skal sikre, at den interne revisor, ligesom den eksterne revisor, derved får mulighed for at informere bestyrelsen om væsentlige forhold, som har betydning for virksomheden, ved at de kan forlange bestyrelsen indkaldt og samlet. Samtidig har intern og ekstern revisor ret til at være til stede under behandling af emner, som er relevante for dem, hvorved intern som ekstern revisor har en sikkerhed for, at relevant information tilkommer dem. Desuden sikrer bestemmelsen, at bestyrelsen altid har adgang til, at den interne og eksterne revisor ved, at de kan forlange, at de er til stede på et eller flere bestyrelsesmøder. Overtrædelse af stk. 1 er bødestraf jf. § 373 stk. 1.

§ 74 stk. 3 hænger sammen med SEL § 128. Men hvor intern revisor, lige som ekstern revisor, jf. SEL § 128 normalt ikke har ret til at få ført sin mening til protokols i et selskab, når de ikke er omfattet af ledelsen, så foreskriver LFV i denne bestemmelse, at såvel intern som ekstern revisor har ret til dette i LFV. Overtrædelse heraf er bødestraf eller fængsel indtil 4 måneder jf. § 373 stk. 1.

Bestemmelsen i § 74 stk. 3 er til for at sikre, at uenigheder med ledelsen bliver noteret, således at det kan være nemmere at placere et ansvar i tilfælde af fejl eller tab, hvor det tidligt er blevet

²³ Her tænkes på krav til tidsfrister, skriftlighed m.v. og hvad der måtte være bestemt i vedtægterne.

påpeget. Bestemmelsen kan virke overflødig for ekstern revisor, da ekstern revisor i alle tilfælde har mulighed for at rapportere til bestyrelsen i form af sin revisionsprotokol.

§ 77 stk. 10 er blandt de væsentligste bestemmelser for intern revision. Den kan med rette omtales som en af "uafhængighedsreglerne". Bestemmelsen omhandler, at intern revisionschef eller vicerevisionschef ikke må have økonomisk interesse i virksomheden, hvilket er en naturlig bestemmelse med henblik på at sikre uafhængigheden af den interne revisor, og ikke mindst troværdigheden. Bestemmelsen sikrer, at revisionschefer eller vicerevisionschefer ikke bliver inhabile og får påvirket deres objektivitet ved at have økonomisk interesse i virksomheden (eller koncernen) og samtidig ender i et uheldigt afhængighedsforhold til den daglige ledelse. For at undgå interessekonflikt, som nemt kan opstå, er denne bestemmelse indsat. Overtrædelse heraf er bødestraf jf. § 373 stk. 2.

§ 78 stk. 5 supplerer forbuddet i § 77 stk. 10. Bestemmelsen omhandler, at virksomheden ikke må bevilge engagement til, eller modtage sikkerhedsstillelse fra, den interne revisionschef eller vicerevisionschef. Dermed er der igen tale om en bestemmelse, som er med til at sikre habiliteten og objektiviteten hos den interne revision. Dog kan det bemærkes, at der af finanstilsynet er truffet afgørelser, som siger, at forbuddet ikke omfatter de interne eller eksterne revisorer, som ikke underskriver regnskabet. Derfor gælder det kun den underskrivende eksterne revisor samt revisionschefen og vicerevisionschefen. Overtrædelse heraf er bødestraf eller fængsel indtil 4 måneder jf. § 373 stk. 1.

Af alle ovenstående bestemmelser er det væsentligt, at LFV herigennem forsøger at opretholde uafhængigheden og habiliteten, samt at den regulerer, at intern revisor har adgang til bestyrelseslokalet.

11.1.1.3 LFV, øvrige bestemmelser

De øvrige oplistede bestemmelser i afsnit 11.1.1.1 omhandler for en stor del oplysningspligt, som påhviler intern revisor i forhold til Finanstilsynet. De interessante bestemmelser uden for lovens kapitel 8 er §§ 80, og 199 stk. 9-11, som også er oplistet i afsnit 11.1.1.1. I realiteten vil § 199 stk. 9 og 10 være sammenhængende med § 80.

§ 80 omhandler, at blandt andet den interne revisionschef og vicerevisionschef ikke må drive eller eje selvstændig virksomhed eller sidde i ledelsen heraf, uden bestyrelsens tilladelse. Netop for intern revision er der i § 199 stk. 9 og 10 en undtagelse til denne bestemmelse om, at besty-

relsen netop for den interne revisionschef og vicerevisionschef ikke kan give en sådan tilladelse. Dermed er § 80 i virkeligheden et uomgæeligt forbud, da § 199 stk. 9 og 10 er undtagelsesbestemmelser til § 80 stk. 1. § 199 stk. 9 og 10 skal således forhindre, at revisionschefen og vicerevisionschefen kommer i strid med habilitetsbestemmelserne.

§ 194 stk. 2 som omhandler indsendelse af revisionschefens revisionsprotokollat vedrørende årsrapporten til Finanstilsynet skal sikre, at finanstilsynet får alle relevante oplysninger. Det er naturligvis med henblik på, at få indsigt i ledelsens forvaltning og overholdelse af gældende regler, og ikke mindst i disse tider, at få indblik i kreditstyringen og bonitetsvurderingen og dermed også indvirkningen på den opgjorte solvens og kernekapital. Bestemmelsen kan derfor betragtes som en indirekte kontrol. Ikke en kontrol med intern revision, men mere en kontrol med ledelsen af virksomheden, som er omfattet af LFV.

§ 199 stk. 6 bestemmer, at finanstilsynet kan pålægge ekstern revisor og den interne revisionschef at afgive oplysninger om forholdene i en finansiell virksomhed. Bestemmelsen skal sikre, at ekstern revisor ikke kommer i konflikt med RL § 30 omkring tavshedspligt, ved videregivelse af oplysninger til finanstilsynet. Den skal ses i sammenhæng med § 200, og er her kun aktuel ved et påbud fra Finanstilsynet om at afgive oplysninger.

§ 199 stk. 9 og 10 bestemmer, at bestyrelsen ikke kan tillade revisionschefen og vicerevisionschefen at udføre revisionsopgaver i andre virksomheder, udføre andet arbejde end revision i koncernen eller påtage sig erhverv, som truer habilitetsbestemmelserne²⁴. Der er derfor tale om forbudsbestemmelser mod arbejde, som kan true habilitetsbestemmelserne samtidig med, at der i stk. 10 er en åbning for, at der kan dispenseres herfra. Dispensationen er tiltænkt en situation, hvor en virksomhed ikke har arbejde nok til at tiltrække en fuldtidsbeskæftiget kvalificeret intern revisor. Dog kan denne bestemmelse ikke anvendes, således at den strider mod intern revisors habilitet.

Dermed er § 199 stk. 9 og 10 i virkeligheden undtagelsesbestemmelser til § 80 stk. 1, men samtidig et supplement til § 77 stk. 10. Bestemmelsen i § 77 stk. 10 omhandlede uafhængighed. En uafhængighed i relation til den virksomhed, som den interne revisor er ansat i, hvor § 199 stk. 9 og 10 omhandler, at intern revision ikke må have andet arbejde. Dette synes vi er interessant. Først opereres med nogle bestemmelser, som skal gøre intern revision så uafhængig som over-

²⁴ Jf. den kommenterede lov om finansiell virksomhed fremgår det, at det af bemærkningerne til L 176 er samme regler for habilitet, som gælder for statsautoriserede revisorer, som der henvises til.

hovedet muligt, ved blandt andet at sikre objektiviteten ved, at intern revisor ikke må have økonomiske interesser i virksomheden. Men omvendt må intern revision ikke have andet arbejde, hvilket i virkeligheden er en binding i et ansættelsesforhold, og dermed en reduktion af uafhængigheden. Bestemmelsen minder mest om reglerne i ansættelseskontrakter, hvor det ofte fremgår, at *man skal stille hele sin arbejdskraft til rådighed for arbejdsgiver*. Men tanken bag bestemmelsen er, at man vil undgå, at intern revisor kommer i en situation, som strider mod habilitetsbestemmelserne, hvilket er fornuftigt. Men det betyder blot, at man på nuværende tidspunkt ikke vil kunne gøre intern revision uafhængig i et omfang, som minder mere om den eksterne revisor. De vil fortsat være at betragte som organisatorisk uafhængige. Det skal her også bemærkes, at selve hovederhvervet som intern revisor sker, som ansat ved erklæringsobjektet, som altid vil være i modstrid med RL § 24 stk. 2, hvormed det efter RL ikke kan forenes med den fornødne uafhængighed, som kræves af ekstern revisor.

Bestemmelserne bliver ikke mindre interessante, når man ser på bemærkningerne til loven²⁵. Her fremgår det af betænkningerne til loven²⁶, at de tiltænkte dispensationsmuligheder, med hensyn til andre hverv, er hvor en virksomhed bliver omfattet af mere end 125 ansatte, og dermed kravet om intern revision, men hvor virksomheden ikke har mulighed for at tiltrække og fuldtidsbeskæftige en kvalificeret intern revisor. I de særlige tilfælde kan Finanstilsynet dispensere herfra. Bestemmelsen kan vi godt følge tankerne bag, men igen er det uheldigt, at der er en sådan dispensation. En dispensation, som hvis den bliver brugt, kan vække tvivl om habiliteten. Ses den parallelt til den eksterne revisor, så findes der ikke lignende dispensationer, som fritager revisor for *uafhængighed og kompetence*²⁷.

§ 199 stk. 11 bestemmer, at det er finanstilsynet, som fastsætter bestemmelser om revisionens gennemførsel²⁸. Det vil sige, at det er denne bestemmelse, som *Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner* (REVBEEK) er udstedt med hjemmel i. Dermed har Finanstilsynet allerede udnyttet § 199 stk. 11.

§ 200 bestemmer, at den interne revisionschef (og ekstern revisor) straks skal meddele Finanstilsynet om forhold, som er relevante for virksomhedens fortsatte drift. Bestemmelsen kan sammenlignes med RL § 22, hvor ekstern revisor har indberetningspligt til SØK²⁹, hvor der er tale

²⁵ Bemærkninger til L 176 2002/2003 om forslag til lov om finansiel virksomhed

²⁶ Betænkningerne til L 176 jf LFV med kommentarer

²⁷ RL § 16 – to af de grundlæggende etiske forudsætninger

²⁸ Denne lovhjemmel er benyttet, hvorfor vi har REVBEEK

²⁹ Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet

om en talepligt, som dispenserer fra eventuel tavshedspligt. Overtrædelse heraf er bødestraf eller fængsel indtil 4 måneder jf. § 373 stk. 1.

11.1.1.4 Opsamling på LFV

Intern revision i finansielle virksomheder, er i LFV reguleret for hvad angår kravene til uafhængighed, herunder habilitet. Det fremgår heri, hvorledes en intern revisionschef eller vicerevisionschef ikke må have økonomiske mellemværender med virksomheden, og hvorledes de ikke må påtage sig andet erhverv³⁰.

Der er bestemmelser, som forsøger at sikre en distance imellem intern revisor og virksomheden, med den hensigt at opnå størst mulig uafhængighed. En uafhængighed som ikke er den samme, som den uafhængighed den eksterne revisor har, men en uafhængighed, som man forsøger at tilnærme. Samtidig vil man sikre, at intern revisor ikke påtager sig andet erhverv, for at undgå risikoen for at komme i strid med habilitetsreglerne. De to regler er desværre modstridende. Det kan ikke lade sig gøre at have en helt uafhængig intern revision, så længe der er tale om en ansættelse. Omvendt kan det blive svært at tale om habilitet, hvis man påtager sig andre erhverv og dermed bliver mere økonomisk uafhængig. Specielt hvis der er tale om ansættelse i en anden virksomheds interne revision. Derfor er der i dag tale om en mellemvej, hvor man sikrer habiliteten og har forsøgt at skabe den størst tænkelige uafhængighed, en organisatorisk uafhængighed, da man stadig har i betragtning, at intern revisor er en del af SEL § 115, og dermed i bund og grund er en støttefunktion til bestyrelsen.

Hvis man til sammenligning ser på den eksterne revisor, så er paradigmet lige modsat. Her er der tale om uafhængighed, men omvendt så kan habiliteten, sammenlignet med intern revision, se svækket ud. For hvor intern revision ikke må have andre hverv, så kan ekstern revisor nemt have kunder, som har modsatrettede interesser. Det kan være modsatrettede interesser i form af konkurrenter eller i form af samhandel eller lignende. Det er modsatrettede interesser, som naturligvis kan ende i en konflikt, hvor den eksterne revisor risikerer at blive inhabil. Dermed kan man fristes til at konkludere, at interne revisorer er meget habile og mindre uafhængige, mens eksterne revisorer er meget uafhængige og mindre habile. Os bekendt har eksterne revisorer i sådanne situationer interne regler, som imødekommer dette, ved eksempelvis at lade to forskellige statsautoriserede revisorer i samme firma varetage hver sin kunde, således at man ikke reviderer konkurrerende virksomheder.

³⁰ Der er en undtagelse hertil, som vedrører pensioner, som vi ikke behandler nærmere.

11.1.2 Revisionsbekendtgørelsen (REVBK)

Den nuværende revisionsbekendtgørelse er benævnt:

*Bekendtgørelse om revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder m.v. samt finansielle koncerner nr. 1348 af 11. december 2009*³¹

Bekendtgørelsens hovedområde er reguleringen af revisionens gennemførelse i finansielle virksomheder, hvilket betyder, at bekendtgørelsen både omhandler ekstern revisor, men også intern revisor.

Bekendtgørelsen er bygget op omkring 12 kapitler, hvor kapitel 1 omhandler anvendelsesområdet, kapitel 2 omhandler den eksterne revisor, kapitel 3 omhandler den interne revisor, kapitel 4 revisionspåtegningen, mens kapitel 5 er fælles bestemmelser. Kapitel 6-12 er særbestemmelser for de enkelte virksomheder under LFV. Til bekendtgørelsen hører 3 bilag. Her er det mest relevante for vores opgave bilag 3, som omhandler *intern revisions opgave og adfærd*.

I loven er intern revision hovedsageligt reguleret i kapitel 3 (§§ 9 til 17) samt i bilag 3. Derudover er der en række fællesbestemmelser omkring blandt andet protokol for intern og ekstern revisor. Desuden er der igennem bekendtgørelsen en række særbestemmelser for de forskellige segmenter under LFV, hvortil der er nogle helt specifikke regler for intern revision. Som beskrevet i vores problemafgrænsning, er det ikke relevant for vores opgave at inddrage de specifikke regler, hvorfor vi hovedsageligt koncentrerer os om de generelle bestemmelser, samt bilag 3 i REVBK.

Som det fremgår af bilag 3 i REVBK, så er formålet med bekendtgørelsen, at der er fastsat rammer for, hvorledes intern revision må udføre opgaver samt at sikre den interne revisors uafhængighed af de aktiviteter, som revideres. Da bekendtgørelsen kun omfatter finansielle virksomheder, er det kun her den er gældende.

I bekendtgørelsen er de væsentligste³² bestemmelser om intern revision reguleret følgende steder:

- § 9 omhandler implementering af intern revision.

³¹ Offentliggjort i Lovtidende den 19. december 2009.

³² Da det er denne bekendtgørelse, som er den vigtigste omkring intern revision, er ingen bestemmelser uvæsentlige. Vi fremhæver her nogle af de grundlæggende bestemmelser omkring intern revision.

Stk. 1 bestemmer, at det er bestyrelsens afgørelse, men undlades det at oprette intern revision, skal det fremgå af forhandlingsprotokollen. Bestyrelsen skal mindst én gang om året vurdere dette. Stk. 2 bestemmer, at oprettes en intern revisionsafdeling, gælder alle bestemmelserne om intern revision. Stk. 3 beskriver, at der er krav om oprettelse af en intern revisionsafdeling, hvis virksomheden to år i træk har haft 125 ansatte eller flere.

- § 10 omhandler ledelsen af den interne revision.

Stk. 1 bestemmer, at det er bestyrelsen, som ansætter og afskediger den interne revisionschef. Stk. 2 foreskriver, at den interne revisionschef skal have en teoretisk uddannelse svarende til en statsautoriseret eller registreret revisor. Stk. 3 bestemmer, at foruden den teoretiske uddannelse, skal den interne revisionschef have 3 års praktisk revisionserfaring de seneste 5 år. Stk. 5 siger, at bestyrelsen kan udpege en eller flere vicerevisionschefer, hvoraf kun én jf. stk. 6 kan udpeges som revisionschefens stedfortræder. Jf. stk. 7 gælder der samme regler for vicerevisionschefer som for revisionschefen.

- § 11 omhandler de pligter, som bestyrelsen og revisionschefen (samt vicerevisionschefer jf. § 10 stk. 7) har overfor finanstillsynet, i forbindelse med fratrædelse og afskedigelse. Det er beskrevet, at bestyrelsen ved ansættelse har pligt til inden 1 måned, at indberette ansættelsen til finanstillsynet, og herunder oplyse om vedkommende opfylder kravene i § 10 stk. 2 og 3. Endvidere fremgår det af stk. 3, at ved revisionschefens afskedigelse eller fratrædelse, har bestyrelsen og vicerevisionschefen pligt til, inden for en tidsfrist på 1 måned, at indsende en redegørelse hver om årsagen til fratrædelsen til finanstillsynet. Stk. 4 og 5 omhandler bestyrelsens beslutning om, hvorvidt revisionschefen påtegner årsregnskabet, og oplysning til finanstillsynet herom. Stk. 6 indeholder reglen om bestyrelsens beslutning om, at nedlægge den interne revision.
- § 12 omhandler intern revisions adgang til oplysninger og deltagelse i andet arbejde. Det fremgår af stk. 1, at revisionschefen skal have adgang til alle de oplysninger, som findes relevant. Stk. 2 forbyder intern revision, herunder "almindelige medarbejdere" at deltage i andet arbejde end revision. Stk. 3 er en af "uafhængighedsbestemmelserne". Den minder om bestemmelsen for statsautoriserede revisorer, og forbyder at der påtages opgaver, som kan vække tvivl om intern revisions uafhængighed.

- § 13 forbyder revisionschefer og vicerevisionschefer at have økonomisk interesse i virksomheden.
- § 14 omhandler dels funktionsbeskrivelsen for intern revision, men også kompetence. Jf. stk. 1 skal der være en funktionsbeskrivelse, som er godkendt af bestyrelsen. En sådan funktionsbeskrivelse skal blandt andet indeholde beskrivelse af intern revisions ansvar, arbejdsopgaver, beføjelser, kvalifikationer på medarbejderne, efteruddannelse, ansættelse og afskedigelse af medarbejdere i intern revision m.v. Stk. 2 er en af *kompetencebestemmelserne*. Den forbyder, at revisionschefen påtager sig opgaver, som vedkommende ikke har tilstrækkelig kompetence til. Stk. 3 er forbud imod *selvrevision*.
- § 15 omhandler god revisionsskik og revisionsaftalen.

I stk. 1 står der, at revisionen skal ske efter god revisionsskik og i henhold til revisionsaftalen. En revisionsaftale er aftalen mellem intern revision og ekstern revision omkring fordeling af revisionsopgaver, retningslinjer for samarbejde og informationsudveksling. Jf. stk. 2 skal det fremgå af revisionsaftalen, hvis intern revisor påtegner årsregnskabet og dermed deltager i revisionen af de væsentligste og mest risikofyldte områder.
- § 16 omhandler, at revisionschefen skal være revisionschef i alle virksomheder, som er omfattet af § 1 stk. 2, hvilket eksempelvis vil sige dattervirksomheder til en finansiell virksomhed
- § 17 omhandler den interne revisions protokol.

Stk. 1 bestemmer, at der skal føres en protokol, hvor der redegøres for revisionen i årets løb, og skal fremlægges for bestyrelsen og underskrives af den samlede bestyrelse. Stk. 2 bestemmer, at revisionschefen skal fremlægge intern revisions protokol vedrørende årsrapporten, revisionsplanen og budgettet for den interne revision på de relevante bestyrelsesmøder. Stk. 3 bestemmer, at intern revisions protokol vedrørende årsrapporten skal redegøre for den udførte revision, samt hvordan den interne revision har deltaget i revisionen af de væsentligste og mest risikofyldte poster, samt konklusionen herpå. Samtlige bemærkninger fra revisionen skal anføres i et afsnit, sammen med en status herpå og på de som måtte være åbenstående fra tidligere år. Har der ikke været bemærkninger, skal dette oplyses. Stk. 4 bestemmer, at revisionschefen skal erklære i protokollen, at revisionschefen ikke er endt i en situation, hvor vedkommende erklærer sig på eget arbejde

(selvrevision). Stk. 5 bestemmer, at det skal erklæres, at intern revisor har modtaget alle de oplysninger, som man har anmodet om.

Ovenstående er i hovedtræk de bestemmelser, hvori intern revision reguleres i REVBEEK. De vigtigste bestemmelser om intern revision findes i REVBEEK i kapitel 3, hvilket omfatter §§ 10-17. Herudover er bilag 3 også en vigtig del heraf. Lige som ved LFV, er de øvrige bestemmelser ikke irrelevante eller uinteressante, men de er mindre relevante, når vi ser på det grundlæggende til brug for en generel dansk model. Desuden er de øvrige bestemmelser mere segmentbestemte, som de var ved LFV, og dermed mest egnede i relation til Finanstilsynet, og derfor mindre relevante i en generel dansk model.

De vigtigste bestemmelser om intern revision findes derfor i REVBEEK i kapitel 3 og bilag 3, hvilket omfatter §§ 9-17, når der ses på den interne revision.

11.1.2.1 REVBEEK

§ 9 omhandler implementering af intern revision. Bestemmelserne i § 9 lægger op til, at der som hovedregel bør være en intern revision, eller begrundes hvis intern revision vælges fra. Og det er til trods for, at intern revision kun er et krav ved mere end 125 ansatte. Det er interessant, at der er krav om en begrundelse, når der ikke er noget krav herom. Dermed må det udledes, at Finanstilsynet gerne ser, at der er implementeret intern revision, uanset størrelsen af den finansielle virksomhed.

§ 10 omhandler ledelsen af den interne revision. Bestemmelsen i § 10 skal sikre uafhængighed og kvaliteterne af en revisionschef. Ved at det er bestyrelsen, som ansætter revisionschefen, opnås den højest tænkelige uafhængighed, da der dermed ikke refereres til direktionen, men direkte til bestyrelsen, som er det øverste ledelsesorgan. Det er en organisatorisk uafhængighed, grundet at der er tale om et ansættelsesforhold. Denne bestemmelse skal ses i sammenhæng med SEL § 115 stk. 1 nr. 2 som siger, at risikostyring og intern kontrol er bestyrelsens ansvar. Dermed er intern revision reelt en støttefunktion til bestyrelsen, da området er en del af bestyrelsens ansvar. Derfor er bestemmelse om ansættelse af bestyrelsen en logisk del af reguleringen. Det sikrer, at intern revisor er uafhængig fra den daglige ledelse, og dermed ikke skal frygte for rapporteringer herom til bestyrelsen. § 10 er også en bestemmelse, som styrer kvaliteten af en intern revisionschef i form af uddannelse. Vedkommende skal have den teoretiske uddannelse, der svarer til en registreret eller statsautoriseret revisor, hvilket vil sige dele af eller hele cand.merc.aud.-

uddannelsen. Der foruden sikrer bestemmelsen, at vedkommende har erfaring, ved at bestemme at vedkommende skal besidde mindst 3 års praktisk revisionserfaring inden for de seneste 5 år.

§ 11 stk. 1-3 omhandler de pligter, som bestyrelsen og revisionschefen (samt vicerevisionschefer jf. § 10 stk. 7) har ved tiltrædelse, fratrædelse og afskedigelse i forhold til finanstillsynet. Bestemmelsen sikrer, at finanstillsynet konstant er opdateret med, hvem der besidder jobbet som revisionschef. Derudover sikrer bestemmelsen, at Finanstillsynet får begge sider af samme sag ved en fratrædelse eller afskedigelse af revisionschefen. Det skal naturligvis sikre, at Finanstillsynet bliver informeret i de tilfælde, hvor afskedigelsen skyldes kritiske forhold. Det kan eksempelvis være forhold omkring en banks udlån til direktionen eller bestyrelsen, som har medført bemærkninger fra revisionschefen, som bestyrelsen ikke har brudt sig om, og derfor afskediger vedkommende. Her vil Finanstillsynet få kendskab til det, da revisionschefen også skal redegøre for ansættelsesophøret. Dermed er denne bestemmelse meget vigtig i det grundlæggende omkring intern revision. Bestemmelsen er med til at sikre uafhængigheden, i en vis grad.

§ 11 stk. 4 og 5 omhandler intern revisions påtegning af årsregnskabet³³. Der er ikke noget krav om, at den interne revision skal påtegne årsregnskabet. Det er op til bestyrelsen at beslutte. Men når REVBEEK læses, er der for os ingen tvivl om, at Finanstillsynet gerne ser, at intern revision påtegner årsregnskabet. Vælges det af bestyrelsen, skal Finanstillsynet orienteres herom.

Hvis bestyrelsen vælger, at årsregnskabet skal påtegnes af den interne revisor, så erklærer den interne revision sig om, at

- Årsregnskabet er aflagt efter LFV (og måske IFRS)
- Revisionen er udført efter REVBEEK
- Revisionen er udført efter de danske revisionsstandarder.
- Revideret alle væsentlige og risikofyldte områder
- Revideret efter aftale med ekstern revisor
- Har vurderet de forretningsgange og interne kontrolprocedurer, herunder den af ledelsen tilrettelagte risiko- og kapitalstyring, der er rettet mod koncernens og moderselskabets rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici.

Som det ses, vil en erklæring af et årsregnskab, der er aflagt efter relevant lovgivning, være en gentagelse tre gange. Ledelsen, intern revisor og ekstern revisor. Det er måske lige i overkanten,

³³ Da intern revision giver en udtalelse om ledelsesberetningen i deres påtegning er det ikke en revision af årsrapporten, men en revision af årsregnskabet, som de afgiver erklæring om.

og der er ingen lovgivning, som foreskriver, at intern revisor skal erklære dette. Herudover erklæres det, at der er revideret i overensstemmelse med REVBEEK, hvilket er forståeligt og helt naturligt. Men at der også revideres efter de danske revisionsstandards virker på en gang mærkeligt og alligevel naturligt. Der står ingen steder, at de skal bruge RS'erne til at revidere efter, men omvendt så vil ekstern revisor have svært ved at arbejde sammen med intern revisor og få revideret hele årsregnskabet, hvis ikke man brugte samme standarder.

§ 11 stk. 6 omhandler nedlæggelse af intern revision, hvor det er bestemt, at bestyrelsen skal give finanstilsynet besked herom, hvis en sådan beslutning træffes.

§ 12 omhandler intern revisions adgang til oplysninger og deltagelse i andet arbejde. Bestemmelsen i § 12 stk. 1 minder om SEL § 133, som giver ekstern revisor adgang til alt relevant materiale og oplysninger, som har betydning for revisionen af årsregnskabet. Bestemmelsen skal dermed sikre, at intern revision, på lige vilkår med ekstern revisor, får adgang til alt relevant materiale for at gennemføre revisionen. Det er en helt naturlig og en grundlæggende bestemmelse, som sikrer, at en revision kan gennemføres, og at medarbejdere ikke kan tilbageholde oplysninger, de er blevet bedt om at udlevere. Bestemmelsens stk. 2 skal sikre, at der ikke udføres andet arbejde end revision. Ved denne forbudsbestemmelse sikres det, at intern revision ikke kommer i en situation, hvor de reviderer eget arbejde og i sidste ende erklærer sig om arbejde udfærdiget af dem selv, hvilket ville kunne betegnes som selvrevision. (REVBEEK bilag 3, 1.1). Bestemmelsens stk. 3 minder om den uafhængighedsbestemmelse, som findes for eksterne revisorer jf. RL § 24. Den er logisk implementeret for intern revision, da mange regler og bestemmelser minder om det, der er gældende for en ekstern revisor. (REVBEEK bilag 3, 1.2)

§ 13 omhandler et forbud mod, at revisionschefer og vicerevisionschefer har økonomisk interesse i virksomheden. Denne bestemmelse skal, ligesom § 12 stk. 3, sikre uafhængigheden men også habiliteten. Det er vigtigt med sådanne forbudsbestemmelser for at sikre, at intern revision ikke kommer i en situation, hvor der kan vækkes tvivl om pålideligheden af det udførte arbejde, på grund af mistanke om egeninteresser.

§ 14 omhandler dels intern revisions funktionsbeskrivelse, men også intern revisions kompetence. Bestemmelserne skal først og fremmest sikre, at bestyrelsen og revisionschefen er enige om intern revisions opgave, ansvar og beføjelser igennem en funktionsbeskrivelse. Heraf skal blandt andet også fremgå aftale om bemanding og budget for intern revision. Desuden skal det her fremgå, hvorledes man sikrer et fagligt niveau igennem efteruddannelse, lige som det er her, at

kvalifikationer på medarbejderne i intern revision skal fremgå. Det er også her det fremgår, at det er revisionschefen, som ansætter og afskediger medarbejdere i den interne revision, eller godkender sådanne dispositioner. Dernæst sikrer forbudsbestemmelsen i stk. 2, at den interne revision ikke påtager sig opgaver, som den ikke er kompetent til (REVBEEK bilag 3, 1.3). Til sidst er der et forbud i stk. 3 om selvrevision, som modsvarer ekstern revisors lignende regler i RL § 24 stk. 3 og 4. Det er nødvendigt, at man sikrer, at intern revision er valid og troværdig, hvilket delvist sikres igennem § 14, ved at forbyde selvrevision i form af accept af opgaver, man ikke er kompetent til. Af REVBEEK bilag 3, 1.2 fremgår det at:

»Den interne revision skal, for at værne om sin uafhængighed, altid være opmærksom på, at revisionschefen og medarbejderne i den interne revision:

- har en pligt til at identificere og vurdere omstændigheder og relationer, der skaber trusler mod uafhængigheden, og dokumentere, at de har sørget herfor*
- tager de fornødne skridt til at eliminere disse trusler eller reducerer dem til et acceptabelt niveau gennem anvendelse af sikkerhedsforanstaltninger, i det omfang det er muligt givet, at udgangspunktet er, at de er ansat i virksomheden og*
- ikke må udføre revisionsopgaver, der bevirker, at der opstår omstændigheder, der er egnede til at vække tvivl hos en velinformeret tredjemand om den interne revisions uafhængighed.«*

§ 15 omhandler god revisionsskik og revisionsaftalen. Bestemmelsen regulerer først og fremmest, at intern revision skal udføre arbejdet efter god revisionsskik. En revisionsskik som kan være vanskelig at fastslå, fordi der ikke findes nogen vedtagne standarder, som definerer god skik. Derfor kan man stille spørgsmål ved værdien af denne bestemmelse. Dernæst reguleres, at der skal laves en revisionsaftale mellem intern revision og ekstern revision, som skal indeholde arbejdsfordeling, retningslinjer for samarbejdet og kontrol af intern revisors arbejde samt aftale omkring udveksling af oplysninger imellem intern og ekstern revisor. Ligeledes skal det fremgå af revisionsaftalen, hvis intern revisor påtegner årsregnskabet³⁴, og at intern revision deltager i revisionen af de væsentligste og mest risikofyldte områder. Dermed sikrer denne bestemmelse, at arbejdet imellem intern og ekstern revisor aftales og planlægges. Det må betegnes som en bestemmelse, som i vid udstrækning er tiltænkt en planlægning af en effektiv revision.

³⁴ Påtegning af årsregnskabet bestemmes af bestyrelsen jf. § 11 stk. 4

Omkring påtegningen kan det tilføjes, at det dermed ikke er påtegningen som er afgørende for, om intern revision foretager finansiell revision eller ej. Der er i LFV eller REVBEEK ingen krav om, at intern revision skal påtegne årsregnskabet, hvis der udføres finansiell revision, hvormed der sagtens kan udføres finansiell revision af intern revision uden at påtegne årsregnskabet.

§ 16 bestemmer, at revisionschefen skal være revisionschef i alle virksomheder, som er omfattet af bestemmelsen. Bestemmelsen betyder, at revisionschefen skal være revisionschef i alle de virksomheder i koncernen som bliver omfattet jf. § 1 stk. 2. Det vil sige, eventuelle dattervirksomheder, uanset at de ikke er finansielle. Undtaget er midlertidige selskaber jf. stk. 2.

§ 17 omhandler den interne revisions protokol. Bestemmelsen forsøger at matche bestemmelserne i RL § 20, som gælder for ekstern revisor. Det er en bestemmelse, som skal sikre, at bestyrelsen bliver informeret om alt relevant af væsentlig karakter, samt at bestyrelsen får et indblik i den interne revisions arbejde med årsrapporten. En rapportering fra intern revision som skal "dække" det arbejde, som falder inden for SEL § 115. Bestemmelsens § 17 stk. 4 matcher bestemmelserne for ekstern revisor i RL § 20 stk. 3 nr. 3 og 4. Dermed skal bestyrelsen sikre, at det udførte arbejde er validt og troværdigt, ved at der ikke er tilfælde af selvrevision, og at alt materiale, der er blevet efterspurgt af den interne revision, er oplyst eller udleveret.

11.1.2.2 REVBEEK, bilag 3

Bilag 3, der omhandler intern revisors opgave og adfærd, er opdelt i 2 dele. Del 1 oplister de forhold, som intern revision skal være opmærksomme på, forinden en opgave påtages, og del 2 omhandler en række forhold om, hvad den interne revision kan og ikke kan udføre. Dermed er bilag 3 et supplement til bestemmelserne, som allerede er gennemgået i REVBEEK. Del 1 er allerede vurderet at være indeholdt tilstrækkeligt i ovenstående, hvorfor dette ikke vil blive beskrevet yderligere.

De nævnte eksempler i bilag 3 del 2 er:

- Finansiell revision og review
- Operationel revision
- Revision af risikostyring
- Revision af overholdelse af regler (compliance funktionen)
- Revisionsopgaver, der ikke direkte relaterer sig til årsrapporten
- Adfærd (etiske principper)

Bilag 3 del 2 er dermed en fortolkning og eksemplificering af de regler, som gælder, hvormed der eksemplificeres og uddybes, hvad intern revision må og ikke må.

11.1.2.3 REVBEK, øvrige bestemmelser

Den øvrige del af REVBEK omhandler dels den eksterne revisor samt en række specifikke krav og særbestemmelser for de typer af virksomheder, som findes under LFV. Det er bestemmelser, som alle er relevante, når man ser på de konkrete segmenter under LFV. Men når der ses generelt på den interne revision, med henblik på en generel dansk model, er de øvrige bestemmelser ikke så interessante og relevante.

Dermed er bilag 1 omkring erklæringer og oplysninger i revisionsprotokollen samt bilag 2 omkring opsummering af bemærkninger i revisionsprotokollatet vedrørende årsrapporten ikke gennemgået og behandlet.

11.1.2.4 Opsamling på REVBEK

Overordnet er REVBEK en detailregulering af intern revisor (i LFV). Det er her kravene fremgår til uddannelse, uafhængighed, objektivitet og kompetence, lige som reglerne omkring god revisionsetik med videre fremgår heraf. Det er interessant, at bestemmelserne har meget til fælles med de regler, som gælder for ekstern revisor, som vi har set i flere af bestemmelserne. Det er naturligvis ikke en overraskelse, idet der er tale om en revisionsfunktion, som helst ikke skal afvige væsentlig fra, hvad man forventer af en ekstern revisor. REVBEK § 13 forbyder, at man har økonomisk interesse, hvilket er den samme bestemmelse som findes for ekstern revisor i RL § 24 stk. 2. REVBEK § 12 stk. 2 kræver uafhængighed, som ligner den, der er krævet jf. RL § 24. REVBEK § 14 stk. 2 kræver kompetence, som RL § 16 og § 14 stk. 3 forbyder selvrevision som RL § 24 stk. 3.

Dermed er REVBEK meget inspireret af reglerne fra revisorloven³⁵, når det gælder de objektive krav til en intern revision. REVBEK er tilrettelagt således, at den forsøger at regulere den interne revision således, at den tilnærmelsesvis ligner en ekstern revisor med henblik på at opnå en intern revision, som er uafhængig og kompetent.

Igennem behandlingen af REVBEK kan det undre, at den er en selvstændig bekendtgørelse. Vi er velvidende om, at det er med hjemmel i LFV, at den er udstedt, men når det tages i betragtning, at flere af bestemmelserne ligner bestemmelserne i RL for ekstern revisor, kunne der lige

³⁵ Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder

så godt være henvist hertil, eller være en selvstændig lov. Det ville også være medvirkende til at skabe klarhed for, hvilke steder man præcist ønskede samme regler som for ekstern revisor. Endvidere kunne REVBEEK lige så godt have været udarbejdet som en generel lov for interne revisorer – eller som en bestemmelse omkring revisionens gennemførsel ved virksomheder med intern revision.

Vi finder ikke, at der er dele af kapitel 3 og bilag 3, der er så detailregulerede over for virksomheder omfattet af LFV, at REVBEEK ikke kan gælde for alle virksomheder. Det er naturligvis en betragtning, som vi vil bruge, når vi skal beskrive en generel dansk model. I samme betragtning vil vi have med i overvejelserne, at der flere steder i REVBEEK bruges bestemmelser, som minder om bestemmelserne for eksterne revisorer, hvilket vi vil inddrage, når vi senere skal behandle vores model.

11.1.3 Samspillet mellem LFV og REVBEEK, samt opsamling af reguleringen.

I LFV og REVBEEK er der nogle enkelte overlapninger om blandt andet økonomisk uafhængighed af den virksomhed, som vedkommende er ansat i jf. REVBEEK § 13 og LFV § 77 stk. 10. Dermed omtaler begge regelsæt den interne revisors uafhængighed. Generelt omtales uafhængigheden flere gange i begge regelsæt, hvilket er naturligt, da det er et af de vigtige elementer i den interne revision. Men når der omtales uafhængighed, så skal man være bekendt med, at der ikke er tale om samme uafhængighed, som der kendes fra ekstern revisor. Derimod er der tale om en organisatorisk uafhængighed for den interne revisor, som ikke er lige så stærk som den eksterne revisors uafhængighed.

Derudover behandler LFV hovedsageligt samspillet mellem intern revisor og bestyrelsen, mens REVBEEK er detailregulerende og dermed behandler kravene til den interne revisor i relation til blandt andet virksomheden og den eksterne revisor. Hverken LFV eller REVBEEK behandler krav til den interne revisors arbejde. Det fremgår kun, at bestyrelsen udarbejder en funktionsbeskrivelse, og at der udarbejdes en revisionsaftale mellem intern og ekstern revisor. Derudover er der ingen regulering af intern revisors konkrete arbejde. Til gengæld står der i REVBEEK og i bilag 3 i REVBEEK en del omkring uafhængighed og kompetence, da det i stor udstrækning er forsøgt reguleret. Men der står ikke meget omkring intern revisors arbejde og pligter. Det tætteste som kommer, er eksempler på arbejdsområder.

11.2 Pligter og ansvar

Når man ser på ansvaret for en revisor, så er det velkendt, at ekstern revisor har et ansvar for sit arbejde over for opgavestiller og over for tredjemand, som på mange måde minder om det ansvar, som eksempelvis advokater har. Når man til sammenligning ser på den interne revisors ansvar, opstår der et interessant paradigme, for som udgangspunkt kan man forvente, at intern revision har et ansvar, som minder om ekstern revisors ansvar. Ikke mindst i de tilfælde, hvor der afgives en påtegning på årsregnskabet. Men det er imidlertid ikke tilfældet. Faktisk har intern revisor kun et beskedent ansvar i forhold til, hvad man kan forvente, når intern revision betragtes i forhold til dennes opgaver og funktion, og ikke mindst dens fremtræden som uafhængig og troværdig. Igennem bestemmelserne i LFV og REVBEEK er der hentet inspiration i den lovgivning, som gælder for en ekstern revisor, hvorfor det er nærliggende at antage, at der er et ensartet ansvar.

Det er interessant, at der i bestemmelserne for intern revision er gjort så meget for, at have en intern revision, som skal virke troværdig og uafhængig i en grad, som minder om den eksterne revisor. Men når det kommer til ansvar, er der ikke samme regler. Det må betyde, at selv om man forsøger at give intern revision nogle af de samme pligter, så er intern revision ikke videre erstatningspligtig herfor.

I den forbindelse vil vi se på, hvilket ansvar den interne revisor reelt har, hvor vi vil hente inspiration fra Lars Bo Langsteds responsum om intern revisions ansvar og pligter.

11.2.1 Lars Bo Langsteds responsum

Juraprofessor Lars Bo Langsted³⁶ har udarbejdet et responsum den 9. januar 2010, vedrørende intern revision i finansielle virksomheder. Det er et responsum, som er bestilt af IIA Danmark v/ revisionschef Claus Okholm, som en opdatering af det tidligere responsum af professor dr. jur. Bernhard Gomard i juni 1999.

Responsummet indeholder en behandling af intern revisions pligter samt intern revisions ansvar. Her skriver Lars Bo Langsted blandt andet:

»Pligt og ansvar hører uløseligt sammen. ... ansvar melder sig, hvor pligter ikke er opfyldt.«³⁷

³⁶ Professor, institutleder ved Juridisk Institut, Aalborg Universitet (www.langsted.dk) .

³⁷ Afsnit II, første linje, side 3.

Dermed vil vi kort se på hvad der forstås ved intern revisions pligter, inden vi ser på intern revisions ansvar.

11.2.2 Pligter

Lars Bo Langsteds behandling af pligter støtter sig i vid udstrækning til LFV og REVBEEK, som vi allerede har behandlet i afsnit 11.1.1 og afsnit 11.1.2. Lars Bo Langsted slår fast, at de to regelsæt er grundstammen i beskrivelsen af intern revisions funktion og pligter, hvilket også er det, som vi har udledt ved behandlingen heraf. Dermed er intern revisions pligter, i vid udstrækning, udtømmende beskrevet i REVBEEK, når det gælder intern revision i virksomheder omfattet af LFV. Dertil kommer de pligter, der ikke er nedfældet på papir, men som stadig kan forventes af en intern revision. Det vil være måden arbejdet er udført på, den tidsmæssige placering m.v. Pligter som ikke er nedskrevet nogen steder, men som vil blive vurderet i relation til en *bonuspa-tar* betragtning eller god skik. REVBEEK § 15 stk. 1, som omhandler god skik, er en bestemmelse som skal forsøge at fange det, som loven i øvrigt ikke præcist beskriver. Det vil netop være her, at kvaliteten af det udførte arbejde, den tidsmæssige placering m.v. vil høre under. Men det ændrer ikke ved, at god skik vil blive bedømt ud fra en konkret vurdering, og dermed fortsat er usikker og upræcis. Ikke mindst når der ikke er en særlig regulering heraf, og os bekendt ingen væsentlige domme at støtte sig til.

Det betyder, at intern revision, for at leve op til sine pligter, først og fremmest skal leve op til de krav, som fremgår af REVBEEK, hvoraf vi har behandlet de væsentligste i afsnit 11.1.1 og afsnit 11.1.2. Af de dele som ikke efterleves, vil nogle kunne straffes, eksempelvis efter reglerne i REVBEEK § 38 stk. 1, der behandler bødestraf. De pligter, i form af intern revisors arbejde, som vil være væsentlige, vil typisk være aftalerne i funktionsbeskrivelsen jf. REVBEEK § 14 samt opgaverne i revisionsaftalen jf. REVBEEK § 15.

Lars Bo Langsted konkluderer, at der ikke findes særlige standarder, som beskriver intern revisions opgaver³⁸. Dette er vi meget enige i, og det er netop det, som gør, at det kan være svært at vurdere, om intern revisors arbejde er udført, som det skal. Det er netop det som gør, at når vi ser på pligterne, vil det være konkrete vurderinger og retspraksis, som skal danne grundlaget for en bedømmelse af, om pligterne er opfyldt eller ej. Og da vi ikke har kunnet finde domme og afgørelser, der omhandler intern revision, er det interessant at se på de foreliggende advokatundersøgelser, som vi behandler i afsnit 11.6.

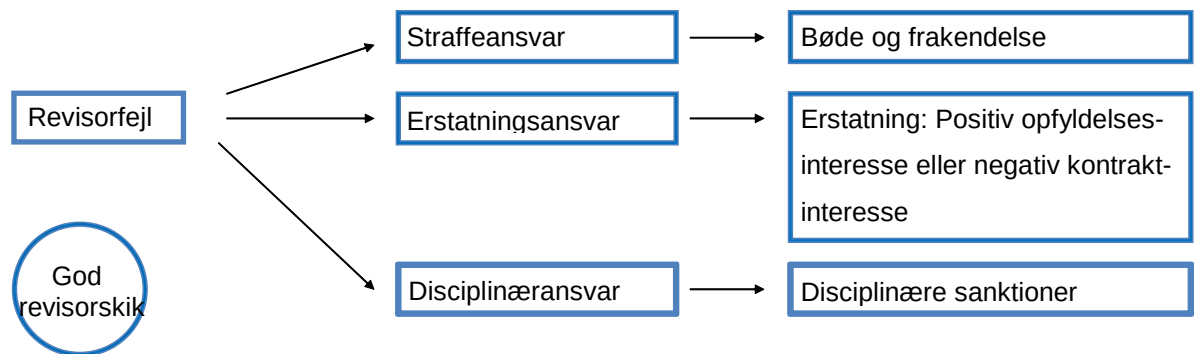
³⁸ Afsnit 4.1, linje 2, side 9.

Lars Bo Langsted afslutter sit afsnit om pligter med at skrive, at ansvaret tager udgangspunkt i pligterne, og er pligterne uklare, bliver det vanskeligere at gøre et ansvar gældende. Et faktum som stemmer overens med vores opfattelse af intern revision. Der er en overordnet regulering, men ingen regulering af intern revisors arbejde. Det skaber en uklarhed og udgør et paradigme, som gør det vanskeligt at opgøre pligterne og dermed statuere et ansvar.

11.2.3 Ansvar

Overordnet kan der være tale om flere ansvarsformer:

- Erstatningsansvar (professionsansvar)
- Straffeansvar
- Disciplinæransvar

Figur 4, Kilde: Lars Bo Langsteds notater til undervisning i revision 29. og 30. september 2009

Når vi i vores opgave behandler ansvar, så er det i relation til erstatningsansvaret. Der findes imidlertid også det strafferetlige ansvar, som vi i denne opgave ikke finder væsentligt som selvstændigt emne for vores opgave. I relation til et disciplinæransvar, så kan intern revisor ikke ifalde et sådan, da det kun er revisorer, der er omfattet af RL, som kan indbringes for revisornævnet, hvilket vil sige godkendte revisorer. Vi finder det erstatningsretlige ansvar essentielt, fordi vi netop her mener, at der er nogle væsentligste uhensigtsmæssigheder i relation til intern revisors funktion. Det er en støttefunktion til bestyrelsen, men samtidig bruges intern revisor ofte i den finansielle revision, hvormed det er interessant at få det erstatningsretlige ansvar ind sammen med øgede pligter og dermed også øget ansvar.

Når spørgsmålet kommer til ansvar, kan der som udgangspunkt ikke ifaldes et ansvar, såfremt man har opfyldt sine pligter. Det betyder eksempelvis, at intern revisor ikke kan ifalde et ansvar, såfremt det udførte arbejde er sket efter gældende regler og efter god intern revisionsskik. Der-

med skal det vurderes, hvilke pligter den interne revision har ifølge loven og ifølge funktionsbeskrivelsen samt revisionsaftalen, for herefter at vurdere på baggrund heraf, om pligterne deri er tilsidesat.

For at man generelt kan ifalde erstatningsansvar, skal følgende betingelser være opfyldt:

- Der skal være lidt et tab
- Der skal være handlet i strid med en ansvarsregel (culpaansvar – uagtsomhed – bonus parter)
- Der skal være årsagsforbindelse (kausalitet)
- Der skal være påregnelighed (adækvans)
- Der må ikke foreligge en objektiv ansvarsfrihedsgrund (nødværge, nødret, samtykke)
- Der må ikke være egen skyld

Dermed er de ovenstående regler de samme, som gælder ved en vurdering af intern revision, hvormed ovenstående punkter skal være opfyldt, for at der overhovedet kan blive tale om et erstatningsansvar. Bortfalder opfyldelse af blot et af punkterne, kan der ikke være tale om et erstatningsansvar.

11.2.3.1 Arbejdstageransvar

Bliver det konstateret, at der er et erstatningsansvar, er intern revision i den situation, modsat ekstern revision, at intern revision er i et ansættelsesforhold. Når intern revision er i et ansættelsesforhold får det den betydning, at det vil være den virksomhed, hvori intern revision er ansat, som hæfter for den eller de skader, som intern revision måtte have påført, jf. Danske Lov (DL) 3-19-2³⁹. Der er tale om et *principalansvar*⁴⁰, som virksomheden har over for tredjemand for intern revisions skadegørende handling, hvor hovedreglen samtidig er, at virksomheden ikke kan gøre regres mod intern revision, medmindre der er tale om en uforsvarlig handling jf. EAL § 23 stk. 1. I denne betragtning vil også være, om intern revision har fået noget ud af dennes handling, blandt andet om der er opnået en økonomisk gevinst herved, eller om der er opnået anden fordel.

Dermed er intern revision ikke erstatningsansvarlige over for tredjemand, medmindre der er tale om en grov uagtsom eller forsætlig handling. I EAL § 23 omtales det, at et sådan ansvar skal ses under hensyntagen til, om det er *rimeligt* under hensynstagen til *den udviste skyld*. Set i relation

³⁹ "Husbondansvar" også kaldt erstatning under arbejde

⁴⁰ Betyder at arbejdsgiver som udgangspunkt hæfter for det erstatningsansvar, som arbejdstageren måtte pådrage.

til ekstern revision, så har intern revision intet ansvar, udover det almindelige arbejdstageransvar, på lige fod med alle andre ansatte i en virksomhed. Der er dermed, som udgangspunkt, intet direkte ansvar over for tredjemand for intern revision. Heller ikke ved påtegning af et regnskab.

Ser vi tilbage på grundstammen for intern revision, så er det i bund og grund en intern foranstaltning, som skal rapportere til bestyrelsen, således at bestyrelsen er bedre klædt på. Ses det i relation til almindelig arbejdstageransvar, er sammenfaldet fornuftigt, da det er nærliggende at antage, at et erstatningsansvar oftest vil være i relation til bestyrelsen. Men da bestyrelsens beslutninger som regel påvirker en virksomhed fremadrettet, vil der ofte være en tredjemand involveret – som eksempelvis kreditor og investor. Desuden påtegner mange interne revisorer virksomhedens årsregnskab, og legitimerer derfor overfor omverdenen, at regnskabet er "i orden". I begge situationer vil der være involvering af tredjemand, og ikke mindst i den sidstnævnte situation. Dermed vil intern revision kunne blive et regresobjekt, men kun efter ovenstående regler i EAL som et arbejdstageransvar.

I ovenstående er indirekte tænkt på de situationer, hvor intern revision og bestyrelse står sammen, og hvor bestyrelsen derfor ikke har påpeget fejl og mangler hos den interne revision, før skaden eventuelt er sket, og et eventuelt erstatningsansvar er gjort gældende. Der kan nemt opstå en anden situation, hvor den interne revision ikke rapporterer til bestyrelsen, ikke rapporterer i et korrekt omfang eller blot ikke lever op til funktionsbeskrivelsen, hvorefter bestyrelsen reagerer herpå. I sådanne tilfælde vil bestyrelsen kunne statuere grov pligtforsømmelse, og afskedige intern revision. Dertil skal huskes på, at intern revision er beskyttet af funktionærlovens regler, da de er ansat, og dermed er intern revision også beskyttet af reglerne om usaglig og uberettiget opsigelse. Det er dermed ikke sikkert, at en enkelt tilsidesættelse af sine pligter i intern revision kan betragtes som grov pligtforsømmelse. Men er der tale om revisionschefen eller vicerevisionschefen, skal der sandsynligvis ikke meget til, før bestyrelsen kan afskedige vedkommende med henvisning til pligtforsømmelse. Dette skyldes, at sådanne personer er særligt betroede personer, som har en central rolle i virksomheden.

11.2.3.2 Revisionspåtegning

Som nævnt, påtegner rigtig mange interne revisorer selskabets årsregnskab. Dette er muligt jf. REVBK § 9, § 11 stk. 4 og § 19. Det er rigtig interessant, da en revisionspåtegning normalt ses som en blåstempling af regnskabet, hvis den er umodificeret. Derfor er det interessant, at en intern revisor påtegner regnskabet, men også at den interne revisor med et arbejdstageransvar kan

påtegne regnskabet. For et ansvar og krav, som opstår som følge af en fejlagtig påtegning fra intern revisor, vil som udgangspunkt kun kunne rettes mod virksomheden. Dermed er der stor forskel på effekten af fejl i påtegningen fra en intern revision og en ekstern revision.

Den eksterne revisions revisionspåtegning på et årsregnskab uden modifikationer, er en "garanti" for at regnskabet, med en høj grad af sikkerhed, giver et retvisende billede, uden væsentlig fejlinformation. Derimod er der, som tidligere nævnt, ingen særlige danske regler, som beskriver intern revisions opgaver, ligesom der ikke klart fremgår nogen særlige standarder for intern revisions påtegning. Dermed har vi en intern revision, som afgiver en revisionspåtegning for et ureguleret arbejde, i en påtegning som ligeledes er ureguleret. Det giver sig selv, at det er u hensigtsmæssigt, specielt når der intet ansvar er for vedkommende bagefter.

Det fremgår af REVBK § 19 stk. 2 og 3, at det skal fremgå, at intern revisions arbejde er udført i henhold til revisionsaftalen, og påtegningen skal samtidig indeholde en beskrivelse af den udførte revision, herunder at intern revision har deltaget i revisionen af de væsentligste og mest risikofyldte områder. Denne bestemmelse mister sin værdi, når der sker erklæring om arbejde der ikke er reguleret.

Lars Bo Langsted omtaler noget interessant omkring revisionspåtegningen. Lars Bo Langsted påpeger, at på grund af, at det ikke er tydeligt, hvad en intern revisions påtegning skal indeholde, vækker det tvivl om, hvorvidt begrebet revision skal forstås på samme måde i den eksterne revisions påtegning og den interne revisions påtegning. Dermed kan der også være tvivl om, hvad et forbehold ved den interne revisor skal omfatte. Der har Lars Bo Langsted også fat i noget af det, som er u hensigtsmæssigt. For en regnskabskyndig person⁴¹ har ikke nødvendigvis den fulde forståelse, for forskellen i en intern revisions påtegning og en ekstern revisions påtegning. Dermed er det meget uheldigt, og bestemt ikke hensigtsmæssigt, hvis der vækkes tvivl imellem revisionsbegrebet. En regnskabskyndig person kan opfatte de to påtegninger som en "dobbelt kontrol" af regnskabet, hvormed der måske opfattes en større sikkerhed.

Omkring påtegning kan man se, at både intern revision og ekstern revisor stiler påtegningen til aktionærene (ejerne). Det er interessant, at en ansat i virksomheden med høj grad af sikkerhed påtegner årsregnskabet, stilet til aktionærene, og ikke til ledelsen. For det er netop bestyrelsen,

⁴¹ En regnskabskyndig er den person, man relaterer til, når man vurderer, om en fejl i regnskabet vil få en *regnskabskyndig* person til at træffe en anden beslutning (oftest omkring væsentlighedsniveau og fejl)

som har den interne revision til at støtte dem, og ikke aktionærerne. Det er også et af de punkter, som Lars Bo Langsted påpeger i responssummet.

Når intern revisor påtegner årsregnskabet, selv om den er adresseret til ledelsen, er intern revisor med til på lige fod med ekstern revisor at legitimere årsregnskabet. Dette vil vi også se nærmere på under behandlingen af advokatundersøgelserne. Men hertil skal tilføjes, at det er en påtegning på et årsregnskab, hvor intern revisions eneste ansvar umiddelbart er et arbejdstageransvar, som behandlet ovenfor. Det vil sige uden et reelt større ansvar.

Hvorvidt intern revision har et større ansvar end et arbejdstageransvar ved påtegning af årsregnskabet, er tvivlsomt. Da der er tale om et ansættelsesforhold, vil intern revisor umiddelbart ikke have andet erstatningsansvar end det allerede omtalte. Dette forhold vil vi igennem behandlingen af advokatundersøgelserne søge svar på.

11.2.4 Opsamling

I relation til, at intern revision i LFV er en intern funktion, som hovedsageligt skal hjælpe bestyrelsen med at få bedre indblik i de interne kontroller, ved at rapportere til bestyrelsen herom, virker det nuværende erstatningsansvar fornuftigt. Netop her er det tydeligt, at intern revision ikke er andet end en ansat i en intern funktion. Men ser vi på, hvad intern revision faktisk har pligt til, og ikke mindst ser på, hvad intern revision oftest gør, virker det nuværende erstatningsansvar mindre hensigtsmæssigt.

Grunden til at vi ikke finder det hensigtsmæssigt er, at lovgiver har ønsket en intern revision, som udadtil skal fremstå lige så troværdig som en ekstern revisor, og derfor på mange måder har hentet inspiration fra reguleringen af ekstern revisor. Dermed opnår man det, som man gerne vil, nemlig at der er tale om en uafhængig, kompetent og troværdig revisionsfunktion internt i virksomheden. Sammen med at der også er ekstern revision, opnås der den effekt, at offentligheden i større omfang får tiltro til, at tingene i virksomheden er i orden.

Derfor er det uheldigt, at intern revision fremstår som "samfundets vogtere" internt i virksomheden, men i bund og grund ikke har noget ansvar for arbejdet. Derfor er det også et forhold vi vil se på, når vi skal arbejde med en generel dansk model. Allerede nu mener vi, at det er intern revisions pligter, som i højere grad skal synliggøres, hvorved der i højere grad kan ifaldes et ansvar.

Efterfølgende vil der komme en gennemgang af de relevante forhold i advokatundersøgelserne for EBH Bank og Roskilde Bank, for at få inddraget deres perspektiv, ikke mindst i lyset af den sparsomme domspraksis på området.

Hvis det viser sig, at advokatundersøgelserne når frem til samme resultat, at der ikke er noget reelt ansvar, kan der stilles spørgsmålstegn ved, hvilken værdi intern revisors påtegning på årsregnskabet reelt har. Desuden kan man undre sig over, at finanstilsynet igennem REVBEK har haft ønske om, at årsregnskabet skal forsynes med en intern revisors påtegning. Denne erklæring kan måske lige så godt være et internt dokument, hvor ledelsen i stedet for i ledelsesberetningen orienterede om intern revisions konklusion. Dette begrundes med, at den nuværende opbygning af intern revision ikke inkluderer pligter for den interne revisor, som medfører et umiddelbart ansvar, hvormed en sådan selvstændig offentlig påtegning mister noget af sin værdi. Det kan være mere brugbart, og kan måske imødekomme nogle af de uhensigtsmæssigheder der er, blandt andet ved at *revisionen* i de to påtegninger kan opfattes ens.

11.3 Revisionsudvalg

Da revisorloven senest blev ændret i 2008, blev der indført regler om et revisionsudvalg.

Revisionsudvalgets opgaver fremgår af RL § 31 stk. 2:

- 1) At overvåge regnskabsaflæggelsesprocessen,
- 2) at overvåge, om virksomhedens interne kontrolsystem, eventuelle interne revision og risikostyringssystemer fungerer effektivt,
- 3) at overvåge den lovpligtige revision af årsregnskabet m.v. og
- 4) at overvåge og kontrollere revisors uafhængighed, jf. § 24, herunder særligt leveringen af yderligere tjenesteydelser til virksomheden

Som de ses af bestemmelsen, er revisionsudvalgets opgave at *overvåge*. De skal overvåge regnskabsaflæggelsesprocessen, virksomhedens interne kontrolsystem, risikostyringssystemer, intern revision samt den lovpligtige revision. Desuden skal revisionsudvalget overvåge revisors uafhængighed. Ifølge udgivelsen fra KPMG, Revisionsudvalg i praksis, mener KPMG ikke, at *overvågning* skal opfattes som mindre krævende end bestyrelsens opgave, som er at *påse*. Selv om der ved overvågning ikke skal forstås et mindre krævende arbejde, så er revisionsudvalget ikke et udførende udvalg og har heller ikke operationelle opgaver og ansvar.

Revisionsudvalget har som led i sin overvågning adgang til alt information omkring revisionen. Dermed er der fri adgang til selskabets revisor, revisionsprotokollen, management letters, dokumentation for årsregnskabet m.v. Særligt omkring revisionsprotokollen, så vil ekstern revisors protokol også være til revisionsudvalget jf. RL § 20 stk. 2.

Personerne som sidder i revisionsudvalget kan være den samlede bestyrelse. Det kræver, at ingen af medlemmerne samtidig er medlem af direktionen⁴², samt at mindst en person af bestyrelsen er uafhængig af virksomheden og har kvalifikationer inden for regnskabsvæsen eller revision⁴³. Alternativt vil revisionsudvalget være et udvalg under bestyrelsen, bestående af medlemmer fra bestyrelsen samt mindst en uafhængig regnskabskyndig eller revisionskyndig person. Varetages opgaven af den samlede bestyrelse, skal det fremgå af årsrapporten⁴⁴.

⁴² RL § 31 stk. 1

⁴³ RL § 31 stk. 4, NB. undtagelserne hertil i RL § 31 stk. 5

⁴⁴ RL § 31 stk. 6

De virksomheder, som er omfattet af loven om obligatorisk revisionsudvalg, er virksomheder, som har værdipapirer optaget til handel på et reguleret marked i et EU/EØS-land⁴⁵.

Revisionsudvalgets funktion i relation til den intern revision vil være, at udvalget har til opgave at overvåge den interne revision. Det betyder, at intern revision, udover bestyrelsen, vil have et revisionsudvalg, som overvåger intern revisions arbejde. Det er en overvågning, som mest sandsynligt sker igennem intern revisions rapporteringer. Men det vil også ske ved en tæt dialog mellem intern revision og revisionsudvalget.

Vedrørende overvågning af intern revision bør revisionsudvalget foretage sig følgende⁴⁶:

- Overveje indholdet af intern revisions funktionsbeskrivelse
- Foretage en vurdering af den interne revisions uafhængighed til den øvrige organisation samt vurdere, om der er tilstrækkelige ressourcer og kompetencer set i lyset af funktionsbeskrivelsens opgaver
- Planlægge hvordan samarbejde med virksomhedens organisation og ledelse skal tilrettelægges
- Vurdere indholdet af revisionsplan og de foretagne risikovurderinger
- Vurdere omfang af rapportering fra intern revision og intern revisions egen afrapportering om effektivitet
- Tilrettelægge realistiske tidsplaner
- Etablere møderække og agenda med intern revision

Finanstilsynet har i medfør af RL § 31 stk. 8 udstedt bekendtgørelse nr. 690 af 23. juni 2010 om revisionsudvalg i virksomheder samt koncerner, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet. Den væsentligste forskel til RL § 31 er, at der er indført detailbestemmelser om kvalifikationerne på det uafhængige medlem af revisionsudvalget eller bestyrelsen.

11.3.1 Opsamling

Revisionsudvalget har blandt andet til opgave at overvåge intern revision, men det er vigtigt at forstå, at det ikke er deres eneste opgave. Det vil være en overvågning af intern revision, som bestyrelsen alligevel ville have foretaget. Der er intet nyt i revisionsudvalgets opgaver vedrørende intern revisor, i forhold til dem som bestyrelsen tidligere havde.

⁴⁵ RL § 31 stk. 1

⁴⁶ Kilde: Grant Thornton

11.4 Opdatering af ISA 610 - Using the work of the internal audit function

I Danmark har man, for at understøtte den gældende regulering, udarbejdet revisionsstandards (RS). Det er standarder, der i stort omfang er en oversættelse af de internationale *International Standards on Auditing* (ISA). De danske standarder er ud over de oversatte internationale standarder, suppleret med enkelte danske standarder. Disse er dog færre og færre, idet man generelt tilnærmer sig de internationale standarder.

Internationalt er det *The International Federation of Accountants* (IFAC), der forestår den overordnede organisering af udarbejdelse af revisionsstandards (ISA). Der er som en del af IFAC oprettet en underorganisation benævnt *International Auditing and Assurance Standards Board* (IAASB). IAASB har til formål at udarbejde ISA'er til brug i revisioner verden over.

Revisionsstandards i Danmark er ikke bindende for alle godkendte revisorer, som det er tilfældet med reguleringen på området for revision. Derimod er der tale om standarder, der er bindende for de revisorer, der er medlem af enten Foreningen af registrerede revisorer (FRR) eller Foreningen af statsautoriserede revisorer (FSR). Langt størstedelen af danske godkendte (registrerede eller statsautoriserede) revisorer, er medlem af henholdsvis FRR eller FSR, hvorfor standarderne må konkluderes, at blive brugt af langt de fleste godkendte revisorer i Danmark. Endvidere må standarderne derfor også være et udtryk for god skik, da der er så stor en tilslutning hertil. Derfor er benyttelsen af standarderne ikke betinget af medlemskab, men omvendt må de være et udtryk for, hvad der er god revisionsskik og må derfor antages at blive brugt af (stor set) alle revisorer i Danmark.

Alle standarderne har et nummer, således at de er til at identificere. Den revisionsstandard, som regulerer ekstern revisors brug af intern revisors arbejde, hedder RS 610 eller internationalt ISA 610.

Den gældende ISA 610 er fra marts 1994, og da der er sket meget inden for området de sidste 16 år, har man derfor vurderet, at der er behov for en opdatering. Dette sker i forbindelse med IAASB's Clarity projekt, hvor man opdaterer gældende standarder. Denne opdatering foregår som et projekt, hvor der sker en opdeling, idet nogle standarder blot omdannes til den nye struktur, mens andre ændres og opdateres indholdsmæssigt, som følge af udviklingen på området, eller uklarheder i den gældende standard.

Opdateringen af ISA 610 *Using the work of the internal audit function*, er en ændring, præcisering og opdatering af indholdet i den gamle ISA 610. Dette sker, idet man har oplevet en udvikling på området for intern revision, og idet der er konstateret uklarheder i den gældende standard.

IAASB konstaterer, at der er sket en ændring i den interne revisions organisation og placering i virksomhederne, samt at kommunikationen og samarbejdet imellem den interne revision og eksterne revision har udviklet sig. Derfor mener man, at der er behov for at opdatere standarden, således at den er tidssvarende i forhold til det samfund, man bevæger sig i. Derudover er spørgsmålet omkring direkte assistance, foretaget af intern revisor for ekstern revisor, ikke behandlet. Dette er et væsentligt punkt i samarbejdet. Om IAASB mener, at det er tilladt, men at man blot ikke har behandlet det, eller om det ikke er tilladt, og at det derfor ikke er behandlet i den gældende standard vides ikke, hvorfor det vil blive beskrevet i den nye ISA 610.

De følgende sider vil belyse, hvilke spørgsmål og problemstillinger der er blevet behandlet i forbindelse med opdateringen af ISA 610. Der vil derudover blive gennemgået de diskussioner og overvejelser, der ligger bag IAASB's beslutning om, hvad der er indført i den nye standard.

Der vil derefter komme en gennemgang af de vigtigste ændringer i den nye ISA 610, jf. det exposure draft, der er frigivet den 15. juli 2010, sammen med opdatering af den nye ISA 315. Det frigivne exposure draft, er det nyeste udkast til den nye ISA 610 standard, og det forventes ikke, at der vil være væsentlige ændringer til denne, inden den godkendes. Det er et udtryk for resultatet af den nedsatte gruppes samlede arbejde. Det kan derfor tillægges en høj grad af troværdighed og tillid, idet der er tale om et udkast, der i al væsentlig grad vil blive godkendt som den gældende standard fremover. Hvad vi er oplyst, er der typisk ikke væsentlige ændringer, hvis der overhovedet er nogen, til de frigivne exposure drafts.

Til sidst vil der blive vurderet, om der er elementer, der kan eller bør medtages i overvejelserne omkring en generel dansk model for interne revisorer.

De opdaterede standarder er alle opbygget ens. Der er en introduktion, en formålsbeskrivelse, kravene (selv standarden) og til sidst yderligere oplysninger og forklaringer.

11.4.1 Spørgsmål og overvejelser til behandling

Man har i forbindelse med opdateringen overvejet og behandlet en række forhold. Dette er gjort af en "taskforce", der er nedsat af IAASB. Denne taskforce består af en gruppe mennesker verden over, der er kyndige regnskabsfolk. De har, til brug for udarbejdelsen af et udkast til en op-

dateret ISA 610, lavet et notat, de har benævnt *key issues and findings*. Deri er de væsentligste overvejelser og tanker i forbindelse med opdateringen nedskrevet. Det er dette dokument, der danner grundlaget for de kommende siders beskrivelser af tankerne bagved opdateringen.

Overordnet er der behandlet følgende forhold:

- Brugen af intern revisors arbejde
- Forespørgsler/forhør af den interne revisionsafdeling
- Direkte assistance

11.4.1.1 Brugen af intern revisors arbejde

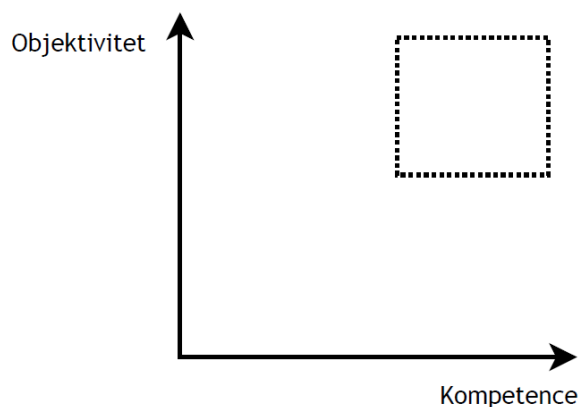
Det er blevet overvejet, hvilken metode der skal benyttes i forbindelse med bestemmelse af, om den eksterne revisor kan bruge den interne revisors arbejde, og i hvilket omfang den eksterne revisor mener, at dette kan bruges. De personer der har haft ansvaret for opdateringen, har anlagt en vurderingstilgangsvinkel, hvor den eksterne revisor i videst muligt omfang skal lave en begrundet vurdering om benyttelsen af arbejdet og omfanget af dette.

Der er belyst og drøftet tre punkter i forbindelse med bedømmelsen af den interne revisors arbejde, og benyttelsen heraf:

- Hvordan der bestemmes, om man kan bruge intern revisors arbejde, og i hvilket omfang.
- Bestemmelse af den planlagte effekt dette vil have på revisionen.
- Brugen af den intern revisionsafdelings arbejde.

I forbindelse med bestemmelse af brugen af intern revisors arbejde, er det blevet bestemt, at styrke ISA 610's fokus på ekstern revisors evaluering og test af intern revisors objektivitet og kompetence. Herudover indføres der en systematiseret og disciplineret arbejdsgang for at konstatere, om man kan bruge den interne revisors arbejde eller ej i forbindelse med den eksterne revisors revision. Det skal ligeledes præciseres, at den eksterne revisors bedømmelse af den interne revisors objektivitet og kompetence, kan beskrives som en "sliding scale", som ses i figur 5 på side 57, og at der skal sættes minimumsgrænser for, hvornår en ekstern revisor kan benytte intern revisors arbejde. Dette sker for at forhindre "overtillid", som ellers ville kunne opstå, hvis ikke ekstern revisor forholder sig kritisk til objektiviteten og kompetencen af den interne revisor. Ekstern revisor skal derudover overveje, om den interne revisors arbejde er systematisk og disciplineret, og om det er underlagt tilstrækkelig planlægning, overvågning, gennemgang og dokumen-

tation. Forskellen er tydelig i ISA's holdning. Den eksterne revisor skal indhente tilstrækkeligt revisionsbevis for hele den interne revisionsafdeling, og ikke udelukkende basere sig på at teste den interne revisionsafdelings udførte arbejde. Dette er hovedforskellen for den eksterne revisor, imellem bedømmelse af den interne revisionsafdeling og de interne kontroller i virksomheden.

Figur 5, "Sliding scale". Illustrerer sammenhængen mellem uafhængighed og kompetence. Man kan ikke nøjes med det ene, hvormed det markerede felt illustrerer, at man skal have et minimum af begge.

Den planlagte effekt ved brugen af den interne revisors arbejde, skal tydeliggøres ved hjælp af øgede krav og vejledning i den opdaterede ISA 610. Der fokuseres igen på den interne revisors objektivitet og kompetence, og derudover lægges der vægt på den grad af vurdering, der er involveret i planlægningen og udførelsen af revisionshandlingerne, samt evalueringen heraf, i forbindelse med bestemmelsen af den planlagte effekt ved brugen af den interne revisors arbejde. Der skal indføres en yderligere sikring imod "overtillid", i form af et krav til ekstern revisor, om at træde tilbage og overveje, om der vil være nok involvering af denne til at kunne udtale sig om nøglerevisionsområder. Den eksterne revisor skal informere den interne revisor om, hvilket arbejde man forventer at bruge, således at der kan ske en ordentlig koordinering af arbejdsopgaverne i den interne revision. Den sidste del er for at sikre, at der er en kontinuerlig dialog imellem den interne og eksterne revisor.

I forbindelse med brugen af den interne revisionsafdelings arbejde, er der lagt til grund, at man opnår et revisionsbevis for hele den interne revisionsafdeling, hvorfor man vil præcisere nogle elementer i den nye ISA 610. Der skal indsættes eksempler på hvilke arbejder fra den interne revisor, den eksterne revisor kan forventes at kunne bruge. Det skal præciseres, at graden af den interne revisors objektivitet og kompetence, samt mængden af den interne revisors foretagne skøn og vurdering, er nøgleovervejelser for den eksterne revisor i forbindelse med bestemmelsen af tilstrækkeligheden af den interne revisors udførte arbejde til brug for den eksterne revisor.

Man vil præcisere, at det ikke er et krav, at man gentager det arbejde, man forventer at ville bruge fra den interne revision, men vil tydeliggøre, at stikprøvevis gentagelse af arbejdet, vil være med til at skabe et stærkt revisionsbevis for, at der er udført tilstrækkeligt arbejde af den interne revision, til brug for revisionen.

11.4.1.2 Forespørgsler/forhør af den interne revisionsafdeling

Man har vurderet, at det er væsentligt for den eksterne revisor, at bruge den viden den interne revisor har om virksomheden og det miljø, som intern revision opererer i. Denne viden er vigtig for den eksterne revisors risikovurdering.

Det er derfor besluttet at indarbejde en række krav til, hvad den eksterne revisor skal forespørge den interne revisor om. Det er besluttet at lade kravet om forespørgslerne indgå i ISA 315 *Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment*, hvor der i forvejen er krav om at lave forespørgsler til ledelsen og andre i forbindelse med de risikovurderinger, der laves i forbindelse med planlægningen. Der skal indføres vejledning om, hvem det vil være fornuftigt at foretage forespørgsler til, og at revisionschefen vil være nævnt som et relevant eksempel. Der vil ligeledes blive lagt vægt på, at de enkelte persons viden, erfaring og autoritet vil være relevant i forbindelse med overvejelserne omkring, hvem der bør forespørges. Ud over interviews, er det vurderet, at det vil være fornuftigt, hvis ekstern revisor læste de revisionsrapporter, som den interne revisor udarbejder. Det er dog vurderet, at et krav om at ekstern revisor skal gennemlæse dem alle, vil være unødigt besværligt.

11.4.1.3 Direkte assistance

Den gamle ISA 610 behandler ikke direkte assistance foretaget af intern revisor, for ekstern revisor. Dette er anført i standarden, hvorfor nogle har tolket det, som om man ikke må få intern revisor til at lave direkte assistance, mens andre har tolket det, som om man gerne må, men at standarden blot ikke behandler dette område.

For at undgå sådanne fortolkningsproblemer, vil den nye ISA 610 behandle området omkring ekstern revisors muligheder for at få intern revisor til at udføre direkte assistance. Dette skal ske, dels for at de interne og eksterne revisorer har noget konkret at forholde sig til, hvis ikke det strider imod den nationale lovgivning, og dels for at virksomhedernes interessenter (kapitalejerne) ikke er usikre på, om ekstern revisor er i stand til at basere sig direkte på arbejder, der er udført af en ikke uafhængig part.

Det er besluttet, at den nye ISA 610 skal behandle direkte assistance fra intern til ekstern revisor, men at der ikke skal kræves eller opfordres til, at denne assistance finder sted. Det skal heller ikke kræves, at man skal overveje, om man vil gøre brug af det. Dette er for at undgå, at der skabes et pres på den eksterne revisor for at gøre brug af den interne revisions mulighed for direkte assistance. Det er ligeledes vigtigt, at man ikke kræver, at det skal overvejes at bruge arbejdet eller lignende, idet der visse steder er lokal lovgivning, der forbyder dette. Så ved ikke at kræve noget, men kun belyse det forhold at muligheden er til stede, vil man ikke komme på kant med lokal lovgivning.

De nye retningslinjer og vejledninger for brugen af direkte assistance er ment som et værn imod "overtillid". Set i lyset af, at den interne revisor per definition ikke er uafhængig som følge af et ansættelsesforhold, men blot organisatorisk uafhængig, og at dennes arbejde for den eksterne revisor dermed bør underkastes en højere grad af instruks, overvågning og gennemgang, end der ville være krævet, hvis arbejdet var udført af en uafhængig part. Dette er ligeledes underbygget af, at det er antaget, at arbejde der er udført af den interne revisor, giver et ringere revisionsbevis, end hvis den eksterne revisor selv havde udført arbejdet.

11.4.2 Væsentlige ændringer i ny ISA 610

Nedenfor vil de væsentligste ændringer til den nye ISA 610 blive gennemgået ud fra det exposure draft, der foreligger pr. 15. juli 2010. De hovedpunkter, der er gennemgået og analyseret, er ikke nødvendigvis udtryk for, at det ikke i et vist omfang, for noget af materialets vedkommende, har været indeholdt i den tidligere ISA 610, men mere et udtryk for, at det har været de tre hovedemner, der er valgt diskuteret og behandlet af det nedsatte udvalg.

Der er primært tre hovedpunkter, der er opdateret i den nye ISA 610:

- Ekstern revisors brug af intern revisors arbejde
- Forespørgsler/forhør af den interne revisionsafdeling
- Direkte assistance

Der vil først komme en gennemgang af de forklarende og uddybende punkter, der vedrører de tre punkter, hvorefter vi vil lave en sammenholdelse af disse punkter og de tanker, der ligger bagved, jf. foregående siders gennemgang af key issues and findings, for netop disse tre områder.

11.4.2.1 Ekstern revisors brug af intern revisors arbejde

De kommende afsnit vil omhandle de aspekter af ekstern revisors brug af intern revisors arbejde, der er behandlet i forbindelse med opdateringen af den nye ISA 610. Der vil nedenfor komme en gennemgang af de uddybende og forklarende punkter, der omhandler dette i den nye ISA 610, som de er angivet punkt for punkt, fra A4 til A21. De vil være delt op i følgende to undergrupper:

- Hvordan der bestemmes, om man kan bruge intern revisors arbejde, og i hvilket omfang.
- Brugen af den intern revisionsafdelings arbejde.

Dette er et punkt mindre, end der er behandlet i forbindelse med opdateringen af området, men dette skyldes, at den planlagte effekt af brugen af intern revisors arbejde er indeholdt i punktet om bestemmelse af, om man vil benytte den interne revisors arbejde.

11.4.2.2 Hvordan der bestemmes om man kan bruge intern revisors arbejde, og i hvilket omfang.

I forbindelse med bestemmelse af om den interne revisors arbejde kan bruges, er der indsat følgende punkter: (Der er taget udgangspunkt i de uddybende kommentarer og forklaringer, der er indsat bagerst i standarden, idet disse er langt mere forklarende og tydelige).

A4: Det er den eksterne revisor, der igennem sin professionelle dømmekraft bestemmer, om den interne revisors arbejde kan bruges, og i hvilket omfang det kan bruges.

A5: Graden af objektivitet og kompetence af den interne revisionsafdeling er særlig vigtig i forbindelse med bestemmelse af graden af brugen af den interne revisors arbejde. Objektivitet er evnen til at udføre en arbejdsopgave, uden at ens professionelle dømmekraft er påvirket af udefrakommende faktorer, og kompetence refererer til, at man skal have den nødvendige viden og de nødvendige evner, for at være i stand til at udføre en opgave tilstrækkeligt og i overensstemmelse med de professionelle standarder.

A6: Følgende faktorer kan påvirke den eksterne revisors bedømmelse/vurdering:

Objektivitet:

- Den interne revisors organisatoriske placering i virksomheden, og hvordan denne kan have en effekt på den interne revisors evne til at udføre sit arbejde uden at blive påvirket.

- Om den interne revisor rapporterer til den øverste ledelse eller til en leder med passende autoritet, og om den interne revisor har direkte adgang til den øverste ledelse.
- Om den interne revisionsafdeling er fritaget for ansvarsområdet med modstridende interesser.
- Om den øverste ledelse overvåger eller medvirker til ansættelser i den interne revisionsafdeling.
- Om der er pålagt den interne revisor begrænsninger, af ledelsen, i dennes rapportering af de konstaterede forhold til den eksterne revisor.

Kompetence:

- Om der er etableret procedurer for at ansætte, træne og fordele interne revisorer til den interne revisionsafdelings arbejdsområder.
- Om de interne revisorer har tilstrækkelig teknisk viden og færdigheder som interne revisorer, herunder om de besidder tilstrækkelig viden om virksomhedens rapportering og interne arbejdsgange relateret hermed.
- Om de interne revisorer er medlemmer af relevante professionelle sammenslutninger, og er underlagt at følge de relevante professionelle standarder, og kontinuerlige professionelle udviklings krav.

A7: Objektivitet og kompetence skal følges ad. Jo højere grad af objektivitet og kompetence, jo større er sandsynligheden for, at den eksterne revisor vil gøre brug af den interne revisors arbejde. Dog kan en høj grad af objektivitet ikke kompensere for en lav grad af kompetence eller omvendt.

A8: En systematisk og disciplineret tilgangsvinkel er et vigtigt kendetegn, der adskiller den interne revisionsafdeling fra andre overvågende aktiviteter, der kan være at finde i virksomheden.

A9: Følgende faktorer kan påvirke den eksterne revisors bedømmelse/vurdering af, om den interne revisionsafdeling har en systematisk og disciplineret tilgangsvinkel til udførelsen af planlægning, udførelse, overvågning, gennemgang og dokumentering af dens aktiviteter, inklusiv følgende:

- Tilstedeværelsen og tilstrækkeligheden af interne revisionsmanualer eller andre lignende dokumenter.
- Om den interne revisionsafdeling har en passende politik og procedurer vedrørende kvalitetskontrol.

I forbindelse med bestemmelse af den planlagte brug af den interne revisors arbejde, er følgende punkter indsat:

A10: Når den eksterne revisor har bestemt, at den interne revisors arbejde kan bruges, vil omfanget og på hvilke områder, være påvirket af den eksterne revisors vurdering af den interne revisors objektivitet og kompetence, samt relevansen af arbejdet i relation til revisionen, samt den mængde af bedømmelse/vurdering, der vil skulle bruges i forbindelse med at planlægge, udføre og evaluere et sådant arbejde.

A11: Jo større mængde bedømmelse/vurdering der vil skulle bruges, jo mere sandsynligt er det, at den eksterne revisor skal udføre arbejdshandlinger, udelukkende fordi vurderingen af den interne revisors arbejde, sandsynligvis ikke vil give tilstrækkeligt revisionsbevis.

A12: For hvert enkelt område, jo mere kompliceret det er, og jo mere ekstern revisor skal udøve en bedømmelse af, jo mere usandsynligt er det, at den eksterne revisor kan gøre fornuftigt brug af den interne revisors arbejde.

A13: Da den eksterne revisor har ansvaret for den afgivne revisionspåtegning, er det den eksterne revisors vurderinger, der skal lægges til grund for alle væsentlige områder. Jo højere risiko og jo større revisionsbevis der er krævet, jo mere sandsynligt er det, at den eksterne revisor ikke vil være i stand til udelukkende at basere sig på den interne revisors arbejde, men vil være tvunget til at udføre arbejdshandlinger selv.

A14: I forbindelse med den eksterne revisors planlagte brug af den interne revisors arbejde, kan det i forbindelse med koordineringen være nyttigt at adressere følgende:

- Timingen
- Omfanget
- Væsentlighedsniveau
- Metoder til stikprøveudvælgelse
- Dokumentation af det udførte arbejde

- Gennemgang og rapporteringsprocedurer

A15: Koordinationen imellem den interne og eksterne revisor er effektiv når:

- Møder finder sted med passende mellemrum igennem perioden
- Den eksterne revisor er informeret om og har adgang til den interne revisors revisionsrapporter, og er informeret om væsentlige forhold, der er kommet til den interne revisors kendskab, således at den eksterne revisor kan vurdere betydningen for revisionen.
- Den eksterne revisor informerer den interne revisor om væsentlige forhold, der kan have en effekt på den interne revisors afdeling.

11.4.2.3 Brugen af arbejdet fra den interne revisionsafdeling

Læse revisionsrapporter fra den interne revisor:

A16: At læse revisionsrapporter fra den interne revisionsafdeling vedrørende det arbejde, den interne revisor forventer at skulle bruge, er med til at give den eksterne revisor en forståelse for det udførte arbejde og de bemærkninger, der har været i forbindelse hermed.

Procedurer til bestemmelse af tilstrækkeligheden af arbejdet af den interne revisionsafdeling:

A17: Eksempler på arbejde lavet af den interne revisionsafdeling, som den eksterne revisor kan bruge er:

- Teste kontrollers effektivitet
- Substanshandling
- Lagereftersyn
- Følge informationer igennem systemet, fra *vugge til grav*
- Revisioner eller gennemgange af finansiell information af døtre/associerede virksomheder, der ikke er væsentlige for koncernen samlet set.

A18: De procedurer, den eksterne revisor kan udføre, for at teste kvaliteten af det arbejde den interne revisor har udført og de konklusioner denne er kommet til, kan være følgende:

- Gennemgang af den interne revisionsafdelings arbejdsplan og arbejdsplaner
- Gennemføre noget af det arbejde den interne revisionsafdeling har lavet
- Observere procedurer udført af den interne revisionsafdeling

A19: Mængden af det arbejde der skal udføres af den eksterne revisor, for at kvalitetssikre den interne revisors arbejde, afhænger af den eksterne revisors vurdering af den interne revisors objektivitet og kompetence. Samtidig afhænger det af den grad af kompleksitet og skøn, der indgår i det arbejde, den eksterne revisor forventer at kunne bruge fra den interne revisor.

A20: Genudførsel af den interne revisors arbejde indebærer, at teste ting den interne revisor allerede har testet. Der vil være områder, hvor der ikke behøver at blive udført genudførsel, men i mange tilfælde vil dette være en god ide. Der vil typisk være en større grad af genudførsel, hvis der er tale om områder, hvor den interne revisor har udøvet en grad af skøn og vurdering i forbindelse med planlægningen, udførelsen og evalueringen af sit arbejde.

A21: I forbindelse med at vurdere, om arbejdet der er udført af den interne revision er tilstrækkeligt kompetent, kan den eksterne revisor overveje, om afvigelser eller specielle problemstillinger, der er afdækket af den interne revisor, er tilstrækkeligt udbedret af virksomheden, og hvis ikke, om den interne revisionsafdeling har fulgt op på disse forhold.

I det følgende afsnit vil der komme en kommentering af de ovenfor gennemgåede punkter, og en sammenholdelse med de kommentarer og spørgsmål der blev behandlet i forbindelse med opdateringsarbejdet, og de holdninger og ønsker dette afstedkom.

I forbindelse med opdateringen af standarden havde arbejdsgruppen, der blev nedsat til dette, drøftelser omkring nogle principielle principper og tilgangsvinkler. Der blev blandt andet drøftet, hvilken type model man skulle benytte i forbindelse med ekstern revisors valg af, om intern revisors arbejde kunne benyttes eller ej. Det blev valgt at benytte en vurderingsbaseret model. Det betyder, at der ikke er defineret grænser for, hvor objektiv eller kompetent en intern revisor skal være. Det er alt sammen op til den eksterne revisors vurdering. Dette er til dels for at imødekomme muligheden for, at en intern revisionsafdeling kan have mange former og formål i den enkelte virksomhed. Det er ligeledes med til at øge mulighederne for brugen af den interne revision, idet man ved ikke at sætte grænser undgår direkte at begrænse, hvor man kan bruge intern revision. Dette er også for at komplementere det faktum, at virksomheder er forskellige, og at behovet for intern revision kan være meget forskelligt i de enkelte virksomheder.

Både i standarden og i tankerne bagved denne, har det været vigtigt at pointere, at objektivitet og kompetence begge er nødvendige for, at den eksterne revisor kan benytte den interne revisors arbejder. Det er ligeledes pointeret, at høj objektivitet ikke kompenserer for lav kompetence eller omvendt. Begge skal være til stede, så hvis man opstiller en matrix for dette, vil man have nogle

minimumsgrænser, man ikke kan komme under, og samtidig kan bruge intern revisors arbejde. En sådan matrix kan sammenlignes til figur 5⁴⁷. For at tydeliggøre vigtigheden af, at den interne revisor er objektiv og kompetent, er der indført punkter, der specifikt beskriver, hvordan den eksterne revisor kan opstille punkter til bedømmelse og vurdering heraf.

Den grundlæggende tanke i de ovenfor anførte punkter er, at den eksterne revisor selv skal vurdere, om den interne revisors arbejde kan bruges. Der er mange steder lagt op til at påpege, at den eksterne revisor kan gøre brug af visse overvejelser, eller den eksterne revisor kan drage nytte af at udføre visse handlinger. Derudover er det krævet, at hvis den eksterne revisor vil gøre brug af intern revisors arbejde, så er der krav til udførelse af overvejelser og arbejdshandlinger forbundet hermed. Derudover skal den interne revisors objektivitet og kompetence vurderes i forbindelse med planlægningen indenfor de enkelte områder, med henblik på at afdække, hvor komplekst området er, og om man kan benytte den interne revisors arbejde.

Det er ligeledes besluttet at præcisere, at den eksterne revisor har det fulde ansvar for revisionen af årsregnskabet, uanset om den eksterne revisor gør brug af den interne revisors arbejde eller ej. Det betyder dermed, at den eksterne revisor ikke blot kan basere sig på den interne revisors arbejde, men udelukkende kan bruge det som en del af det revisionsbevis, der skal indhentes for de enkelte revisionsområder.

Hvis den eksterne revisor vurderer, at den interne revisors arbejde kan benyttes, vil dette kunne bruges på visse områder, i et vist omfang. Den eksterne revisor skal stadig "træde tilbage" og vurdere, om det indhentede revisionsbevis er tilstrækkeligt og relevant. Den eksterne revisor er ved brug af intern revisors arbejde, tilrådet at lave en vis form for efterprøvning af det dokumenterede arbejde, ligesom det er tilrådet, at den interne revisors revisionsrapporter gennemlæses i et vist omfang.

Inden den eksterne revisor benytter sig af den interne revisors arbejde, er det vigtigt, at den eksterne revisor får kommunikeret dette til den interne revisor. Ved at lade den interne revisor vide dette i god tid inden revisionen, vil den eksterne revisor kunne instruere og informere den interne revisor om, hvilke arbejde man forventer at benytte. Den eksterne revisor vil ligeledes kunne informere om, hvad væsentlighedsniveauet er, hvor mange stikprøver der forventes taget, og hvilke metoder den interne revisor bør benytte til udvælgelse af disse. Ved at kommunikere dette

⁴⁷ Se figur 5 på side 67.

til den interne revisor i god tid, vil den eksterne revisor med langt større sandsynlighed kunne bruge den interne revisors arbejde i forbindelse med revisionen.

Den interne og eksterne revisor tilskyndes ligeledes at være åbne i deres kommunikation til hinanden, ikke kun med hensyn til konkrete revisionsområder til brug for den eksterne revision, men generelt i form af, at den interne revisor giver den eksterne revisor adgang til alle arbejds-papirer og notater, men også specifikt gør opmærksom på, hvis der er kritikpunkter eller områder, denne har konstateret i forbindelse med udførelsen af sit arbejde.

Den nye ISA 610 giver ikke konkrete rammer for præcist hvilke områder, eller hvilke arbejder den eksterne revisor kan bruge fra den interne revisor. Der er dog givet eksempler herpå jf. de opsummerede punkter, der er refereret tidligere. Generelt er der tale om arbejde, hvor der indgår ingen eller en meget lille del af skøn eller vurdering. Der er ligeledes præciseret i standarden, at jo større grad af skøn, der er indeholdt i noget af intern revisor udført arbejde, jo større mængde arbejde skal den eksterne revisor selv udføre eller efterprøve, og dermed bliver det mindre sandsynligt, at den eksterne revisor vil bruge netop disse arbejder. Dette er netop grunden til, at den eksterne revisor jf. ovenfor skal lave en individuel vurdering af de enkelte revisionsområder, for at konstatere, om den interne revisors arbejde kan benyttes. Dette skal jf. ovenfor gøres med en konkret vurdering af den interne revisors objektivitet og kompetence, samt graden af kompleksitet og mængden af skøn og vurderinger, der er indeholdt i forbindelse med udførelse af arbejdet.

11.4.2.4 Forespørgsler/forhør af den interne revisionsafdeling

Der er ikke indført punkter i den nye ISA 610 vedrørende krav til forespørgsler eller interview af medlemmer af den interne revision, hvis en sådan er oprettet i virksomheden. Dette er i stedet behandlet i den opdaterede ISA 315 –*Identifying and assessing the risk of material misstatement through understanding the entity and its environment*. I forbindelse med opdateringen af ISA 610, blev det foreslået, at man indførte krav, dels om interview af relevante medlemmer af den interne revision, og at man skulle læse alle interne revisionsrapporter. Sidstnævnte er dog korri-geret til kun at præcisere, at man vil kunne opnå et godt grundlag i forbindelse med sin planlæg-ning, hvis man læser de relevante revisionsrapporter, idet at læse dem alle, ikke vil give et udbyt-te, der kan stå mål med indsatsen.

Omkring interviewene af medlemmer af den interne revision blev det valgt at flytte fra ISA 610 til ISA 315, idet man altid bør indsamle viden fra den interne revisor om virksomheden og det miljø den opererer i, uanset om man agter at benytte den interne revisors arbejde eller ej. Dette

harmonerer også med, at den eksterne revisor skal søge oplysninger fra de medlemmer i virksomheden, der har relevant viden om virksomhedens kontrolsystemer og det miljø, den arbejder i. Der bør ikke være ret mange personer, hvis overhovedet nogen, i en virksomhed, der ved mere om dette samlet set end den interne revisor.

Det er derfor fornuftigt, at der som i punkt 6a i den opdaterede ISA 315 er anført krav om, at den eksterne revisor skal foretage forespørgsler til den interne revisor i forbindelse med risikovurderingsfasen (planlægningsfasen). Det er i den forbindelse vigtigt at bemærke, at det er et krav og ikke en mulighed. Dette adskiller sig fra ISA 610, hvor der er mulighed for benyttelsen af den interne revisors arbejde. Dermed har man konstateret, at den interne revisor altid er i besiddelse af relevant viden om virksomheden, selvom den eksterne revisor ikke nødvendigvis kan eller vil benytte det af den interne revisor udførte arbejde.

Det er anført i den nye ISA 315, at den interne revisors rolle varierer meget, afhængig af hvordan de er struktureret i virksomheden, og hvilken type virksomhed der er tale om. Det er ligeledes anført, at det kan være, at den interne revisor er ansat til primært at være behjælpelig med driften af virksomheden, og dermed ikke ansat til at være en del af virksomhedens finansielle rapportering. Dermed har man indirekte konstateret, at der kan være virksomheder og situationer, hvor den eksterne revisor ikke vil kunne bruge den interne revisors arbejde i forbindelse med revisionen, men at den interne revisor stadig vil være relevant i forhold til dennes viden om virksomheden og det miljø den opererer i.

Ovenstående betyder også, at man har været opmærksom på, at ISA 315 udelukkende skal behandle ekstern revisors identifikation og vurdering af risici, og at ISA 610 udelukkende behandler mulighederne for brug af intern revisors arbejde eller direkte assistance. Det er derfor også vigtigt at bemærke, at ISA 610 ikke er den eneste standard, hvori intern revisor er nævnt eller inddraget. Det er blot det eneste sted, hvor man aktivt regulerer for, hvad kriterierne er for at anvende intern revisors arbejde.

Det betyder også, at man ikke kommer i en praktisk problemstilling, hvor den eksterne revisor gerne vil bruge den interne revisors viden, men ikke forventer at kunne bruge den interne revisors arbejde i forbindelse med revisionen. Ved at skille disse to ting ad, skal den eksterne revisor benytte den interne revisors viden, men kan selv vælge, om man vil benytte dennes arbejde.

Eftersom dette afsnit ikke omhandler opdateringen af ISA 315, vil denne ikke blive behandlet yderligere, men koblingen imellem de to er stadig vigtig at være opmærksom på i forbindelse med behandlingen af forholdet imellem den interne og eksterne revisor.

11.4.2.5 Direkte assistance

Den gældende ISA 610 tager ikke stilling til ekstern revisors brug af direkte assistance fra den interne revisor. Det er tilmed anført i standarden, at dette ikke er behandlet eller omfattet af standarden. Det har ført til usikkerhed omkring muligheden for brugen af direkte assistance. Nogle revisorer har tolket det som om, man ikke kan gøre brug af direkte assistance, og andre har tolket, at man godt kan gøre brug af direkte assistance, men at det blot ikke er behandlet i standarden. Det er det sidstnævnte, der har været intensionen med den gamle standard. Det har ikke været tiltænkt, at man ville forbyde muligheden. Derfor er der indsat punkter i den nye ISA 610, der specifikt behandler dette punkt. Der er som supplement anført uddybende punkter og forklaringer, efter standarden fra A22 til A28, i det nuværende exposure draft af proposed international standard, der er frigivet den 15. juli 2010. De er gennemgået nedenfor, punkt for punkt.

A22: Det er angivet, at det er muligt for den eksterne revisor at modtage assistance fra den interne revisor, i visse tilfælde i forbindelse med revisionen og udførelsen af revisionshandlinger. Hvis dette er tilfældet, skal dette arbejde instrueres, overvåges og gennemgås af den eksterne revisor, hvis der er tale om handlinger, der ellers ville være blevet udført af den eksterne revisor.

A23: Det er pointeret, at det er den eksterne revisor, der har ansvaret for den revisionskonklusion, der udtrykkes i revisionspåtegningen, og at brugen af intern revisors assistance i forbindelse med udførelse af arbejder i forbindelse med revisionen, ikke reducerer dette ansvar.

A24: I forbindelse med ekstern revisors kommunikation med ledelsen i forbindelse med planlægningen af revisionen, kan den eksterne revisor vælge at drøfte, hvilke af den interne revisors arbejder, der vil blive brugt i revisionen. Herunder om det er planlagt, at der vil blive anvendt direkte assistance.

A25: Den eksterne revisor skal vurdere den interne revisors kompetence og objektivitet, inden der gives opgaver, der har karakter af direkte assistance.

A26: De arbejdsoplysninger der er udarbejdet af de interne revisorer, der udfører direkte assistance, skal inkluderes i den eksterne revisors revisionsdokumentation. Vejledning til udarbejdelse af denne revisionsdokumentation er beskrevet i A11-13.

A27: Idet den interne revisor ikke er uafhængig af virksomheden, vil arbejde, der er udført som direkte assistance for den eksterne revisor, der skal udtrykke en konklusion om årsregnskabet, i højere grad skulle kontrolleres, end hvis der var tale om arbejder, der var udført af et medlem af det eksterne revisionsteam.

A28: Omfanget af instruktion, overvågning og gennemgang afhænger ligeledes af den eksterne revisors vurdering af den interne revisors kompetence og objektivitet samt typen af opgave, som den interne revisor skal udføre for den eksterne revisor. Evalueringen af den interne revisors arbejder, omfatter ligeledes en vurdering af, om man opnår tilstrækkeligt revisionsbevis og om det understøtter den konklusion, man kommer frem til.

De ovenstående punkter, der er indeholdt i den nye ISA 610, får behandlet de punkter, der var tiltænkt i taskforcens Key Issues and findings dokument, der er gennemgået tidligere. Direkte assistance er nu behandlet i standarden, i modsætning til tidligere, men er ikke et krav eller en opmuntring til den eksterne revisor. Der er ligeledes indeholdt krav om yderligere kontrol og overvejelser, hvis man benytter den interne revisor, og derudover er det præciseret, at det stadig er den eksterne revisors ansvar at udtrykke en konklusion om revisionen, uanset om man har benyttet direkte assistance fra den interne revisor.

Det er fornuftigt, at man vælger at behandle området omkring den direkte assistance fra den interne til den eksterne revisor, idet man her havde et område med en del usikkerhed. I praksis stod fortolkningen ikke klart, idet det netop ikke var behandlet i standarden. Det gav også usikkerhed omkring, hvordan man skulle håndtere direkte assistance, hvis man tolkede, at man kunne bruge det, idet det netop ikke var behandlet. Den nye ISA 610 er dermed med til at skabe klarhed omkring behandlingen af netop direkte assistance.

Man har ligeledes valgt at medtage behandlingen af direkte assistance, fordi det kan være en fordel for den eksterne revisor, at have muligheden for at benytte den interne revisor til at udføre specifikke arbejder. Man kan forestille sig, at den interne revisor har en række arbejdsopgaver i løbet af året, til sikring af virksomhedens kontrolsystemer og lignende. Af disse opgaver er der en del, den eksterne revisor vælger at bruge, og man får dette beskrevet i revisionsaftalen. Derudover kan man forestille sig, at der er arbejdsmæssigt tidskrævende, men ukomplicerede handlinger, den eksterne revisor vil være i stand til at få den interne revisor til at foretage, eks. i forbindelse med statusrevisionen.

Årsagen til, at det ikke tidligere har været behandlet i standarden, er ikke kendt, men der har i forbindelse med opdateringen været en del tanker og spørgsmål til, hvorledes man skulle handle og forholde sig til arbejde, som er udført af en ikke uafhængig person, eller af en person til brug for den eksterne uafhængige persons arbejde og konklusion. Det er helt grundlæggende i strid med den generelle opfattelse, at det kan lade sig gøre. Der er netop derfor stillet forslag om, og efterfølgende implementeret "safeguards" i form af yderligere krav til den eksterne revisors kontrol af den interne revisors arbejde. Det er præciseret, at hvis den interne revisor laver direkte assistance for den eksterne revisor, skal dette overvejes og kontrolleres mere, end hvis et medlem af det eksterne revisionsteam udførte opgaven.

Som anført i standarden, har man stillet krav om, at hvis den interne revisor skal udføre direkte assistance for den eksterne revisor, skal der ske en instruktion af opgave fra ekstern revisor til intern revisor. Der skal i forbindelse med udførelse af opgaven ske overvågning. Der skal derudover ske kontrol og gennemgang af det udførte arbejder, når opgaven er afsluttet. Dette er implementeret, således at den eksterne revisor vil have en øget mulighed for at opdage, hvis den interne revisor ikke udfører opgaven, som det var tiltænkt, eller hvis den interne revisor ikke har kompetencen eller objektiviteten til at udføre opgaven tilfredsstillende og upartisk.

Ud over den ovenfor beskrevne instruktion, overvågning og kontrol, er der ligeledes indført krav om, at den eksterne revisor skal vurdere den interne revisors kompetence og objektivitet. Dette har altid været et krav i forbindelse med ekstern revisors brug af intern revisors arbejde, men der er indført et yderligere krav om, at dette skal ske i forbindelse med overvejelserne omkring at lade en intern revisor udføre direkte assistance for en ekstern revisor. Dette er indført i forbindelse med de kommentarer og diskussioner, der har været i forbindelse med opdateringen af ISA 610, hvor der er rejst kommentarer omkring brugen af direkte assistance fra intern revisor, og at dette ikke var tilrådeligt at lade ske på risikofyldte områder. Dette sætter man dermed en stopper for ved at tvinge den eksterne revisor til at vurdere den interne revisors kompetence og objektivitet, i forbindelse med beslutningen om at gøre brug af direkte assistance på en given opgave. Ved at lave en vurdering, vil den eksterne revisor kunne konkludere, når der er en opgave, der indeholder så høj en grad af skøn eller er så kompleks, at den interne revisors objektivitet eller kompetence ikke længere er på det nødvendige niveau. Det kommer ligeledes også til udtryk i den mængde arbejde, den eksterne revisor skal bruge på at overvåge og kontrollere den interne revisors arbejde, idet en kompliceret opgave med en høj grad af skøn, skal kontrolleres væsentligt mere, end en ukompliceret rutineopgave. Dermed vil den eksterne revisor med visse opgaver

kunne konstatere, at det ikke er arbejdsbesparende at have den interne revisor til at udføre arbejdet. Den eksterne revisor opnår heller ikke samme grad af revisionsbevis ved modtagelse af direkte assistance, hvorfor dette naturligvis ligeledes bør indgå som en del af den eksterne revisors overvejelser. Derudover er det præciseret, at det er den eksterne revisors ansvar at udtale sig om hele årsregnskabet, uanset om man har haft direkte assistance fra den interne revisor eller ej.

Sammenfatningen af ovenstående er, at den eksterne revisor skal overveje den interne revisors kompetence og objektivitet. Opgavens kompleksitet og grad af skøn, som den forventede tidsbesparelse og styrken af det forventede revisionsbevis (om det er tilstrækkeligt relevant). Dermed vil den eksterne revisor alt andet lige, ikke få den interne revisor til at yde direkte assistance i forbindelse med udførelsen af komplekse opgaver, med en høj grad af skøn. Dette er en af de bekymringer, der har været i forbindelse med implementeringen af direkte assistance. Hvordan man kan gøre brug af direkte assistance, men uden at det skaber usikkerhed for ledelsen eller omverdenen, når en afhængig person assisterer en uafhængig person i dennes arbejde.

11.4.3 Opsamling

ISA 610 har nogle enkelte hovedpunkter, der er blevet behandlet i forbindelse med opdateringen.

Der er behandlet, hvordan det bestemmes, om ekstern revisor kan bruge intern revisors arbejde. Vurderingen heraf sker ved at bedømme den interne revisors objektivitet og kompetence, som det er illustreret på en sliding scale.

Man har i forbindelse med opdateringen af ISA 610 ligeledes vurderet, at det var hensigtsmæssigt at have et krav om interview af den interne revisor, uanset om man vil benytte dennes arbejde eller ej. Et sådan tvunget interview er dog ikke vurderet hensigtsmæssigt at have i ISA 610, hvorfor det er flyttet til ISA 315, der omhandler risikovurderingen og forståelsen af virksomheden.

I forbindelse med opdateringen, er der behandlet, hvordan intern revisor kan yde direkte assistance til ekstern revisor. Dette er indarbejdet i standarden, idet det ikke tidligere har været behandlet, og at det derfor har været usikkert, om IAASB tillod direkte assistance eller ej.

Den opdaterede ISA 610 er gennemgået på de foregående sider, hvor tanker og overvejelserne bagved er gennemgået, og kommenteret. Der vil nu komme en sammenfatning af de elementer der kan være relevante at medtage i overvejelserne omkring en generel dansk model for interne revisorer. I forbindelse med diskussionerne og vurderingerne omkring den danske model, vil de

elementer, der efterfølgende vælges og vurderes som væsentlige for en grundlæggende model, blive behandlet. Der vil blive behandlet flere end de her udvalgte, idet der i modellen vil være vurderinger og betragtninger på tværs af reguleringer og standarder.

Den eksterne revisors tvungne vurdering jf. ISA 610 af effektiviteten ved brug af den interne revisionsafdelings arbejde er relevant, idet der her stilles et krav om, at ekstern revisor ikke ignorerer, at der er en intern revisionsafdeling til stede. Det kan være med til at udbrede kendskabet til interne revisorer og det arbejde de udfører. Det vil ligeledes lægge et pres på de interne revisorer om at udføre de pålagte arbejder i en tilfredsstillende kvalitet, idet den eksterne revisor ellers vil undlade at bruge den interne revisors arbejde. Hvis en sådan situation opstår, vil den interne revisionsafdeling med stor sandsynlighed skulle redegøre dette overfor ledelsen, hvilket alt andet lige vil resultere i ændringer i den interne revisionsafdeling.

Den generelle danske model vil blandt andet indeholde overvejelser omkring fordeling af arbejde og ansvar for henholdsvis den interne og eksterne revisor. Det er relevant at få behandlet, idet der er en central forskel i den eksterne revisors rolle i de to situationer. I den første skal den eksterne revisor bære det fulde ansvar, men har derfor også den fulde ret til at skaffe den relevante revisionsdokumentation på den måde, der er vurderet mest korrekt. Det være sig i form af eget arbejde eller at basere sig på dele af den interne revisors arbejde. I den anden situation vil den eksterne revisor kunne ende i en situation, hvor man i et eller andet omfang, skal basere sig på den interne revisors arbejde. Det vil medføre en risiko for, at den eksterne revisor skal basere sig på arbejde, der ikke er vurderet tilstrækkelige. Det er naturligvis ikke tilfredsstillende, hvorfor ansvarsfordelingen derfor ligeledes skal overvejes i en generel dansk model.

Det er i den opdaterede ISA 610 blevet præciseret, at der er mulighed for at benytte den interne revisor til at lave direkte assistance med opgaver, der er relevante for den eksterne revisor. Det er allerede benyttet i et vist omfang, i forbindelse med nogle revisioner af finansielle virksomheder. Her er den direkte assistance lavet som en del af det arbejde, der er defineret i revisionsaftalen. Det vil ligeledes kunne bruges som en arbejds- og ansvarsdeling, hvor den eksterne revisor baserer sig på dele af den interne revisors arbejde. I forbindelse med behandlingen af en generel dansk model, er det vigtigt at overveje, hvordan denne præcisering i standarden vil kunne virke sammen med, at den interne revisor som udgangspunkt skal have en mere betydende rolle i virksomheder udenfor finansielle virksomheder.

Det opdaterede krav i ISA 315 til at foretage interview af den interne revision i forbindelse med den eksterne revisors forståelse af en virksomhed, vil kunne bruges i forbindelse med opbygningen af en generel dansk model. Der bør naturligvis være et krav om, at den eksterne revisor skal benytte den interne revisors viden, som er relevant i forbindelse med risikovurderingen og planlægningen. I forbindelse med, at den interne revisor som udgangspunkt skal have en mere udbredt rolle i forbindelse med revisionen, er det endnu vigtigere, at der tidligt i forløbet sker en definition af arbejdsopgaver, og at der opnås en forståelse af virksomheden og hvordan den interne revisionsafdeling fungerer heri.

Ovenstående punkter vil blive medtaget i overvejelserne omkring sammensætningen af en generel dansk model, og vil blive diskuteret yderligere i den forbindelse.

11.5 IIA's revisionsstandarder

IIA (Institute of Internal Auditors), er de interne revisorers internationale frivillige forening. IIA udarbejder standarder, som foreningens medlemmer skal følge. Standarderne er samlet i IIA's IPPF (International Professional Practice Framework) og er opdelt i følgende tre sæt standarder:

- Attribute Standards, der er rettet mod de personer, der udfører intern revision, og virksomheder der har implementeret en intern revision.
- Performance Standards, der redegør for de overordnede principper for udførelsen af revisionen og er grundlag for evalueringen af den interne revisors arbejde.
- Implementations Standards, til indkøring af den interne revisions aktiviteter.

De tre sæt standarder er nummeret, hvor Attribute Standards har nummerserien 1000 og Performance Standarder har nummerserien 2000. Implementations Standards er indført under de enkelte Attribute og Performance standarder. De to sæt standarder (Attribute og Performance) er derefter underopdelte, hvor de overordnede standarder, er angivet i hele hundrede, og de supplerende standarder underinddelt i tiere.

Medlemmer af foreningen IIA skal efterleve de standarder, der er udgivet af foreningen. Idet standarderne dækker over interne revisorer i mange lande, er det givet, at ikke alle standarder kan efterleves af de enkelte interne revisorer. Der er derfor opfordret til, at man skal efterleve de standarder, som ikke er i strid med national lovgivning. Hvis standarderne ikke er i strid med national lovgivning, og de ikke efterleves, kan foreningen straffe medlemmerne med disciplinære sanktioner.

Standarderne er tiltænkt som en synliggørelse overfor omverdenen, om hvordan en intern revisor bør agere, hvordan de arbejder og hvad de kan udføre af arbejder. Dermed forsøger man igennem synlighed og øget forståelse, at udbrede kendskab til og brugen af interne revisorer generelt.

I forbindelse med vores opgave er det relevant at gennemgå udvalgte standarder for interne revisorer. Dette er dels for at få en forståelse af de regler og standarder de interne revisorer er underlagt og dels for at kunne vurdere, om der er elementer heri, der vil kunne bruges i forbindelse med defineringen af en generel dansk model for interne revisorer.

Der vil på de kommende sider komme en gennemgang af udvalgte standarder. Efterfølgende vil der være en vurdering af, hvordan dette kan bruges i en dansk model, og om der er begrænsnin-

ger for de interne revisorer i deres virke, som følge af de standarder der er udstukket internationalt.

Vi har derfor valgt at gengive de væsentligste overordnede Attribute Standards og Performance Standards, samt valgt at bruge de underliggende standarder til at uddybe og forklare standarderne i det omfang det findes nødvendigt.

11.5.1 Gennemgang af standarder

Alle standarder er citeret direkte fra *International standards for the professional practice of internal auditing*, der er hentet fra www.theiia.org.

11.5.1.1 1100 - Independence and Objectivity

»The internal audit activity must be independent, and internal auditors must be objective in performing their work.«

Standarden er opdelt i mere specifikke underliggende standarder. De er opdelt med fokus på organisatorisk uafhængighed og individuel objektivitet.

Det er i standarden beskrevet, at den interne revisionsafdeling bør være uafhængigt placeret i organisationen. Dette kan opnås ved, at den interne revisionsafdeling rapporterer til en enhed i organisationen der gør, at afdelingen kan agere uafhængigt. Det typiske eksempel herpå er, at den interne revisor rapporterer og er ansvarlig overfor bestyrelsen, lige som det i Danmark er krævet i REVBEK for virksomheder omfattet af LFV, men det er ikke givet. Dermed kan der være tilfælde, hvor det ikke er bestyrelsen den interne revisionsafdeling rapporterer til.

Den enkelte interne revisor skal agere objektiv, uvildigt og have en neutral tilgang til de arbejdsopgaver, der skal udføres, ligesom den interne revisor ikke skal involvere sig i diskussioner eller konflikter. Dermed er det tydeliggjort, at den interne revisor udelukkende skal identificere og rapportere om eventuelle problemer, overtrædelse eller konflikter i relation til objektivitet og uafhængighed.

11.5.1.2 1200 - Proficiency and Due Professional Care

»Engagements must be performed with proficiency and due professional care.«

Standarden er igen opdelt i uddybende underopdelinger, som færdighed og professionelt omhu.

Den individuelle interne revisor bør have tilstrækkelig viden og færdigheder til, at kunne udføre sine arbejdsopgaver på en betryggende, professionel og kompetent måde. Ligeledes bør den interne revisionsafdeling samlet set have tilstrækkelig viden og færdigheder til at kunne udføre afdelingens opgaver.

Interne revisorer bør udvise den omhu og omhyggelighed der er forventet af en fornuftig og kompetent intern revisor. Det er præciseret, at disse forventninger ikke er lig ufejlbarlighed.

Ovenstående er i Danmark delvist lovreguleret, idet der er krav om, at den interne revisionschef og vicerevisionschefer i en finansiel virksomhed skal have samme teoretiske uddannelse som en registreret eller statsautoriseret revisor.

11.5.1.3 1300 - *Quality Assurance and Improvement Program*

»The chief audit executive must develop and maintain a quality assurance and improvement program that covers all aspects of the internal audit activity.«

Standarden fokuserer på programmet og rapporteringen af de vurderinger der foretages af dette. Med programmet er ikke nødvendigvis ment et IT-program eller lignende, men lige så meget en proces eller fastlagt arbejdsgang for de interne revisorer i virksomheden.

Programmet skal være designet til at hjælpe den interne revision med at synliggøre deres værdi for virksomheden, samt øge virksomhedens kontrolmiljø og drift, samt skabe tillid til at den interne revisionsafdeling agerer i overensstemmelse med de internationale standarder herfor.

Der skal være løbende intern og ekstern kontrol og vurdering af programmet.

Den interne vurdering kan være i form af løbende gennemgange eller selvevalueringer af den opnåede effektivitet. Den eksterne vurdering bør foretages mindst hvert femte år af et kvalificeret team, udefra.

Det er ligeledes anført, at den eksterne gennemgangs resultater bør fremlægges for bestyrelsen. Den interne revisor opfordres derudover til at oplyse, hvorvidt at deres arbejder er udført i overensstemmelse med de internationale retningslinjer for interne revisorer. Dette bør dog kun gøres i de tilfælde, hvor den interne revisions program, tydeligt viser at dette er tilfældet. I det tilfælde, hvor den interne revisor ikke er i stand til at leve fuldt ud op til de retningslinjer, der er udstukket fra IIA, skal det rapporteres til ledelsen eller bestyrelsen, således at de er informeret om forholdet. Det kan være i tilfælde, hvor den interne revisor er underlagt national lovgivning, der er i

strid med, eller forbyder dele af de internationale retningslinjer. Det kan også være i tilfælde, hvor den interne revisor ikke har mulighed for eller ressourcer til at overholde de internationale standarder på alle punkter.

11.5.1.4 2000 - *Managing the Internal Audit Activity*

»The chief audit executive must effectively manage the internal audit activity to ensure it adds value to the organization.«

I de underliggende standarder er det beskrevet mere uddybende, hvad den interne revisor bør gøre for effektivt at lede den interne revisionsafdeling.

Der er fokus på, at den interne revisionschef ud fra en risikobaseret indgangsvinkel får planlagt den interne revisionsafdelings prioriteter, og sikret at disse er i lighed med den resterende del af organisationens mål. Planen bør kommunikeres til ledelsen og bestyrelsen for at sikre, at de er enige, men også for at få planen godkendt. Det er anbefalet, at konsekvenserne ved mangel på ressourcer forelægges bestyrelsen, således at bestyrelsen er bekendt med konsekvensen af, eksempelvis færre ansatte i intern revision end revisionschefen anbefaler.

Det er ligeledes den interne revisionschefs ansvar at sikre, at afdelingens ressourcer er tilstrækkelige, og at de er fordelt korrekt i forhold til den godkendte interne revisionsarbejdsplan.

Derudover anbefales det, at den interne revisionschef vejleder og guider den interne revisionsafdeling i form af udarbejdelse af instrukser og vejledninger.

11.5.1.5 2100 - *Nature of Work*

»The internal audit activity must evaluate and contribute to the improvement of governance, risk management, and control processes using a systematic and disciplined approach.«

De underliggende standarder lægger vægt på, at den interne revision bør have til opgave, at være behjælpelig i organisationen på flere områder. Der er specifikt beskrevet eksempler som at identificere og evaluere væsentlige risici og at være behjælpelig med at forbedre eller tilrette risikostyringen og kontrolsystemet. Den interne revisor bør ligeledes sikre, at de opsatte kontroller er effektive, ved at lave test heraf og vurdere deres tilstrækkelighed. Derudover bør den interne revisor vurdere og komme med forbedringsforslag til ledelsesprocessen i forbindelse med at opnå en generelt bedre og mere effektiv organisation.

11.5.1.6 2200 - Engagement Planning

»Internal auditors must develop and document a plan for each engagement, including the engagement's objectives, scope, timing, and resource allocations.«

Det er beskrevet, at der bør være en planlægning af hvert engagement, der hver bør indeholde en række overvejelser. Herunder hvilke mål der er, med den aktivitet der gennemgås, hvilke væsentlige risici der er tilknyttet denne, tilstrækkeligheden og effektiviteten af risikostyringen for aktiviteten samt muligheden for at lave væsentlige forbedringer til netop risikostyringen.

Der skal derudover opstilles mål for hvert engagement, hvor der skal opstilles kriterier for, i hvilket spænd man vil vurdere, at have opfyldt de opsatte mål. Det skal ligeledes vurderes, hvor mange ressourcer der bør allokeres for at kunne opnå de opsatte mål, og der bør laves arbejdsbeskrivelser og planer for, hvad der skal udføres for at opnå de opsatte mål.

11.5.1.7 2300 - Performing the Engagement

»Internal auditors must identify, analyze, evaluate, and document sufficient information to achieve the engagement's objectives.«

Denne standard er understøttet af en række korte understandarder. Disse præciserer, at den interne revisor bør fremskaffe tilstrækkelig information til at kunne analysere og vurdere de enkelte mål. Det er nødvendigt for at kunne udtrykke korrekte konklusioner herom. De relevante informationer bør ligeledes dokumenteres, for at understøtte konklusionerne. De enkelte aktiviteter skal ligeledes styres for at sikre, at de enkelte mål bliver opnået, at kvaliteten er tilstrækkelig, og at medarbejderne udvikles.

11.5.1.8 2400 - Communicating Results

»Internal auditors must communicate the engagement results.«

Det er uddybet, hvad der skal rapporteres og hvordan de enkelte mål, konklusioner og anbefalinger skal rapporteres. Denne kommunikation skal være nøjagtig, objektiv, konstruktiv og i rette tid. Hvis der af en eller flere årsager ikke er sket opfyldelse af de internationale standarder, skal det oplyses, ligesom det skal oplyses, hvorfor dette er tilfældet. Målgruppen for informationen er ikke defineret præcist, men er sat åbent op som "de relevante personer". I Danmark vil denne information i pengeinstitutter typisk være revisionsrapporter, der udarbejdes efter et afdelingsbe-

søg. Sådanne revisionsrapporter sendes typisk til den enkelte afdeling og bestyrelsen, samt eventuelt til den eksterne revisor, afhængig af de individuelle aftaler.

11.5.1.9 Opsummering af de generelle krav for interne revisorer

På de foregående sider er de internationale standarder for interne revisorer gennemgået, hvor det er vurderet væsentligt, dette for at kunne forstå de generelle krav, de interne revisorer er underlagt. Der vil i de kommende afsnit komme en opsummering og sammenfatning af de krav og normer de interne revisorer er underlagt fra deres internationale forening.

Overordnet kan den interne revisors mål, rolle og arbejdsopgaver samt ansvar opsummeres i følgende hovedpunkter:

- Uafhængighed (organisatorisk uafhængighed)
- Objektivitet
- Kompetent
- Professionel omhu
- Kvalitetssikring
- Kontinuerlig forbedring og udvikling
- Værdiskabende
- Systematisk og disciplineret arbejdsangrebsvinkel, til forbedring af ledelse, risikostyring og kontrolmiljø
- Planlægning af arbejdshandlinger
- Dokumentation af konklusioner og vurderinger
- Kommunikering af resultater

Mange af de ovenstående punkter, som eksempelvis uafhængighed og objektivitet, kan genfindes i ISA 610, der omhandler den eksterne revisors brug af den interne revisors arbejde. Her er netop den eksterne revisors vurdering af den interne revisors objektivitet og kompetence meget central. Begreberne er med til at synliggøre den interne revisors rolle i virksomheden og skabe tillid her til, dels i organisationen og dels overfor den eksterne revisor. Mange af de ovenstående begreber er naturlige, men ved at definere dem i standarder gøres det tydeligt overfor brugerne og omverdenen, hvad der kan forventes af en intern revisor.

Mange af punkterne er ligeledes relevante for den eksterne revisor, som hænger godt sammen med, at den eksterne revisor i mange tilfælde vil gøre brug af den interne revisors arbejde. Som

minimum skal den eksterne revisor overveje, om det kunne være en mulighed i den eksterne revisors mål om at gøre revisionen så effektiv som mulig, at benytte intern revisors arbejde. Overvejelsen om at gøre brug af den interne revisors arbejde foreligger i den nye ISA 610, hvor der ikke er krav om at gøre brug af arbejdet, men dog krav om at skulle vurdere det. Der er derudover krav om, i den opdaterede ISA 315, at den eksterne revisor skal foretage interview af intern revision, i alle tilfælde hvor intern revision er implementeret, som skal foretages i forbindelse med indsamlingen af informationer om virksomheden.

Sammenhængen imellem ovenstående punkter for den interne og eksterne revisor er naturlig, idet der er langt større sandsynlighed for, at den eksterne revisor kan bruge den interne revisors arbejde, hvis begge revisorer er underlagt de samme krav og normer. Der kan naturligvis ikke være præcist de samme krav, idet der netop er tale om interne og eksterne revisorer. Men uafhængighed, objektivitet, kvalitetssikring, kompetence og kommunikation er alle nøgleord, der skal opfyldes af begge typer. Nøgleord som alle skal sikre troværdigheden af revisor.

Den interne revisor skal dermed i vid udstrækning agere efter samme principper og normer som en ekstern revisor. Naturligvis med den forskel, at den interne revisor har som mål at undersøge og udtale sig om risikostyringen, ledelsen og kontrolmiljøet internt i virksomheden, hvor denne er ansat, og primært rapportere dette til bestyrelsen, mens ekstern revisor skal udtale sig om det retvisende billede af regnskabet.

Den eksterne revisor kan dermed bruge mange af standarderne som retningslinjer for, hvad de bør forvente af de interne revisorer, hvis de er medlemmer af IIA. Ekstern revisor bør dermed kunne gennemlæse den kommunikation, der har været fra den interne revisor til bestyrelsen, i forbindelse med rapporteringen af det udførte arbejde, idet der her skal anføres, hvis der er enkelte standarder, der ikke er overholdt, ligesom der skal være anført, hvorfor det er tilfældet. Det er med til at styrke processen af den eksterne revisors vurdering af muligheden for brug af den interne revisors arbejder. Standarderne er ligeledes med til at opstille fælles forventninger til, hvad interne revisorer skal kunne, og dermed styrke tilliden til dem, og på den måde få udbredt brugen af interne revisorer.

11.5.2 Relevansen af standarderne i forhold til en dansk model

I den generelle danske model, vil standarderne kunne være vigtige. De kan være med til at understøtte brugen af interne revisorer i Danmark. Dette er vurderet, idet der er tale om generelle

standarder, der ikke som det meste af den danske regulering af interne revisorer, vedrører finansielle virksomheder.

Det er ligeledes vigtigt at huske de retningslinjer, der er udstukket for interne revisorer internationalt (IIA), når den generelle danske model skal sammensættes. Det er væsentligt ikke at komme i strid med de internationale standarder, hvis det er muligt at undgå dette, fordi standarderne behandler nogle meget grundlæggende egenskaber, som er essentielle for revisorer. De vil derfor være med som en generel betragtning i forhold til en intern revisors ageren og normer. Hvis der bliver lavet en dansk model, der på flere områder er i strid med de generelle internationale standarder for interne revisorer, vil det give problemer, i forhold til hvordan interne revisorer vil agere. Hvis de ikke er i stand til at følge deres internationale retningslinjer, vil de skulle danne deres egne vurderinger af, hvordan de skal agere, og det vil være uheldigt. Det vil kunne medføre en usikkerhed overfor brugerne af interne revisorer, i forhold til hvilke normer og standarder man kan forvente. For netop at oprette og opretholde en høj klarhed og sikkerhed omkring, hvad man kan forvente af en intern revisor, vil de internationale standarder derfor blive vurderet og i videst muligt omfang inddraget, så de ikke kommer i konflikt med en generel dansk model.

IIA's internationale standarder vil derudover blive brugt konkret til konstruktion af modellen, i de tilfælde hvor det er vurderet at have en positiv effekt på modellens opbygning og forståelse. Ved at sørge for, at der ikke er overtrædelse af de internationale standarder, og samtidigt aktivt sigte efter at bruge standarderne i det omfang det er muligt, vil modellen nemmere kunne benyttes af de interne revisorer, idet de allerede skal overholde alle de standarder, der ikke er i konflikt med dansk lov. Derudover vil eksterne revisorer ligeledes have nemmere ved at overgå til en ny model, idet der ikke vil være så store ændringer i måden at betragte interne revisorer på.

11.6 Advokatundersøgelser i EBH Bank og Roskilde Bank

Som følge af finanskrisen, er der i Danmark en række banker, der er krakket, som vi har beskrevet i indledningen. Disse banker er i forbindelse med deres krak blevet underlagt Finansiell Stabilitet A/S⁴⁸. De bliver omtalt som *krakket* og ikke som værende *gået konkurs*, idet bankerne ikke er opløst efterfølgende, men i stedet er overtaget af Finansiell Stabilitet A/S. Dette er sket, idet Finansiell Stabilitet A/S' opgave er, at afvikle bankerne i et tempo, således at der er færrest mulige kunder, der oplever tab som følge af bankkrakkene. Finansiell Stabilitet A/S opdeler herefter de enkelte bankers kunder i kategorier, hvor man sælger bankens sunde kunder, som også omtales "den grønne del" til andre banker. Foruden kunderne sælges også enkelte afdelinger under de krakkede banker. Finansiell Stabilitet A/S vil herefter ligge inde med de resterende kunder, som oftest vil være de usikre kunder, som også omtales "den røde del". Denne portefølje af kunder står Finansiell Stabilitet A/S for at få afviklet.

EBH og Roskilde bank er to eksempler på banker, der er krakket som følge af finanskrisen, og efterfølgende er blevet underlagt Finansiell Stabilitet A/S. Der er i begge banker, efter deres krak, igangsat advokatundersøgelser for at få vurderet, hvor ansvaret for krakket skal placeres. Advokatundersøgelserne behandler ansvarselementet for bestyrelsen, direktionen, ledende medarbejdere samt ekstern og intern revisor.

Vi vil på de kommende sider lave en gennemgang af de forhold i advokatundersøgelserne, der vedrører den interne revision.

Der er udarbejdet en advokatundersøgelse for hver af de to banker, som vi vil gennemgå hver for sig. Efter gennemgang af advokatundersøgelserne, vil vi lave en analyse af, hvilken rolle den interne revisor har haft i de to sager, og hvorvidt der kan placeres et ansvar hos den interne revisor. Dette vil blive fulgt op af en vurdering af, om de to krak kan danne grundlag for en ændret behandling af den interne revisor, eller om der er forhold, der kan eller bør medtages i vores overvejelser omkring en ny generel dansk model for struktureringen af interne revisorer.

11.6.1 Gennemgang af forhold vedrørende intern revisor i EBH Bank

Advokatundersøgelsen for EBH Bank, kan adskilles i to dele:

⁴⁸ www.finansiellstabilitet.dk - stiftet i oktober 2008 som led i en aftale mellem den danske stat og den finansielle sektor i Danmark (Det Private Beredskab) om sikring af den finansielle stabilitet i Danmark. Aftalen blev indgået som følge af den internationale krise og dens effekt på den finansielle sektor.

- den interne revisors protokol til årsrapporten for 2007, og
- den intern revisors arbejder i perioden 1. januar 2007 - september 2008.

11.6.1.1 Intern revisors revisionsprotokol for årsrapporten for 2007

De kommende afsnit beskriver udvalgte punkter fra den interne revisionsprotokol for årsrapporten for 2007.

I advokatundersøgelsen af EBH Bank er intern revisors protokollering vedrørende gennemgangen af større engagementer i revisionsprotokollen for årsrapporten for 2007 gennemgået (punkt 8.3 i advokatundersøgelsen). Der er opført to specifikke engagementer i revisionsprotokollen, hvor intern revision i revisionsprotokollen anfører, at man er enige med kreditkontorets vurdering af engagementerne. Både ekstern revisor og finanstilsynet har ikke fundet anledning til at konkludere, at der er yderligere nedskrivningsbehov, hvorfor advokaterne ikke vurderer at have grundlag for at kunne konstatere, at der var indikationer på yderligere nedskrivningsbehov i årsrapporten for 2007.

Kreditkontorets opgørelse af engagementer over 10 % af basiskapitalen, har intern revisor gennemgået, og det er protokolleret for årsrapporten 2007. Det fremgår her, at intern revisor gør bestyrelsen opmærksom på den følsomhed, som nogle af de store engagementer har overfor konjunkturudsving. Der indgår en betydelig blankodel i niveauet 65 % af engagementet på de store engagementer, og mange af disse engagementer har endvidere øget deres blankodel i 2007. Intern revisor gør bestyrelsen opmærksom på, at det er uheldigt, hvis engagementet er indenfor ejendomsbranchen. En branche hvor regulering af investeringsejendomme til dagsværdi vil have medført store opskrivinger i de senere år, der vil gøre engagementet meget følsomt overfor konjunkturudgang, hvis ejendomme er anskaffet indenfor de sidste få år. Advokatundersøgelsen tager ikke direkte stilling til de af intern revisor anførte punkter i protokollen, men stiller omvendt ikke spørgsmålstejn ved dem. Gennemgangen af intern revisors advarsler og kommentarer vedrørende bankens engagementer over 10 % af basiskapitalen, bliver benyttet til at vurdere, at bestyrelsen havde den fornødne viden til at foretage tiltag, som kunne ændre bankens risikoprofil.

Advokatundersøgelsen vurderer i deres samlede vurdering af årsrapporten for 2007, at intern revisor (og ekstern revisor) med en blank påtegning var med til at legitimere årsrapporten overfor omverdenen, hvorfor de har overtrådt *god revisionsskik*, og at der foreligger et ansvarsgrundlag overfor banken. God revisionsskik er et begreb, der bruges i Danmark, som noget ikke klart

definerbart, men mere en udvikling af hvordan praksis er på et givent område. Det er et udtryk for en sammenholdelse med en *bonus pater* ekstern revisor eller *bonus pater* intern revisor, hvilket vil sige, hvordan en anden intern revisor ville have gjort.

11.6.1.2 Gennemgang af intern revisors udførte revision i perioden 1. januar 2007 - september 2008

De kommende afsnit beskriver advokatundersøgelsens behandling af den interne revision, og er en vurdering af, om den interne revision har udført sin revision i overensstemmelse med god revisionsskik.

EBH Banks interne revisionschef var John Wiingaard som besad stillingen i perioden 1. marts 2006 til 20. september 2008. Han blev ansat og afskediget af bestyrelsen, der ligeledes fremsendte en redegørelse for afskedigelsen til finanstillstyret.

Advokatundersøgelsen konstaterer, at der foreligger en funktionsbeskrivelse for intern revision, samt at der for 2007 og 2008 er udarbejdet koncernrevisionsplaner, som er arbejdsdelingen imellem intern og ekstern revisor. Der er foretaget revision i årets løb på alle væsentlige og risikofyldte områder, herunder også vurdering og test af de interne kontrollers udformning, implementering og effektivitet. Der er udarbejdet en revisionsrapport efter afslutningen af hver revisionsopgave, og revisionsrapporterne blev sendt til den eksterne revisor hvert kvartal. Der blev ligeledes sendt revisionsprotokoller til bestyrelsen hvert kvartal, som efterfølgende blev behandlet på bestyrelsesmøderne, hvor intern revisor ligeledes deltog.

Der er dermed beskrevet grundige og systematiske rapporteringsformer fra den interne revision til bestyrelsen.

Det bemærkes i undersøgelsen, at den interne revisors protokol for årsrapporten 2007 ikke blev gennemgået på samme møde, hvor årsrapporten for 2007 blev godkendt, men først på et ekstraordinært bestyrelsesmøde ca. 14 dage efter.

Vedrørende den løbende revision for 2008, for 1. og 2. kvartal, er der anført bemærkninger i den interne revisionsprotokol omkring forretningsgangene på udlånsområdet, herunder specifikt seks bemærkninger vedrørende kreditkontorets engagementsvurderinger. Det bemærkes i undersøgelsen, at der ikke er aftalt andre handlinger imellem bestyrelse, intern og ekstern revisor, ud over dem, der var nødvendige til brug for intern revisors test af forretningsgangene. Der er dermed ikke lavet aftale om specifikke handlinger til brug for afdækning af konkrete tabsrisici. Intern

revisor gav ud over bemærkningerne til forretningsgangene, en anbefaling til bestyrelsen om at analysere den nyeste udvikling i de finansielle markeder og eventuelt forbedre de interne procedurer vedrørende risikostyring.

Advokaterne vurderer dermed, at bestyrelsen har fået tilstrækkelig information til at handle på baggrund heraf, og at intern revision har udfyldt sin rolle i denne forbindelse. Det er dermed ligeledes advokaternes vurdering, at den interne revisionschef, har overholdt god revisionsskik.

Samlet vurderer undersøgelsen, at der foreligger et brud på god revisionsskik i forbindelse med afgivelsen af en blank revisionspåtegning for årsrapporten for 2007, men at det udførte arbejde, både til brug for årsrapporten 2007 og efterfølgende, overholder god revisionsskik.

11.6.2 Gennemgang af forhold vedrørende intern revisor i Roskilde Bank

Advokatundersøgelsen for Roskilde Bank kan for de afsnit, der vedrører intern revision, opdeles i:

- regnskabsåret 2005,
- regnskabsåret 2006,
- regnskabsåret 2007, og
- det arbejde der er udført i 2008.

11.6.2.1 Regnskabsåret 2005

Flere revisionsrapporter foreligger kun i udkast, nummereret "XX" og uden dato. Det er efterfølgende vurderet af den nye interne revisionschef, der blev ansat i januar 2007, at der er flere revisionsrapporter, der aldrig er sendt, og dermed internt revisionsarbejde, som ikke er kommet til bestyrelsens kendskab.

Der er fravalgt væsentligt revisionsarbejde, som eksempelvis bonitetsvurderinger hos afdelingen Team Erhverv, der havde bankens største kunder, og tillige de mest risikofyldte kunder. Af det udførte arbejde hos Team Erhverv, er der i rapporten flere kritiske engagementer, der resulterede i, at der blev konkluderet, at der skal strammes op på procedurerne i forbindelse med bevilling af overtræk.

Der mangler udarbejdelse af kvartalsrapporteringer fra den interne revision, og på møderne med den eksterne revisor, blev det ikke kommenteret eller behandlet. Der blev alene kommenteret i

marts 2005, at der skulle strammes op på udarbejdelsen af revisionsprotokoller og ledelseserklæringer.

Revisionsprotokollen pr. 24. november 2005 omtaler ikke revisionsbesøget hos Team Erhverv, og protokollen pr. 10. februar 2006 anfører, at arbejdet har været mere omfattende end det faktisk var tilfældet, og at der ikke har været bemærkninger hertil, hvilket ikke er korrekt. Der er anført kritiske bemærkninger omkring det systemmæssige, der var galt i afdelingerne, men der er ikke konkluderet på, om dette kan medføre fejl i årsrapporten.

Det er af advokaterne vurderet, at ovenstående mangler er grundlag for at konstatere, at det af intern revisor udførte arbejde ikke er tilstrækkeligt, men at der ikke er grundlag for at konstatere, om der er sket overtrædelse af god revisionsskik.

11.6.2.2 Regnskabsåret 2006

Revisionsrapporterne er ikke dateret, foreligger kun i udkast og er ikke fremsendt til bestyrelsen eller til de afdelingsledere, som intern revision har besøgt. Der er derudover konklusioner i intern revisions rapporter, som man ikke burde komme til, med de væsentlige bemærkninger, som er anført i mange af revisionsrapporterne. Ved intern revisions besøg i Team Erhverv er der igen ikke udført bonitetsvurderinger, og der er igen bemærkninger, der stammer fra tidligere besøg. Der er heller ikke her taget stilling til ubevilligede overtræk, (hvor der året efter blev konstateret 22 ubevilligede overtræk på over 5 mio. kr., i alt 393 mio. kr.)

Der er kun et enkelt kvartalsmøde med deltagelse af direktion samt intern og ekstern revision vedrørende 2005, som er afholdt i marts 2006. Her er de manglende kvartalsrapporter og revisionsrapporter ikke nævnt.

Der er ikke aflagt to løbende protokoller, som der ellers er anført i revisionsaftalen.

Statusprotokollen fra intern revisor er meget generel og indeholdt ingen redegørelse for intern revisions arbejde i årets løb. Endvidere virker intern revisions beskrivelse og stillingtagen til store engagementer ikke grundig. Den nye interne revisionschef underskrev revisionsprotokollen for årsregnskabet meget kort tid efter sin ansættelse. Hun kan derfor ikke være bekendt med det arbejde, som er foretaget af den tidligere revisionschef.

Advokatundersøgelsen vurderer, at den tidligere revisionschef, som følge af det manglende arbejde, har overtrådt god revisionsskik. Det er ligeledes advokaternes vurdering, at den nye revi-

sionschef er med til at legitimere det manglende arbejde, som følge af sin underskrivelse af revisionsprotokollatet kort tid efter sin ansættelse, og derfor ligeledes har overtrådt god revisions-skik.

11.6.2.3 Regnskabsåret 2007

Der er i 2007 foretaget 14 revisionsbesøg af intern revision, hvor der er afgivet revisionsrapporter til afdelingerne efter hvert enkelt besøg. To af revisionsrapporterne vedrørte besøg hos Team Erhverv, og bemærkningerne er så kritiske, at de straks er forelagt bestyrelsen.

Kvartalsmøder er afholdt, men kvartalsrapportering udgik af en ny revisionsaftale. Ekstern revisor har ikke kommenteret den udførte interne revision.

Revisionsprotokollen til brug for årsregnskabet for 2007 indeholder en del væsentlige kritiske bemærkninger, men endte trods det i en konklusion om, at årsregnskabet kan afgives uden forbehold eller supplerende oplysninger.

Advokatundersøgelsen giver den nye interne revisionschef kredit for at løfte niveauet af det udførte arbejde betragteligt, men påpeger, at der kunne være sendt et mere klart budskab til bestyrelsen.

Det er ikke advokaternes vurdering, at der foreligger en overskridelse af god revisionsskik

11.6.2.4 Regnskabsåret 2008, frem til august 2008

Der blev lige som i 2007 afgivet 14 revisionsrapporter, halvdelen vedrørte Team Ringsted og Team Erhverv, og indeholdt meget kritiske bemærkninger. Der var blandt andet kritik af manglende overholdelse af formalia, bevillingsprocedurer og manglende opfølgning på tidligere afgivne revisionsbemærkninger.

Revisionsprotokollen til halvårsregnskabet, omfattende perioden 9. februar - 30. juni 2008, var kritisk overfor forretningsgangen effektivitet, idet der blev citeret, at *»kreditstyringen generelt har været meget utilfredsstillende og at væsentlige interne kontrolprocedurer ikke har fungeret«*⁴⁹

Det er vurderet, at der ikke er grundlag for at konkludere, at der er en overtrædelse af god revisionsskik

⁴⁹ Citeret fra rapporten: Redegørelse om advokatundersøgelse af visse forhold i Roskilde Bank, side 51.

11.6.3 Intern revisors rolle i de to bankkrak

I forbindelse med gennemgangen af de to advokatundersøgelser, er det vores generelle indtryk, at den interne revisor ikke har haft det primære fokus for advokaterne, hvilket måske skyldes, at intern revision ikke har et skærpet ansvar. Intern revisor i de to banker er begge omtalt og behandlet i advokatundersøgelserne, men de er ikke omdrejningspunkt heri. Det er i begge tilfælde bestyrelsen, der bliver undersøgt og omtalt mest i advokatundersøgelserne. Det er helt naturligt, idet bestyrelsen er den øverste ledelse i et selskab, som her er banker.

Som det fremgår af selskabsloven § 115 (tidligere bl.a. aktieselskabsloven § 54 stk. 3) er der ingen tvivl om bestyrelsens ansvar. Og når en bank pludselig krakker, er det vigtigt at undersøge, om det er denne gruppe mennesker, der har handlet kritisabelt, eller om de ikke har haft tilstrækkelig viden om bankens situation.

Intern revisors arbejde og rapporteringer er i den forbindelse en del af den viden, bestyrelsen får om bankens drift. Det betyder ikke, at bestyrelsen kan fralægge sig ansvaret ved at pege på den interne revision. I den forbindelse er intern revision en "støttefunktion" til bestyrelsen, således at bestyrelsen bliver informeret bedst muligt. Advokaterne har derfor været fokuserede på den interne revisors udførte arbejde, og om den interne revisors bemærkninger er kommet til tilstrækkeligt kendskab for bestyrelsen.

Advokaterne har derfor primært taget stilling til, om intern revisor har udført revisionsbesøg og udarbejdet revisionsrapporter, og ikke i så høj grad gennemgået de enkelte udførte arbejder. Deres primære fokus på den interne revisors arbejde og rapportering har - naturligt nok - været revisionsprotokollen. Det skyldes, at revisionsprotokollen er den interne revisors formelle rapporteringsværktøj til bestyrelsen, hvis ikke der er truffet aftale om fremsendelse af revisionsrapporter. Statusprotokollen er gennemgået for 2007 for EBH Bank, og for årene 2005, 2006 og 2007 for Roskilde Bank. Det er efter advokaternes vurdering det vigtigste rapporteringsinstrument for den interne revisor, hvorfor fokus har været her, som det kan ses af de refererede kommentarer fra undersøgelserne på de foregående sider. For Roskilde Bank, er der som følge af kritikens karakter ikke refereret så lange passager fra protokollen, som det er tilfældet ved EBH Bank. Undersøgelsen gennemgår meget overordnet den interne revisors arbejde i de to banker, i en periode før og op til bankkrakket. Undersøgelsen fokuserer her primært på, om det udførte arbejde og afdækkede forhold er rapporteret tilstrækkeligt til bestyrelsen.

Der er tydelig forskel på kritikken af den interne revisors arbejde i de to banker. Opsummeret, er det kun den interne revisors blanke påtegning for årsregnskabet for 2007, der er kritiseret i EBH Bank. Revisionsprotokollen for 2007 er gennemgået, og der er refereret afsnit herfra i undersøgelsen. Der er ligeledes refereret det arbejde, der er udført i perioden fra 1. januar 2007 og frem til bankens krak i september 2008. Indirekte giver advokaterne i undersøgelsen den interne revisor medhold i og ros for det udførte arbejde. Det sker indirekte ved, at advokaterne refererer til det udførte arbejde, hvor de samtidig ikke udtaler kritik heraf, lige som de ikke konkluderer, at god skik ikke er overtrådt. Dermed er det advokaternes konklusion i advokatundersøgelserne, omkring intern revisors arbejde og rapportering, at der burde have været anført bemærkninger i revisionspåtegningen for 2007, som følge af de kritikpunkter, der var anført i protokollen. Undersøgelsen giver dog ikke specifikt noget forslag til, hvad den interne revisor skulle have bemærket i form af punkter, eller om der skulle være tale om supplerende oplysninger eller forbehold. Dermed kan det tolkes, at advokaterne mener, at regnskabet ikke har været retvisende, men at de ikke er i stand til, eller villige til at pointere præcis, hvad der har været galt med regnskabet. Det kan også være, at advokaterne blot ville have den interne revisor til at beskrive de risici, der er identificeret i forbindelse med den store blankodel, der var indeholdt i en del af de store følsomme ejendomsinvesteringsengagementer, eventuelt som en supplerende bemærkning.

Beskrivelsen af den interne revisor i advokatundersøgelsen for Roskilde Bank, er ikke struktureret på samme måde som EBH Bank. Det er ikke opdelt i henholdsvis revisionsprotokol og intern revisors arbejde. Det er i stedet opdelt i de enkelte regnskabsår, fra 2005 til august 2008. Beskrivelsen af intern revisors arbejder er mere omfattende i advokatundersøgelsen for Roskilde Bank. Dette kan have sammenhæng med, at undersøgelsen kritiserer intern revisors arbejde i langt højere grad, end det er tilfældet i EBH Bank.

Der har i den behandlede periode været to interne revisionschefer i Roskilde Bank. Den første hed Inger Pedersen, og var intern revisionschef frem til starten af 2007, hvor hun fratrådte. I den resterende periode var den interne revisionschef Birgit Schledermann. De to revisionschefer arbejder fremstår meget forskelligt i advokatundersøgelsen, hvorfor de to revisionschefer ligeledes vil blive adskilt i vurderingen af Roskilde Banks interne revisions rolle.

Den tidligere interne revisionschef Inger Pedersens arbejder bliver kritiseret, som følge af de mangler, der er konstateret i forbindelse hermed. Der er gentagne gange konstateret, at der er væsentligt arbejde, der ikke er udført. Det er ligeledes konstateret, at de udarbejdede interne revisionsrapporter, med al sandsynlighed ikke er blevet færdiggjort eller forelagt bestyrelsen, idet de

er unummererede og udaterede. Derudover er det advokatundersøgelsens vurdering, at den afgivne interne statusprotokol for regnskabsåret 2005 giver udtryk for, at det udførte arbejde har været mere omfattende, end det faktisk har været tilfældet. For regnskabsåret 2006 er den interne statusprotokol vurderet, at være meget generel. Der er derudover ingen beskrivelse af den interne revisors arbejder i regnskabsåret.

Samlet vurderer undersøgelsen, at det foretagne arbejde for 2005 har været utilstrækkeligt, men at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at konkludere, at der har været en overtrædelse af god revisionsskik. Undersøgelsen vurderer, at der i 2006 har været en overtrædelse af god revisions-skik af intern revisionschef Inger Pedersen, som følge af det mangelfulde arbejde, og rapportering heraf. Den nye interne revisionschef Birgit Schledermann bliver vurderet, at have overtrådt god revisionsskik, idet hun underskriver den interne statusprotokol for regnskabsåret 2006 meget kort tid efter sin ansættelse, uden forbehold eller supplerende oplysninger. Der er vurderet, at Birgit Schledermann ikke kan have en tilstrækkelig viden om det udførte arbejde, der gør hende i stand til at underskrive protokollen uden bemærkninger.

Advokatundersøgelsens beskrivelse af den interne revisions udførte arbejder for regnskabsåret 2007 og perioden frem til bankens krak i august 2008, tegner et væsentligt andet billede af den interne revision, end det var tilfældet under den tidligere revisionschefs ledelse.

Indtrykket er, at den nye interne revisionschef, efter underskrivelsen af den interne revisionsprotokol, har igangsat en oprydning og opstramning af den interne revision og det arbejde der udføres. Undersøgelsen beskriver, at Birgit Schledermann sørger for fremsendelse af tidligere udarbejdede interne revisionsrapporter. Dette er med til at underbygge advokatundersøgelsens vurdering af, at bestyrelsen ikke har modtaget revisionsrapporterne tidligere. Det arbejde, som bliver udført af den interne revisionsafdelings, bliver beskrevet mere positivt fra regnskabsåret 2007, og frem. Der bliver afholdt revisionsbesøg og der bliver udarbejdet interne revisionsrapporter i forlængelse heraf, der alle sendes til bestyrelsen. De udarbejdede revisionsrapporter var for en af afdelingernes vedkommende så kritiske, at de straks blev forelagt bestyrelsen. Undersøgelsen stiller i langt mindre grad spørgsmål ved det udførte arbejde, ligesom der ikke er påpeget væsentlige mangler heri. I forbindelse med rapporteringen fra den interne revisor, til bestyrelsen, vurderer advokatundersøgelsen, at der kunne have været et mere klart og tydeligt budskab fra den interne revisionschef til bestyrelsen. At rette op på afdelinger, der tidligere har været på et lavt niveau kan tage tid, hvorfor den gennemførte ændring og forbedring i den interne revisionsafdeling er vurderet markant.

Birgit Schledermann har uden tvivl hævet niveauet for den interne revisionsafdeling i Roskilde Bank. Der skal dog huskes på, at hun har været ny i stillingen, og at der ikke tidligere har været en tilfredsstillende intern revisionsafdeling. Derfor kan man vurdere, om advokatundersøgelsens kommentarer om, at den interne revisor skulle have været mere klar i sit budskab, ikke er en smule krævende, selvom regler naturligvis er regler, og at hun teoretisk set, blot burde have taget de fornødne forbehold. Det er vigtigt at huske, at dette fandt sted inden finanskrisen, hvor der ikke var samme markedsforhold, som der er gældende i dag. Inden finanskrisen var det svært for en ekstern revisor at løfte et forbehold, idet man befandt sig i et positivt ladet marked. Dette har ændret sig med finanskrisen, hvorfor det nu er langt nemmere for en ekstern revisor at løfte kravet om et forbehold eller en supplerende oplysning. Når dette har været gældende for eksterne revisorer, er det samme forhold vurderet at have været gældende for interne revisorer. Kritikken af Birgit Schledermann kan derfor være en smule påvirket af dette forhold. Advokaterne har siddet i retrospekt, og har dermed været forsynet med viden om, hvad udviklingen har været, og kan derfor være blevet påvirket af dette.

Samlet set bliver den tidligere interne revisionschef Inger Pedersen vurderet, som følge af det mangelfulde arbejde, at have overtrådt god revisionsskik for regnskabsåret 2006. Den nye interne revisionschef vurderes at have overtrådt god revisionsskik ved underskrivelse af et blankt protokollat i 2007, for regnskabsåret 2006. Kritikken er derfor primært rettet mod den tidligere revisionschefs manglende arbejder og rapportering.

11.6.3.1 Sammenholdelse af de interne revisors rolle

Der er tydelig forskel på de interne revisionsafdelinger i de to banker. Den interne revisionsafdeling i EBH Bank bliver ikke vurderet at have haft ansvar i forbindelse med bankens krak. Her har afdelingen fungeret efter hensigten. Der er udført revisionsbesøg og efterfølgende rapporteret til bestyrelsen. Undersøgelsen kommenterer udelukkende disse rapporteringer. Der bliver ikke påpeget mangler i forbindelse hermed. Bestyrelsen er blevet vurderet, at have modtaget tilstrækkelig information om bankens situation fra den interne revision. Advokaterne vurderer dog, at den interne revisor har et ansvar i forbindelse med afgivelse af en blank revisionspåtegning for regnskabsåret 2007. Dette er behandlet tidligere, hvor det blev påpeget, at det inden finanskrisen var sværere for en revisor at løfte kravet om en bemærkning, idet der var andre markedsforhold, og forventninger til fremtiden. Det væsentligste forhold er vurderet, at den interne revisors udførte arbejde ikke bliver vurderet utilstrækkeligt.

Den Interne revisionsafdeling i EBH Bank fremstår dermed objektiv og kompetent i undersøgelsen, uden at det er de to specifikke ord der bliver brugt i undersøgelsen.

Den interne revisionsafdeling i Roskilde Bank bliver kritiseret i forhold til de udførte arbejder, og der er bemærkninger om væsentlige ikke udførte arbejder for regnskabsårene 2005 og 2006. Der bliver ikke fulgt op på tidligere besøg og bemærkninger, ligesom der ikke foretages en systematisk og tydelig rapportering til bestyrelsen. Revisionsprotokollen for 2005 fremstår derudover mere omfattende end det udførte arbejde faktisk var. Den tidligere interne revisionschef fremstår dermed ikke kompetent i undersøgelsen. Det er svært at vurdere, om hun eller afdelingen har været objektiv, idet det udførte arbejde godt kan være udført objektivt. Det tyder dog på, at der ikke har været tilstrækkelig objektivitet, idet arbejdet ikke er færdiggjort og rapporteret til bestyrelsen. Dette kunne tyde på, at den interne revisionsafdeling har været påvirket til ikke at informere om de bemærkninger, der har været til de udførte arbejder. Dog er dette kun spekulation, idet det ikke fremgår tydeligt i advokatundersøgelsen, der udelukkende fokuserer på, om der har været et ansvar fra intern revisors side.

Den nye interne revisionschef i Roskilde Bank bliver ikke kritiseret for det udførte arbejde eller rapporteringen heraf. Hun bliver udelukkende kritiseret for blankt at underskrive revisionsprotokollen umiddelbart efter hendes tiltrædelse. Hendes udførte arbejder og rapportering heraf fremstår i undersøgelsen både kompetente, idet de nødvendige arbejder bliver udført og rapporteret, og objektive, idet de bemærkninger, der er til de udførte arbejder, bliver rapporteret straks til bestyrelsen.

De to revisionsafdelinger har dermed vidt forskellige roller i de to banker. I EBH Bank er der tale om en intern revisionsafdeling der fungerer, hvorfor fokus i advokatundersøgelsen dermed ikke er ret meget på den interne revisor. I Roskilde Bank er der, dels en periode hvor den interne revisionsafdeling ikke fungerer tilfredsstillende, og dels en periode, hvor den fungerer tilfredsstillende. Den interne revisor bliver dermed også tillagt mere fokus i advokatundersøgelsen.

Det er væsentligt at undersøge, hvilke forhold der ikke har fungeret, og hvilke forhold advokatundersøgelserne har kommenteret. De to bankkrak bør kunne danne grundlag for at foretage vurderinger af, om der kan laves ændringer eller præciseringer til den eksisterende regulering, eller om der kan laves korrektioner til hele modellen for intern revision i Danmark, således at man kan forsøge at undgå lignende situationer fremover. Disse vurderinger og overvejelser vil blive foretaget i de kommende afsnit.

11.6.4 Er der grundlag for ændringer og/eller brug af erfaringer?

I de foregående afsnit, er de to advokatundersøgelser behandlet og bemærkninger om den interne revision for henholdsvis EBH og Roskilde Bank gennemgået. Efterfølgende er der analyseret på de to undersøgelser, og de to interne revisionsafdelinger er efterfølgende sammenholdt og sammenlignet.

Eftersom der i begge advokatundersøgelser er forhold, hvor den interne revisor bliver vurderet at have et ansvar, er det væsentligt; hvad dette ansvar indebærer. Derefter er det vigtigt at undersøge, om man kan lære noget af de to bankkrak, således at der kan laves tiltag, der forhindrer eller gør lignende situationer mindre sandsynlige i fremtiden.

Summeret kort, bliver den interne revisor i EBH Bank vurderet at ifalde ansvar ved at afgive en blank påtegning for regnskabet for 2007. Den tidligere interne revisionschef i Roskilde Bank vurderes at ifalde ansvar for 2006 som følge af overtrædelse af god revisionsskik, og vurderes derudover ikke at have udført tilstrækkeligt arbejde i 2005. Den nye interne revisionschef i Roskilde Bank bliver vurderet til at have overtrådt god revisionsskik i forbindelse med underskrivelsen af revisionsprotokollen for 2006 kort tid efter sin ansættelse. Det udførte arbejde af den nye interne revisionschef bliver ikke kritiseret.

De to bankers interne revisionsafdelinger er gode eksempler på én virksomhed, hvor den interne revision har fungeret, og på én virksomhed, hvor den interne revision ikke har fungeret efter hensigten i en periode. De to interne revisioner har været underlagt samme regulering og regler for interne revisorer, men deres udførte arbejder er trods det, ifølge advokatundersøgelsen, meget forskellige i omfanget. Det burde ikke være muligt, når man er underlagt samme regulering. Der er dog ingen direkte kontrol med de interne revisorer, hvorfor det kun er i tilfælde af et bankkrak eller en konkurs, at den interne revisor vil blive undersøgt specifikt. Den interne revision vil blive undersøgt indirekte i forbindelse med finanstilsynets løbende kontrol med den finansielle virksomhed, men dette tilsyn er ikke tilrettelagt som kontrol af den interne revisionsafdeling for øje. Finanstilsynets kontrol er i højere grad fokuseret på, om banken drives på en betryggende måde. Der vil i forbindelse med et kontrolbesøg blive fokuseret på de udvalgte engagementer, og ikke i så høj grad, om den interne revisor har udarbejdet revisionsrapporter og lignende.

Problemet ved at finanstilsynet kommer på kontrolbesøg i finansielle virksomheder og indirekte kontrollerer den interne revisor er, at der ikke er kontrolbesøg i andre virksomheder, der har en

intern revisionsafdeling. Dette er ikke hensigtsmæssigt, idet der ikke er en direkte kvalitetskontrol af interne revisorer generelt.

Det er vigtigt at pointere, at den eksterne revisor skal overveje, om man kan benytte den interne revisors arbejde. Det er ligeledes vigtigt at pointere, at i mange større finansielle virksomheder i Danmark, er brugen af den interne revision ikke blot en fordel for ekstern revisor, det er en forudsætning for gennemførelse af revisionen. Den eksterne revisor vil derfor altid udøve en form for kontrol med interne revisorer, idet man altid vil forsøge at basere en del af revisionen på den interne revisions arbejder.

I REVBEEK, er der mere specifikke krav til den eksterne revisors gennemgang af den interne revisors arbejde. Der er i § 5 stk. 2 anført krav om oplysning om revisionsaftalen, om den interne revision fungerer tilfredsstillende og om der er konstateret et forhold der samlet gør, at den interne revisor kan konstateres at arbejde uafhængigt af den daglige ledelse. Derudover er der krav om, at den eksterne revisor skal anføre, om man er enig i alle protokoltilførsler, der er foretaget af den interne revisor, og hvis ikke dette er tilfældet, skal disse afsnit anføres.

Ovenstående er interessant i forhold til ekstern revisors rolle i virksomheder med intern revision, der er omfattet af lov om finansiell virksomhed. Der er her, sammen med kravet om en indsendelse af en kopi af revisionsprotokollen, lavet en form for kontrolinstans til sikring af, om den interne revisionsafdeling fungerer. Denne praksis har dog ikke fungeret i Roskilde Bank. Samarbejdet imellem intern og ekstern revisor får ikke kritik i advokatundersøgelsen for EBH Bank, hvorfor det dermed kan konkluderes, at det har fungeret efter hensigten. Umiddelbart kan det derfor ikke konkluderes, at der er tale om et generelt problem, ydermere som følge af, at den nye interne revisionschef i Roskilde Bank højner niveauet for den interne revisionsafdeling betydeligt.

Som det tidligere er beskrevet, er det også muligt for almindelige virksomheder at benytte sig af en intern revisionsafdeling. Dog er der ikke ret mange, der benytter det. De virksomheder der benytter det, har blot ikke en offentlig kontrolinstans tilknyttet, der har til formål, at kontrollere virksomhedens interne revisionsafdeling. Derfor vil virksomhederne ikke kunne vide, hvor stærk deres interne revisionsafdeling er, eller om den udfører et tilstrækkeligt stykke arbejde. Det har finansielle virksomheder heller ikke, men dette er trods alt kompenseret af, at finanstillsynet aflægger kontrolbesøg i virksomheden med jævne mellemrum og gennemgår de største engagementer. Dermed sker der en indirekte kontrol af den interne revisionsafdeling. For ordinære øv-

rige virksomheder, er der ingen ekstern kontrolinstans, der kontrollerer kvaliteten af deres interne revisionsafdeling.

Dermed er det i ikke-finansielle virksomheder indirekte den eksterne revisor, der skal kontrollere den interne revisor. Dette sker i forbindelse med den eksterne revisors vurdering af, om man kan eller vil benytte sig af den interne revisors arbejde, som er krævet i den nye ISA 610. Derudover vil den eksterne revisor i finansielle virksomheder skulle anføre i protokollen, om der benyttes nogle af den interne revisors arbejder eller ej, og hvis der ikke gør, vil dette forventeligt give anledning til bemærkninger eller spørgsmål fra finanstillsynet. Hvis der er tale om en virksomhed der ikke er omfattet af lov om finansiell virksomhed, vil det udelukkende være bestyrelsen, der vil blive opmærksom på den interne revisionsafdelings utilstrækkelighed, hvis den eksterne revisor ikke mener, at det af den interne revisors udførte arbejde, kan bruges.

Til brug for en omstrukturering af organiseringen af interne revisorer og samarbejdet imellem interne og eksterne revisorer, vil det blive behandlet, om man vil kunne bruge den form for kontrol af interne revisorer, der er benyttet i finansielle virksomheder, hvis kravet om interne revisorer blev udvidet til at omfatte flere selskaber, og ikke udelukkende selskaber omfattet af lov om finansiell virksomhed.

Det er i advokatundersøgelsen for Roskilde Bank kritiseret, at den eksterne revisor ikke har ført det fornødne tilsyn eller har givet besked til bestyrelsen om de svagheder, der kunne konstateres i den interne revision. Dette er meget uheldigt i forhold til den rolle, den eksterne revisor har i forhold til den interne revisor. Hvis den eksterne revisor ikke udfører tilsyn med den interne revisor, er der som beskrevet ikke mange muligheder for at opdage, om den interne revisor udfører et tilfredsstillende stykke arbejde.

Det vil derved være en fordel, hvis der bliver lavet en kontrolinstans specifikt for interne revisorer. Hvis dette havde været tilfældet, ville den tidligere interne revisionschef i Roskilde Bank i perioden være underlagt en risiko for at blive aflagt et kontrolbesøg og få sit arbejde og sin rapportering gennemgået. Hvis det havde været tilfældet, kunne det muligvis have påvirket hendes udførte arbejde og rapportering i en positiv retning. En kontrolinstans vil alt andet lige medføre en sikring af niveauet til en vis grad. Det er ikke sikkert, at en kontrolinstans vil have en effekt på det udførte arbejde, men der er en øget sandsynlighed for det. En systematisk kontrol med de interne revisionsafdelinger, vil ligeledes kunne føre til en opstramning, hvis dette viser sig at være nødvendigt. De interne revisorer, der ikke udfører deres arbejde godt nok, altså ikke er ob-

jektive eller kompetente eller ikke overholder god revisionsskik, vil ligeledes kunne blive udsat for repressalier. Problemet er, at der i den nuværende model for interne revisorer ikke er indlagt straffe- eller erstatningsansvar, ud over almindeligt arbejdstageransvar eller personligt ansvar. Det betyder, at hvis der er en intern revisor, der dømmes og ifalder ansvar, så er der ikke i normale situationer en særlig stor økonomisk effekt ved det. Dette betyder, at det ikke er særlig interessant for eksterne interessenter, at søge erstatning fra intern revisor, selvom der skulle foreligge en mulighed herfor. De eksterne kreditorer vil typisk sagsøge den eksterne revisor, idet de har en lovpligtig ansvarsforsikring, der alt andet lige vil gøre muligheden for en økonomisk kompensation noget større, end den er ved at gå efter en intern revisionschef's private aktiver.

Ligeledes er det dog vigtigt at være opmærksom på, at den eksterne revisor burde have belyst og bemærket de svagheder, der blev fundet i den interne revisors arbejde. Dette burde have været anført i protokollen, således at finanftilsynet kunne have set dette tidligere. Dog er det ikke den eksterne revisors pligt at kvalitetskontrollere den interne revisors arbejder lige så grundigt, som hvis der blev oprettet en instans udelukkende med dette formål, selvom der er krav om, at ekstern revisor oplyser, om den interne revisors arbejde er tilfredsstillende. I det tilfælde, at den interne revisors arbejder i Roskilde Bank, for regnskabsåret 2006, af advokaterne, er blevet konstateret at være en overtrædelse af god revisionsskik, er det naturligvis stærkt kritisabelt, at den eksterne revisor har vurderet, at man kan benytte sig af den interne revisors arbejder. Det er dog ikke opgavens formål, at belyse forhold omkring den eksterne revisor, hvorfor dette ikke vil blive behandlet yderligere.

Ovenstående henleder dog opmærksomheden på, om der er uklarheder eller uhensigtsmæssigheder i den gældende standard for ekstern revisors brug af intern revisors arbejde. Den gældende ISA 610 *Stillingtagen til intern revisors arbejde*, fremsætter ikke et krav om at ekstern revisor skal benytte intern revisors arbejde. Der er et krav om, at ekstern revisor skal vurdere om intern revisors arbejde kan bruges i forbindelse med en effektiv revision, men dette er ikke så vidtrækkende, som et krav om brug af intern revisors arbejde ville være, eller krav om rapportering af, om den interne revisors arbejder er tilfredsstillende. I forbindelse med gennemgangen af udkastet til den opdaterede ISA 610, vil der blive vurderet, om de ændringer der er indført, kunne have haft en effekt i tilfælde, hvor den interne revisionschef ikke overholder god revisionsskik, som var tilfældet for intern revision i Roskilde Bank, for regnskabsåret 2006.

Udfordringen ved ovenstående er, at det har vidtrækkende konsekvenser for organiseringen af interne revisorer i Danmark. Hvis der skal laves en kontrolinstans, skal der ligeledes være et an-

svar. Hvis der skal være et ansvar, skal der være krav om en forsikring. Hvis der er krav om en forsikring, skal der ligeledes stilles krav om en certificering af den interne revisor. Det betyder således, at der skal laves en hel ny model for, hvordan interne revisorer er organiseret i Danmark. Dette er netop hovedformålet med vores opgave. At finde en mulig løsning på, hvordan interne revisorer kan organiseres anderledes i Danmark, så man kan nedbringe risikoen for, at man igen vil konstatere en intern revision der har fejlet, som tilfældet har været i Roskilde Bank. Opbygningen af en ny organisering af interne revisorer og reguleringen omkring dette, vil blive behandlet yderligere senere i rapporten.

11.6.5 Opsamling

Der er tidligere i vores speciale lavet en gennemgang af de interne revisors arbejde og den eventuelle kritik heraf i henholdsvis EBH Bank og Roskilde Bank, på baggrund af de foretagne og offentliggjorte advokatundersøgelser.

Der er efterfølgende lavet en analyse af deres roller i de to krak, og en sammenholdelse af deres roller. Der er derudover inddraget dele af ekstern revisors rolle i forhold til intern revisors arbejde, og vurderet på, om der er forhold omkring den gældende regulering, der vil kunne være relevant i forhold til en ny organisering af interne revisorer.

Det er ikke vurderet, at der er indikationer på, at der er tale om et generelt problem med niveauet for interne revisorer, eller den eksterne revisors kontrol heraf. Det kan derfor være nyttigt, at medtage erfaringerne fra de finansielle virksomheder i forbindelse med en ny model.

Det er vurderet relevant at medtage følgende overvejelser i organiseringen af en ny model for organiseringen og opbygningen af interne revisorer:

- Vil en separat kontrolinstans af de interne revisorer kunne højne niveauet for interne revisorer?
- Vil interne og eksterne revisorer kunne bruges som kvalitetskontrollanter overfor interne revisorer, som det er tilfældet i dag? Her tænkes på kvalitetskontrollen under Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, som består af eksterne revisorer som foretager kvalitetskontrol af andre eksterne revisorer?

12 Model for intern revision

12.1 Introduktion

I den foregående sektion af rapporten er den gældende regulering gennemgået, i form af udvalgte paragraffer i LFV og REVBK. Derefter er det nyeste udkast til den opdaterede internationale revisionsstandard ISA 610 gennemgået og kommenteret sammen med udvalgte internationale standarder for interne revisorer. Derudover er Lars Bo Langsteds responsum om intern revisors ansvar og pligter samt advokatundersøgelserne for EBH Bank og Roskilde Bank gennemgået, for den del der er relevant i relation til intern revisor.

Vi har i forbindelse med gennemgangene kommenteret og vurderet, hvad der kunne være relevant i forhold til en generel dansk model. Vi har derudover identificeret forhold, der enten med fordel kan indarbejdes, eller forhold der efter vores vurdering er uhensigtsmæssige i forbindelse med behandlingen og anskuelsen af intern revisor. Der er efter hver gennemgang lavet en vurdering og analyse af de problemstillinger eller relevante forhold, der i forbindelse med gennemgangen er blevet identificeret. Formålet har været, at skabe den grundlæggende forståelse for, hvordan intern revisor er reguleret i Danmark, hvilke krav der stilles, og hvilke normer og begrænsninger den interne revisor er underlagt. Vi har derudover fået fremhævet de forhold, der kan give anledning til problemer, eller som er vurderet at kunne være nyttige i forbindelse med sammensætningen af en generel dansk model.

Vi vil i den kommende del af rapporten bruge vores gennemgange, med de identificerede og analyserede forhold, som komponenter i vores opbygning af en generel dansk model for reguleringen af interne revisorer.

I forbindelse med opbygningen af en generel dansk model, er det blevet vurderet, hvilke hovedområder og nøglebegreber, der skal indgå.

Den helt grundlæggende tanke har været, at gøre reguleringen af intern revision ensartet, uanset hvilken type virksomhed der er tale om. Forventningen er, at intern revision kan blive mere udbredt og synlig end den er i dag.

For at kunne gøre intern revision mere udbredt, er det nødvendigt at gøre intern revision til et generelt krav i flere virksomheder, end det er tilfældet i dag. Det er derfor væsentligt at overveje udbredelse og omfang af intern revision. Men samtidig er det nødvendigt at sammenholde udbyt-

tet af intern revision med de ressourcer som bruges hertil, især med hensyn til mindre virksomheder.

Det er ikke nok at gøre intern revision til et krav i stedet for et tilvalg i flere virksomheder. For at skabe en øget forståelse for, og en accept af, intern revisors rolle i danske virksomheder, er det nødvendigt at definere intern revisors arbejdsopgaver, og især pligterne, tydeligere end det er tilfældet i dag.

For at lave en anden arbejdsdeling, hvor det er tiltænkt, at intern revisor får flere og tydeligere definerede arbejdsopgaver, er det nødvendigt at kunne pålægge intern revisor nogle klare pligter og samtidig et tilhørende erstatningsansvar, hvis ikke de tildelte opgaver og ansvarsområder bliver varetaget tilfredsstillende.

Ved at pålægge intern revisor et øget erstatningsansvar, er det nødvendigt at skele til ekstern revisor og implementere en ansvarsforsikring. Dette er nødvendigt, idet et sådant erstatningsansvar ikke har megen værdi, medmindre der findes en forsikring til at dække eventuelle tab. Desuden vil der være tale om en urimelig latent byrde for den interne revisor, hvis der ikke bliver tegnet en forsikring.

Det er ikke efter vores vurdering muligt at oprette en forsikring, hvis ikke der er tale om en tydeliggørelse af intern revisors pligter og kompetencer. Er pligter og kompetencer ikke klare, er det vanskeligt at gøre et ansvar gældende, og dermed også vanskeligt at gøre brug af en ansvarsforsikring. Dermed er det vurderet nødvendigt at oprette en beskyttet titel for *certificerede interne revisorer*, for at skabe den tilstrækkelige synlighed og sikkerhed af en intern revisor for et forsikringsselskab.

En certificering fordrer, at der sættes specifikke krav til uddannelsesniveau og kompetencer. Det kræver ligeledes, at der er en form for kontrol med, at kvalitetsniveauet holdes, således at der er tillid til certificeringen. Dermed kan der drages en parallel til kvalitetskontrollerne, som er kendt fra den eksterne revisors regulering.

Når der er implementeret en kontrol, er det ligeledes vigtigt, at der kan komme sanktioner ved ikke at have udført sit arbejde godt nok i forhold til de standarder, der er defineret for de certificerede interne revisorer.

Alle de ovenstående hovedområder og nøglepunkter er så omfangsrige, at det er påkrævet at behandle det praktiske i, hvordan det kan reguleres, herunder omfanget af denne regulering og ikrafttrædelsen af den skabte regulering.

Opsummeret, har vi valgt følgende hovedpunkter som væsentlige i forhold til vores struktur af modellen:

- Omfang
- Uafhængighed (objektivitet og habilitet)
- Ansvar, pligter og forsikring
- Arbejdsdeling imellem intern og ekstern revisor
- Certificering, uddannelse og niveau
- Kontrol
- Sanktioner
- Fremtidig regulering, omfang og ikrafttræden

Ovenstående punkter vil blive behandlet, analyseret og vurderet for hvert af de områder, vi har gennemgået i den første del af rapporten. Det er ikke alle områderne, der vil være samme vægtning af i de enkelte dele, men de vil alle blive behandlet i det omfang, de kan bidrage til den generelle danske model.

12.2 Omfang

Når vi skal se på omfanget af vores oplæg til en dansk model, så er det for at få klarlagt, i hvilket omfang vi mener, modellen skal have effekt. Det overordnede formål med modellen er at få grundlaget for en mere udbredt intern revision i Danmark.

Når omfanget af interne revisorer skal vurderes, er det med hensyn til det omfang, hvor interne revisorer skal være en naturlig og lovkrævet del af virksomhederne i Danmark. Derfor tænkes der her ikke på omfanget af det arbejde, som de interne revisorer udfører.

Da intern revision er en intern kontrolfunktion, hvis formål er at undersøge, vurdere og overvåge tilstrækkeligheden og effektiviteten af de interne kontroller, er det allerede givet, at langt fra alle virksomheder i Danmark vil have gavn af intern revision. Små virksomheder har færre transaktioner, færre ansatte og et minimum af systemer, hvorfor en intern revision vil være uden reel værdi for virksomheden eller omverdenen.

Igennem vores arbejde med den nuværende regulering, er det blevet vores klare opfattelse, at større virksomheder derimod bør overveje intern revision, hvis ikke det skal være et direkte lovkrav. Større virksomhederne bør se intern revision som en stor hjælp til bestyrelsen, og ikke fokusere på det som en ekstra omkostning. Vores vurdering er, at virksomhederne måske kan implementere intern revision omkostningsneutralt. En implementering af intern revision vil medføre, at niveauet af danske virksomheders interne kontrolsystemer bliver hævet. En sådan optimering vil synliggøre, hvis der er nogle forretningsgange, som ikke fungerer optimalt, som eksempelvis debitoropfølgning, udnyttelse af leverandørkreditter eller lignende, som vil være til fordel for virksomheden at få rettet op på. Dermed vil sådanne forbedringer på forretningsgangene måske kunne opveje omkostningerne til intern revision. Samtidigt mener vi, at intern revision kan medvirke til at frigøre nogle ressourcer fra bestyrelsen. Ved at intern revision udfører test af de interne kontroller og forretningsgange, og efterfølgende rapporterer om svagheder og anbefalinger til bestyrelsen, så vil bestyrelsen i mindre omfang skulle bruge ressourcer på at få information om, hvorvidt de indførte kontroller fungerer efter hensigten samt hvorvidt de er tilstrækkelige for virksomheden. Bestyrelsen modtager i stedet løbende rapporteringer fra intern revision, som dermed frigiver nogle ressourcer fra bestyrelsen, som kan bruge det på at udvikle forretningen.

Uden at have noget belæg for det, er det vores generelle opfattelse, at intern revision kun i meget begrænset omfang er implementeret i andre virksomheder som følge af:

- virksomhederne ser det udelukkende som en omkostning, og
- der er ingen lovgivning og regulering for intern revision, som direkte kan bruges

Vi er bekymrede for, at virksomhederne ikke overvejer, at omkostningerne til intern revision måske vil kunne opvejes af besparelse på den eksterne revision, samt i optimerede forretningsgange og interne kontroller. Der hvor der ikke er en decideret intern revision, men hvor de interne kontroller fungerer, og nogle af intern revisions funktioner varetages af ledelsen, eller er underlagt en it-afdeling eller økonomiafdeling, vil der måske være en besparelse i, at ekstern revision i større grad kan basere sit arbejde på intern revisors arbejde, hvis blot der er en decideret intern revision.

At der ikke er nogle lovkrav for intern revision uden for LFV kan ikke undgå at påvirke, at der ikke oprettes intern revision. I dag fremstår det igennem lovgivningen således, at det kun er relevant i LFV at have intern revision, hvilket vi ikke er enige i. Men som lovgivningen er i dag, så er den desværre medvirkende til, at intern revision ikke er mere udbredt. Ikke mindst når der ikke er nogle konkrete regelsæt for interne revisorer som vil kunne bruges direkte.

I den forbindelse er det vigtigt at vurdere, om de gældende standarder omhandlende interne revisorer, og eksterne revisorer brug af interne revisorer arbejde, vil komme i konflikt med de allerede gældende standarder.

ISA 610 er en generel standard for alle typer intern revision, og der er dermed ikke noget, der hindrer, at der opstilles lovkrav om interne revisorer i flere virksomheder. Standarden er international, og der er dermed ikke implementeret særlige danske forhold i den.

I ISA 610 er der ikke krav om, at den eksterne revisor skal benytte den interne revisionsafdelings arbejde, men revisionsafdelingens arbejde skal dog vurderes. Et sådant krav betyder, at hvis små danske virksomheder bliver pålagt at implementere en intern revisionsafdeling, vil det betyde en øget omkostning for disse virksomheder. Hvis den eksterne revisor vurderer, at man ikke kan bruge den interne revisors arbejde er der tale om en omkostning, som ikke er med til at reducere den eksterne revisors honorar. Det er dog vigtigt at huske, at den interne revisionsafdeling vil kunne tilføre værdi til virksomheden på andre måder. Samtidig vil et sådant krav betyde, at hvis mindre danske virksomheder bliver pålagt at implementere en intern revisionsafdeling, vil de enkelte virksomheder, med stor sandsynlighed, ikke være i stand til at beskæftige en intern revisor på fuld tid. Det skyldes, at lagt de fleste virksomheder i klasse A og mange klasse B-virksomheder ikke har en størrelse og kompleksitet, hvor der vil være udfordringer og arbejde

nok til en fuldtidsbeskæftiget intern revision. Et andet aspekt ville være, at mange af dem måske heller ikke vil have økonomiske ressourcer til en fuldtidsbeskæftiget intern revision. Dette kan give problemer i forhold til ekstern revisors brug af den interne revisors arbejde, fordi der med et vil opstå en akut efterspørgsel efter interne revisorer. En sådan akut efterspørgsel vil give det paradigme, at dem som giver den bedste løn og de mest interessante udfordringer, vil tiltrække de mest kvalificerede. Dermed kan de mindre virksomheder nemt ende med mindre kvalificerede revisorer. Det vil alt andet lige betyde, at ekstern revisors bedømmelse af den interne revisors kompetence, ikke altid vil være positiv. Derfor er det vigtigt i forbindelse med omfang, at vurdere hvad der er praktisk muligt, og hvor stor en virksomhed skal være, for at der er tale om en virksomhed, der kan få gavn af den interne revisor, og ikke blot vil betragte denne som en ekstra lovreguleret omkostning. En implementering af intern revision skal derfor betragtes i relation til følgende forhold:

- i relation til de interne kontroller
- i relation til den eksterne revision og revisionen af årsrapporten
- i relation til en frigivelse af ledelsens tidsmæssige ressourcer

De interne revisorer i Danmark kan frivilligt vælge, om de vil være medlem af foreningen IIA. Det er vores indtryk, at langt de fleste interne revisorer i Danmark er medlemmer, i stil med at de fleste statsautoriserede revisorer er medlemmer af FSR. IIA fungerer, lige som FSR, som en brancheforening, der udsteder meget generelle standarder for, hvordan dens medlemmer skal agere, og hvordan de skal sigte imod at skabe værdi for den virksomhed de er ansat i. Standarderne er meget generelle, idet de dækker over alle interne revisorer verden over. De er dermed ikke hverken eksemplificerende eller uddybende, i et omfang der gør brugerne i stand til at benytte dem til definition af god skik. Derudover forsøger IIA at udbrede brugen af og kendskabet til interne revisorer. IIAs standarderne bærer derfor også præg af, at have fokus på hvordan en intern revisor skal agere, og hvordan de skaber værdi for virksomheden. Det er derfor selvsagt, at IIAs standarder er meget generelle for at kunne bruges på alle virksomheder. Idet de er generelle, og ikke sigter mod specifikke brancher eller virksomhedsstørrelser, bliver de alt andet lige relativt overfladiske. Dette er ikke vurderet som et problem i forhold til omfanget af de interne revisorer i Danmark. Det er derimod vurderet at være en fordel i forhold til en øget udbredelse, at standarderne er skrevet generelt, idet den danske regulering således kan søge inspiration heri til brug for en definering af interne revisorers ageren og normer i Danmark. Vi kan ikke bruge ind-

holdet i standarderne til noget konkret i den danske model, idet de som beskrevet er meget generelle. Det betyder dog også, at de ikke er begrænsende i forhold til vores model.

De to gennemgåede advokatundersøgelser er vurderet i forhold til en vurdering af, om et generelt krav om interne revisorer ville kunne have gjort en forskel for udfaldet. Det er ikke vurderet at være tilfældet, idet der var intern revision i begge tilfælde. Det vil derimod være langt mere relevant at vurdere resultaterne i forhold til en eventuel kvalitetssikring af de interne revisorer, hvilket vil blive behandlet senere.

Der vil senere i dette afsnittet blive behandlet, hvor stort et omfang, vi mener er realistisk og praktisk anvendeligt i danske virksomheder. Først vil vi inddrage det af de tidligere gennemgåede og kommenterede sektioner i rapporten, som vi har brugt som erfaringsgrundlag og inspirationskilder til den fremtidige model for interne revisorer i Danmark.

Omfangsmæssigt er der ikke grundlag for at kræve intern revision implementeret i alle danske virksomheder, men omvendt er vi imod, at det kun er i virksomheder, som er omfattet af LFV, hvor intern revision er lovkrævet. Derfor skal der være et lovkrav, udover LFV, om at virksomheder af en vis størrelse eller af en vis karakter skal have intern revision. Herefter kan man med rette drøfte, hvilke kriterier der skal gælde ved afgørelsen af størrelsen for, hvornår intern revision skal implementeres. Det kan være kvantitative variabler som antal ansatte, balancesum, omsætning, egenkapital eller måske afkastningsgrad, eller det kan være kvalitative variabler som virksomheder med særlig interesse for offentligheden, komplekse virksomheder eller børsnoterede virksomheder. En målestok som allerede for LFV er ændret tidligere fra balancesum og ansatte til kun at være ansatte, som afgørende faktor for intern revision.

Vi mener samtidig, at omfanget af intern revision, i relation til IIA ikke er en begrænsning, idet der er tale om generelle standarder. De af IIA udarbejdede standarder vil derfor sagtens kunne bruges, hvis omfanget af den interne revisor blev udvidet i Danmark

Opsamling

Omfangsmæssigt vil vi kræve intern revision i virksomheder omfattet af RL § 21 stk. 3⁵⁰. Det er:

- Virksomheder der har værdipapir optaget til handel på et reguleret marked
- Statslige selskaber

⁵⁰ Kan betegnes som "særligt betydningsfulde virksomheder".

- Kommuner, kommunale virksomheder og regioner
- Virksomheder som er underlagt LFV, undtagen de som er underlagt forsikringsformidling samt investeringsrådgivere
- Store virksomheder, der i 2 på hinanden følgende år er over 2 af følgende kriterier: 2.500 ansatte, 5 mia. kr. i balancesum eller 5 mia. kr. i omsætning.

Der er flere grunde til netop at vælge disse virksomheder og flere fordele herved. Men det virker for os at være oplagt, at de skal være de første, som får obligatorisk intern revision, da de i forvejen bliver betragtet som særligt betydningsfulde.

Det er alle virksomheder af en type eller størrelse der gør, at de har offentlig interesse. Derfor har alle en interesse i, at der er så stor sikkerhed og kontrol med de virksomheder, som muligt. Samtidig er der ofte tale om selskaber, som har en vis størrelse, og ikke mindst en vis risiko som følge af en iboende risiko (kreditrisici mv = banker) eller en risiko pga. risikobetonede markeder (Vestas m.v.). Ved at kræve intern revision i disse virksomheder vil man også få intern revision i nogle virksomheder, som skal overholde mange regelsæt, og det er langt fra alle virksomheder som i forvejen er omfattet af LFV. Dermed vil man få intern revision i en række virksomheder efter nogle mere objektive betragtninger, modsat LFV som i større omfang er baseret på detail-segmenter.

Især børsnoterede virksomheder må om nogen kunne implementere intern revision, og opnå positiv effekt heraf.

Vi ved, at nogle børsnoterede virksomheder har intern revision⁵¹. Enten i sin rene form, som er inspireret fra LFV eller på anden måde. Her er udfordringen blot, at få intern revision strømlinet således, at der bliver tale om en intern revision, som opfylder vores models krav hertil, hvormed ingen er i tvivl om, hvad opgaven er og hvilke krav intern revision er underlagt. Ikke mindst ekstern revisor, som beskrives i separat afsnit.

⁵¹ Eksempelvis Carlsberg

12.3 Uafhængighed

Uafhængighed er helt centralt i forhold til vurderingen af, hvad man kan bruge interne revisorer til i virksomhederne, men også, hvad intern revision vil kunne assistere den eksterne revisor med - direkte og indirekte. Vi har derfor valgt at behandle dette område først, da det er grundlæggende i forhold til den resterende del af modellen.

Der er som udgangspunkt ikke ret meget litteratur omkring, hvordan man vil definere uafhængighed i forhold til en intern revisor. Der er derfor først og fremmest taget udgangspunkt i den regulering og vejledning, der foreligger for eksterne revisorer.

Det kunne være en relativ nem løsning, at kopiere reguleringen fra ekstern revisor, og bruge den på intern revisor omkring uafhængighed. På den måde ville intern revisor skulle vælges af generalforsamlingen, og vil dermed være endnu mere uafhængig af organisationen og foruden den daglige ledelse også den øverste ledelse. Det er ikke hensigtsmæssigt:

- Den distance som opstår imellem intern revisor og virksomheden, som følge af øget uafhængighed, vil måske også betyde, at intern revision ikke på samme måde bliver en del af virksomheden
- Umiddelbart er intern revisor ikke længere beskyttet mod opsigelse af samarbejdet
- Det vil minde for meget om en ekstern revision
- Intern revisor vil ende med at have sin egen lille virksomhed
- Risiko for ikke at være en del af virksomheden, som man naturligt er ved ansættelse

Ovenstående er blot eksempler på de situationer, som vi forestiller os, ved at intern revision skulle vælges af generalforsamlingen. Det ønsker vi ikke. Vi vil fortsat holde fast i et ansættelsesforhold, da vi vægter informationerne i dagligdagen højt. Vi tror på, at intern revision som ansat, igennem den daglige gang i virksomheden, tilegner sig mange indtryk og informationer, som vi vægter højt.

Når man ser på den eksterne revisor, er uafhængigheden en af de to grundlæggende forudsætninger for erklæringer med sikkerhed, og er derfor utrolig vigtig. Ekstern revisor optræder i mange sammenhænge som *offentlighedens tillidsrepræsentant*⁵², når der erklæres om hvervgiver, hvor erklæringen ikke kun er til hvervgivers eget brug. Derfor er uafhængighed også reguleret i stort omfang. Ekstern revisors uafhængighed er reguleret i:

⁵² jf. blandt andet RL § 16 stk. 1 og ERKBEK § 1 stk. 1

- RL
- ER
- UAFHBEK
- UAFHVEJ

Der er tale om love, bekendtgørelser, regler og vejledning, som skal sikre, at ekstern revisor undgår situationer, som kompromitterer uafhængigheden. Lars Kiertzner og Kjeld Christian Bøg⁵³ beskriver regulering af uafhængighed som "trafiklys". Dermed taler man om "rødt lys" og "gult lys". Rødt lys er forbudsbestemmelser⁵⁴, mens gult lys er trusler⁵⁵, som der eventuelt skal laves sikkerhedsforanstaltninger i forhold til for at nedbringe truslen til et acceptabelt niveau. Alternativt skal man afstå fra opgaven, som afhænger af betydningen af truslen.

Når man beskriver uafhængighed, så behandler man indirekte de forhold, som kan true uafhængigheden. Med inspiration i RL er ekstern revisor aldrig uafhængig, hvis der kan vækkes tvivl hos en velinformeret tredjemand om at:

- der direkte eller indirekte er økonomisk interesse med revisor
- der direkte eller indirekte er forretningsmæssige forbindelser med revisor
- der direkte eller indirekte er ansættelsesmæssige, eller lignende, forhold med revisor

Det er alle forhold, hvor den eksterne revisor ikke er uafhængig, som også omtales af Lars Kiertzner og Kjeld Christian som røde lys. I sådanne tilfælde skal revisor afstå fra opgaven og måske kunden. Dermed er det ikke muligt at lave samme definition af uafhængighed for interne revisorer. Der kan i hvert fald ikke blive tale om samme grad af uafhængighed, hvilket vi vender tilbage til senere i afsnittet.

Den eksterne revisor skal udover de røde lys overveje, om følgende forhold er gældende:

- selvrevision
- egeninteresse
- partiskhed
- nære personlige, herunder familiære, relationer
- intimidering

⁵³ De omtaler det som "trafiklys" i bogen Professionsetik for revisorer.

⁵⁴ Forbud som eksempelvis i RL § 24 stk. 2 og RL § 24 stk. 4, hvor sidstnævnte er detailbestemt om virksomheder af særlig offentlig interesse.

⁵⁵ Sådan trusler, se eksempelvis i RL § 24 stk. 3 samt mere uddybende i ER.

I ovenstående forhold er det ikke nødvendigt at afstå fra opgaven, hvis der kan indføres sikkerhedsforanstaltninger, som imødegår truslerne. Der er dermed tale om gult lys, altså forhold der kan true uafhængigheden, men som kan afhjælpes, hvis der foretages sikkerhedsforanstaltninger herimod. Kan man ikke indføre sikkerhedsforanstaltninger, som kan reducere truslen til et acceptabelt (ubetydeligt) niveau, så må revisor afstå fra opgaven, idet han dermed ikke vil være at betegne som uafhængig.

Med inspiration i ovenstående uafhængighedsregler fra den eksterne revisor, så kan vi se, at intern revisor vil ende i reglerne efter RL § 24 stk. 2, da der er tale om ansættelse. Derudover vil intern revisor sandsynligvis også blive omfattet af RL § 24 stk. 3 ved igennem længere tid at opnå nære personlige relationer igennem ansættelsen. Intern revisor vil efter ER for eksterne revisorer blive udsat for intimidering og måske også egeninteresse samt egenkontrol.

Samtidig er det interessant, hvorvidt der fortsat skal være mulighed for rekruttering af personale til intern revision fra andre afdelinger internt i virksomheden. I dag er der intet, som hindrer, at der rekrutteres personale til intern revision fra andre afdelinger internt i virksomheden. Dermed er det muligt at ansætte personale fra eksempelvis debitorbogholderiet eller kreditafdelingen, og efterfølgende lade dem indgå i et team, som er med til at kontrollere debitorbogholderiet eller kreditafdelingen. Efter hvad vi har erfaret, så rekrutteres der ofte på denne måde, hvilket kan være uhensigtsmæssigt. Til sammenligning med ekstern revisor, så findes der i ER og RL regler om en to års karenperiode. Der er karen for personer, som ansættes hos en ekstern revisor, som tidligere har været ansat hos erklæringsobjektet, og som under sin ansættelse har truffet beslutninger for erklæringsobjektet, som efterfølgende skal erklæres om. En karenperiode på to år for at imødegå trusler mod objektiviteten i form af egeninteresse, egenkontrol og familiaritet. Præcis de samme trusler som vi mener, at der er ved rekruttering til intern revision fra andre afdelinger internt i virksomheden.

Der er dog forsøgt kompenseret herfor i den nuværende regulering af intern revisor. Disse bestemmelser er gennemgået nedenfor.

Overordnet er der i REVBEK indført en bestemmelse om, at intern revisor ikke må påtage sig opgaver, når der foreligger omstændigheder, der er egnet til at vække tvivl om uafhængigheden hos en velinformeret tredjemand⁵⁶.

⁵⁶ REVBEK § 11 stk. 3

Omkring egeninteresse er der indsat bestemmelser om, at revisionschefen og vicerevisionschefen ikke må have økonomiske interesser i den virksomhed eller koncern, som de er ansat i⁵⁷. Herudover er der bestemmelser om, at virksomheden eller en virksomhed inden for samme koncern ikke må bevilge engagement eller modtage sikkerhedsstillelse fra revisionschefen eller vicerevisionschefen⁵⁸. Dermed imødegås truslen omkring økonomisk interesse ved direkte forbud.

Omkring intimidering er der indsat bestemmelser om, at ansættelse og afskedigelse af revisionschefen kun kan foretages af bestyrelsen⁵⁹. En bestemmelse som er med til at sikre objektiviteten og dermed styrke graden af uafhængighed. Den interne revisor er organisatorisk uafhængig i relation til sin ansættelse over for den daglige ledelse, men er fortsat i et afhængighedsforhold til bestyrelsen, idet bestyrelsen har ansat den interne revisor.

Primært omkring egenkontrol, men også intimidering, er der bestemmelse om, at revisionschefen og medarbejderne i den interne revision ikke må deltage i andet arbejde i virksomheden eller koncernen end revision⁶⁰.

Omkring egenkontrol er der indsat bestemmelser om, at funktionsbeskrivelsen ikke må omfatte særlige revisionsopgaver for virksomhedens ledelse, der bevirker, »at revisionschefen kommer i en situation, hvor vedkommende erklærer sig eller oplyser om forhold og dokumenter, som revisionschefen eller ansatte i den interne revision har udarbejdet grundlaget for«⁶¹.

Med de ovenfor beskrevne bestemmelser er der kompenseret for de problemer, der ville opstå i forbindelse med vurderingen af interne revisorer og interne revisionsafdelinger, i hvert fald hvad angår den interne revisionschef og vicerevisionscheferne.

I forhold til vurderingen af, hvordan en intern revisor skal agere, er det fundet relevant at gennemgå de principper, der er oplistet i ER. De 5 grundlæggende principper er:

- Integritet
- Objektivitet
- Professionel kompetence og fornøden omhu
- Fortrolighed

⁵⁷ REVBK § 1

⁵⁸ REVBK § 20

⁵⁹ REVBK § 10

⁶⁰ REVBK § 12 stk. 2

⁶¹ REVBK § 14 stk. 3

- Professionel adfærd

Ovenstående er integreret i RL § 16 stk. 1 og, hvad angår fortrolighed, i RL § 30, som omhandler tavshedspligten. IIA's generelle standarder bruger mange af de samme begreber og definitioner heraf til at beskrive, hvordan en intern revisor skal agere i sit virke. Det betyder, at der er en fælles opfattelse af, hvordan interne og eksterne revisorer skal agere. Etik hænger sammen med god revisionsskik, og dermed blandt andet med uafhængighed. Manglende uafhængighed vil være et brud på de etiske regler, da revisor dermed ikke kan forventes at være objektiv og dermed udvise professionel adfærd. Dermed vil der også kunne være et problem i relation til integriteten, da der kan være tvivl om redelighed. Derfor hænger etik og uafhængighed meget sammen, hvormed en trussel imod de 5 grundlæggende principper vil være en trussel mod objektiviteten og dermed en trussel mod uafhængigheden.

Overordnet kan det konstateres, at der for ekstern revisor er en gennemgribende regulering af uafhængigheden, hvilket hænger sammen med vigtigheden heraf.

Man kan herefter starte med at spørge, hvorledes uafhængighed og *intern* revision forholder sig til hinanden i lyset af, at der er tale om en ansat funktion i virksomheden. Der er i IIA's standarder angivet, at det er vigtigt, at den interne revisor opnår organisatorisk uafhængighed. Denne form for uafhængighed opnås ved, at den interne revisor bliver placeret således i virksomheden, at den daglige ledelse og de afdelinger, den interne revisor skal kontrollere, ikke har mulighed for at påvirke den interne revisor. Det vil typisk betyde, at den interne revision bliver ansat og afskediget af bestyrelsen, og dermed er placeret organisatorisk under bestyrelsen. Ved at placere den interne revision der, vil intern revision ikke skulle frygte repressalier fra de personer og afdelinger, man skal kontrollere.

Det fremgik tydeligt ved behandlingen af LFV og REVBEK, at intern revision er ansat i virksomheden, hvilket vi mener, bunder i selskabslovens bestemmelser om, at de interne kontroller er bestyrelsens eller tilsynsrådets ansvar⁶².

I flere virksomheder, hvor der er intern revision, og hovedsageligt dem, som har tvungen intern revision, deltager en overvejende del af de interne revisorer i den finansielle revision. Dermed er deres funktion ikke kun at rapportere til bestyrelsen omkring det interne kontrolmiljø, men også at deltage i revisionen af årsregnskabet. Dermed opererer intern revision på et område, som ved-

⁶² SEL §§ 115-116

rører offentligheden igennem offentliggørelsen af årsrapporten. Denne interne revisions finansielle revision resulterer i flere tilfælde i, at intern revision påtegner årsregnskabet, selvom det ikke er et krav, men en mulighed. Dermed erklærer intern revision sig ikke kun over for bestyrelsen, men også overfor aktionærerne og omverdenen på samme måde, som ekstern revisor gør. Det er den type erklæringer, som i RL omtales *til brug for tredjemand* eller *ikke udelukkende til hvergivers egen brug*. For sådanne erklæringer er der for ekstern revisor klare regler om uafhængighed. Dermed er intern revisor i konflikt med bestemmelser vedrørende uafhængighed for denne type erklæringer.

I den kommende ISA 315⁶³ er der krav om, at ekstern revisor skal interviewe de relevante personer i den interne revision, hvis en sådan forefindes, lige som ekstern revisor, jf. ISA 610 skal vurdere, i hvilket omfang intern revisors arbejde kan bruges som revisionsdokumentation. I forbindelse med denne vurdering, skal intern revisors uafhængighed ikke vurderes, men objektivitet og kompetence skal vurderes. Disse to forhold er med i de 5 grundlæggende principper, der blev gennemgået tidligere. Derfor kan det konstateres, at selvom den eksterne revisor ikke direkte skal vurdere den interne revisors uafhængighed, så sker det alligevel indirekte ved, at ekstern revisor skal vurdere intern revisors objektivitet og kompetence. Er intern revisor vurderet ikke at være objektiv, så kan intern revisor heller ikke være uafhængig.

Den interne revision har en central funktion i virksomheden, da der ikke længere kun er tale om arbejde indadtil, men derimod om, at intern revisors arbejder udadtil i form af en erklæring og i form af ekstern revisors brug af intern revisors arbejde, hvis denne vælger at benytte det.

Derfor er uafhængigheden for intern revisor relevant, da omverdenen og herunder ekstern revisor, skal kunne stole på intern revisors arbejde, dens vurderinger og dens dømmekraft. I dag er der ingen krav om, at ekstern revisor skal bruge intern revisors arbejde. ISA 610 siger, at ekstern revisor skal vurdere arbejdet – om man har lyst til at bruge det, lige som REVBEEK siger, at intern revision skal deltage i revisionen af de væsentligste og mest risikofyldte områder, hvis intern revision påtegner årsregnskabet⁶⁴. Men der er ingen krav om, at ekstern revisor skal bruge intern revisors arbejde jf. ISA 610.

Vi har nu gennemgået og vurderet den foreliggende regulering samt de gældende og kommende standarder. Vi vil derfor nu give en vurdering af, hvordan begrebet uafhængighed kan behandles

⁶³ Exposure draft frigivet sammen med ISA 610

⁶⁴ REVBEEK § 15 stk. 2

i forhold til interne revisorer i den generelle danske model. Det første, som var tydeligt, da vi begyndte at behandle emnet om intern revision, var, at der var en konflikt i relation til uafhængigheden. Når vi havde ekstern revisors uafhængighed i tankerne, var det klart for os, at et ansættelsesforhold, som den interne revisor er i, svarer til det, som er en rød lys bestemmelse for ekstern revisor.

Men omvendt kan der ikke være tvivl om, at der er tale om en intern funktion, hvilket også ligger i betegnelsen. Så kan man omvendt betragte intern revision på samme måde som direktionen, som man ligeledes må have en fornøden tillid til. Og da det *er* en intern funktion, så kan der umuligt opnås højere uafhængighed i et ansættelsesforhold, end det som intern revisor har ved at være ansat af bestyrelsen. Medmindre man vælger ansættelse eller valg direkte af generalforsamling, hvilket vi tidligere har argumenteret imod. Dermed opnår den interne revisor den optimale relative organisatoriske uafhængighed, der er beskrevet i IIA's standarder.

Udover dette er intern revisor mere reguleret omkring uafhængigheden, end vi indledningsvist troede, men stadig ikke i det samme omfang som ekstern revisor. Det betyder, at der er foranstaltninger, som sikrer imod trusler i form af egeninteresse, intimidering og egenkontrol. Der er dog ingen foranstaltninger, som forsøger at sikre imod trusler om familiaritet. Igennem et ansættelsesforhold, vil der opstå nære forbindelser til nogle kollegaer, hvilket kan blive et problem for intern revision. Der kan opstå en trussel mod intern revisors uafhængighed som følge heraf, hvilket er uheldigt. Den vil med stor sandsynlighed blive omfattet af REVBEK § 12 stk. 3, men som de øvrige bestemmelser om økonomisk interesse, bør det overvejes, om ikke den skal have sin egen bestemmelse, idet forholdet er både væsentligt og relevant.

Vi har vurderet, at uafhængigheden for den interne revisor og i et vist omfang manglen herpå er forsøgt behandlet i forhold til den eksterne revisor. I hovedtræk er de største farer forsøgt reguleret, hvormed vi mener, at uafhængigheden i den nuværende regulering ikke er speciel problematisk. Der vil altid være en grad af manglende uafhængighed for interne revisorer, idet der er tale om et ansættelsesforhold, men der er i stedet fokuseret på de grundlæggende principper og ekstern revisors vurdering heraf.

Det kunne dog overvejes, om ikke de etiske regler ligeledes skulle gælde for interne revisorer. Det er dog vurderet, at de eksisterende standarder fra IIA allerede behandler de fleste af de grundlæggende principper, der er defineret i de etiske regler, i tilstrækkeligt omfang, hvorfor dette ikke er vurderet nødvendigt.

Til en generel dansk model vil vi bruge den nuværende regulering fra LFV og REVBEK. Vi vil umiddelbart se på den latente trussel i form af familiaritet, som vi ikke mener, er reguleret og dermed vil imødegå. Det kan eksempelvis gøres ved at indføre tvungen rotation imellem medarbejderne i intern revision på opgaverne, således at det ikke er den samme gruppe, som foretager beholdningseftersyn, og dermed år efter år er i kontakt med de samme personer i virksomheden. Eller det er den samme gruppe, som år efter år reviderer de samme afdelinger i virksomheden. Det er en trussel, som nemt kan imødegås, men det kræver naturligvis, at den bliver identificeret.

12.4 Ansvar, pligter og forsikring

Som led i modellen skal der også laves en regulering omkring ansvar, pligter og forsikring. Det er vigtigt at kunne definere, hvilket ansvar de interne revisorer skal have, hvormed der kan defineres et konkret ansvar. Når der kan defineres et ansvar, er det muligt via forsikringsselskaber at tegne en ansvarsforsikring.

Det er det, som vi ønsker her. Vi finder det hensigtsmæssigt i vores model, at der præciseres nogle pligter, som intern revisor har ansvaret for. Et ansvar som skal være i forhold til bestyrelsen og ekstern revisor. Et sådan ansvar kan være uoverkommeligt for en intern revisor, da det vil betyde, at der hæftes med den private formue. Derfor bør der tilknyttes en obligatorisk ansvarsforsikring. Desuden vil en intern revisor, sjældent have en formue på en eller flere millioner, som et eventuelt krav nemt vil kunne overstige, hvormed en intern revisor uden ansvarsforsikring ikke er meget værd i forhold til bestyrelsen og omverdenen.

For at der kan bestemmes et ansvar for interne revisorer, skal det først opgøres, hvilke pligter der skal tillægges den interne revisor. I regulering af ekstern revisor benyttes begrebet *god skik*. Det benyttes blandt andet, da man ikke præcist og udtømmende er i stand til at definere, hvad der skal udføres af arbejde, for at det er tilfredsstillende. En præcis og udtømmende regulering er ikke muligt på grund af de mange forskellige størrelser og kompleksiteter af virksomheder, som findes i Danmark. Der er derfor i stedet indført generelle standarder, der skal sikre, at det overvejes, hvilket arbejde der bliver udført. Vurderingen heraf og vurderingen af omfanget er i høj grad overladt til den enkelte revisor. Begrebet *god skik* er derfor indført for eksterne revisorer, således at man særskilt kan tage stilling til, om det udførte arbejde i hvert tilfælde er tilstrækkeligt ved vurdering af en konkret sag.

Vi mener som udgangspunkt, at den interne revisor skal kunne drages til ansvar for nogle helt generelle områder i de enkelte virksomheder. Hvis ikke dette er tilfældet, vil der hurtigt kunne vækkes tvivl om, hvad man skal bruge den interne revisor til, og hvilken værdi de bidrager med i den enkelte virksomhed. Derfor skal det defineres specifikt, hvad den interne revisor har ansvaret for, som generelle områder i alle de virksomheder, hvor der fremover vil være krævet en intern revisionsafdeling.

Når det er defineret, hvad der kan forventes af den interne revisor, kan man begynde at tale om ansvar. Vi mener, at den interne revisors pligt, i relation til den finansielle revision, er revisionen

af de interne kontroller og dermed det interne kontrolsystem, som det er defineret i afsnittet om arbejdsdeling. Det skal ikke være intern revisions ansvar, at de interne kontroller fungerer og er tilstrækkelige, det er fortsat ledelsens ansvar. Intern revisions ansvar skal være at udtale sig om de interne kontrollers effektivitet og rapportere til bestyrelsen, hvis der konstateres uhensigtsmæssigheder.

I lighed med de tidligere afsnit, vil vi bruge de eksisterende reguleringer og standarder for at vurdere, om der er begrænsninger eller inspiration at hente heri.

De internationale standarder for interne revisorer er på samme måde som standarderne for eksterne revisorer generelle. De passer derfor på alle interne revisorer, i alle virksomheder i Danmark. Ligesom med de eksterne revisorer, vil der være en grad af individuel vurdering i forhold til den mængde arbejde, der skal laves i den specifikke virksomhed af den givne interne revisor.

Begrebet *god skik* vil derfor udvikle sig for interne revisorer, således at der ligeledes her med tiden vil blive opbygget konsensus omkring, hvad der er forventet af den interne revisor i de enkelte virksomheder. IIA's standarder vil her være med til at definere *god skik*, idet de er den grundlæggende beskrivelse af, hvad der kan forventes af den interne revisor.

Når den nye ISA 610 inddrages, vil det være væsentligt i forhold til ansvar at se på, hvad der er aftalt imellem den interne og eksterne revisor. Hvis ikke der er aftalt en bestemt arbejdsdeling, vil der være større mulighed for at drage begge til ansvar. Det er derfor væsentligt at få aftalt arbejdsdelingen i de enkelte virksomheder.

Igennem behandlingen af pligter og ansvar, herunder Lars Bo Langsteds responsum samt ved gennemgang af advokatundersøgelserne, nåede vi frem til, at der i dag ikke er andet ansvar end et arbejdstageransvar. Det har den uheldige betydning, at den interne revisor ikke har noget ansvar over for tredjemand, som har læst og måske baseret sig på en eventuel revisionspåtegning eller over for ekstern revisor, når der gøres brug af intern revisors arbejde. Dermed løber den interne revisor ikke nogen risiko i tilfælde af fejl og mangler, udover at arbejdsgiveren (bestyrelsen) kan afskedige vedkommende. I særligt grove tilfælde vil bestyrelsen have regres imod den interne revisor på lige fod med andre ansatte i andre virksomheder.

Det forhold er også uheldigt, når man sætter intern revision i forhold til ekstern revision. Der er i vid udstrækning tale om samme arbejde – *revision* – lige som der er tale om påtegninger på årsregnskabet, der er sammenfaldende på mange områder. Det eneste, som er forskelligt imellem de

to påtegninger, er afsnittet *den udførte revision* samt det første afsnit i konklusionen. Ellers er påtegningen meget sammenfaldende da den er stilet til aktionærerne, der står, at årsregnskabet er revideret, og der konkluderes på, om regnskabet givet et retvisende billede.

Alene på grund af, at der afgives en påtegning, burde der allerede i dag være et krav om et ansvar herfor. Et selvstændigt ansvar, som ikke hører under arbejdstageransvaret. Et sådant ansvar medfører en større risiko for erstatningsansvar. Når det bliver tilfældet, vil der skulle oprettes en forsikring hertil, hvilket vi vil behandle senere.

I forbindelse med gennemgangen af de to bankkrak blev det konstateret, at den interne revisionschef i Roskilde Bank havde overtrådt god skik i forbindelse med det mangelfulde arbejde for 2006. Hvis der havde været et øget ansvar for den interne revisor, og der havde været defineret præcist, hvilke områder denne kunne drages til ansvar for, er det vores vurdering, at den interne revisionschef i banken med stor sandsynlighed ville have ageret anderledes. Dette er vurderet på baggrund af, at et øget ansvar og dermed en øget risiko alt andet lige vil have en effekt på, hvordan man agerer. Hvis der er pålagt et større ansvar, vil den ansvarlige person gøre mere for at sikre, at det udførte arbejde ikke er mangelfuldt. Det komplementeres af den certificering, vi mener, bør indføres for interne revisorer som vi beskriver senere.

Da interne revisorer er ansat i virksomheden, kender de virksomheden bedre end nogen og bør derfor være dem, som ekstern revisor overlader ansvaret til, hvad angår revisionen af de interne kontroller. Det hænger sammen med, at forretningsgangsgennemgang samt it-revision oftest kan indebære høje omkostninger for virksomheden. Dermed vil virksomheden kunne spare revisionsomkostninger ved, at den interne revision kunne gennemføre denne del af arbejdet. Når den interne revisor udfører arbejdet vedrørende de interne kontroller og får revisionsansvaret herfor, er det naturligt, at det ligeledes er den interne revisor, der skal kunne drages til ansvar og pålægges at betale erstatning, hvis der er forhold, der udvikler sig til en ansvarspådragende sag.

Får intern revisor en sådan pligt og dermed et direkte ansvar, kan det blive økonomisk uoverskueligt for en intern revision, hvis der begås fejl, lige som et sådan ansvar ikke er noget værd for ekstern revisor eller omverdenen, hvis der ikke er aktiver hos den interne revisor og dermed mulighed for at få noget ud af et erstatningskrav. Derfor bør der samtidig implementeres en tvungen ansvarsforsikring, som det kendes fra eksterne revisorer ifølge lov og tilhørende bekendtgørelse om ansvarsforsikring og garantistillelse.

Herefter skal der laves en fordeling af ansvaret herfor mellem ekstern og intern revisor. I dag har ekstern revisor hele ansvaret for revisionen og påtegningen af årsregnskabet. Derudover kan den interne revisor påtage regnskabet med vægt på de interne kontroller. Det er ikke hensigtsmæssigt, hvorfor der skal defineres, hvem der har ansvaret herfor, og hvem man kan drage til ansvar.

Der er mange muligheder for at lave denne ansvarsfordeling. Man kunne vælge at lave en forholdsmæssig fordeling af ansvaret imellem de to revisorer, ved eksempelvis at dele ansvaret 25/75, eller man kunne lave det sådan, at intern revisor havde det fulde ansvar for de interne kontroller. Men ingen af de to mener vi er hensigtsmæssigt. I vores betragtning skal det ikke blive kompliceret, i tilfælde af en erstatningssag, lige som der på ingen måde skal være tvivl om den eksterne revisors påtegning og værdi heraf. Derfor bør der laves en rækkefølge for ansvaret. Med det menes, at den eksterne revisor stadig har ansvaret for at revidere årsregnskabet, og dermed ansvaret for at påtage hele årsregnskabet, mens den interne revisor kan drages til ansvar for revisionen af de interne kontrolsystemer og forretningsgange. Der bliver derfor tale om, at ekstern revisor, som vi kender det i dag, har ansvaret for revisionen af årsrapporten. I tilfælde af fejl og mangler i revisionen, vil det fortsat være ekstern revisors forsikring, som skal dække eventuelle tab, som vi ligeledes kender det i dag. Men i det omfang, at fejl og mangler i revisionen kan henføres til det interne kontrolmiljø, skal intern revisor drages til ansvar. Dermed skal ekstern revisors ansvarsforsikring betale eventuelle tab i første omgang, som er forårsaget af en fejl i revisionen. Det vil betyde, at ekstern revisors forsikring dækker tab til tredjemand, og har regres mod intern revisors forsikring i det omfang fejl og mangler kan henføres hertil. På den måde bliver det ikke besværliggjort for brugerne af regnskabet, og ekstern revisors forsikringsselskab har regres over for intern revisors forsikringsselskab.

Dermed mener vi, at der vil være tale om solidarisk hæftelse med intern regres. Der er tale om at ekstern revisor og intern revisor hæfter hver for sig, men samlet over for tredjemand. Men da det kan være svært, hvis ikke umuligt, for tredjemand at afgøre, om en fejl skyldes det interne kontrolsystem, skal det som udgangspunkt være ekstern revisor, som tredjepart i første omgang retter kravet imod. Det er fortsat ekstern revisor, der har ansvar for revisionen af hele årsrapporten, og derfor vil det være naturligt, at ekstern revisor i første omgang får rettet kravet imod sig. Dermed vil fejlen som udgangspunkt være et forhold imellem intern revisors forsikring og ekstern revisors forsikring. Skulle der opstå den situation, at tredjemand eller andre med sikkerhed kan fastslå, at fejl og mangler helt eller delvist kan relateres til intern revisors ansvar, da skal der

ikke være nogen hindring for, at tredjemand kan gå uden om ekstern revisor og direkte til intern revisor.

Det skal fastslås, at vi ikke ændrer ved ledelsens ansvar. Det er fortsat ledelsen, som aflægger årsrapporten, hvor ekstern revisor afgiver en revisionspåtegning på årsregnskabet. Dermed vil hele ansvarsdelen i vores model kun blive aktuel, hvis revisor har begået fejl. Da ekstern revisor og ledelsen i dag hæfter solidarisk⁶⁵, vil man med vores model fremover se, at ledelse og ekstern revisor fortsat hæfter solidarisk, mens intern revisor kun hæfter solidarisk for den del, som kan relateres til revisionen af de interne kontroller. Det vil være eneste ændring.

Det betyder i forhold til arbejdsdelingen, at den eksterne revisor i langt højere grad vil kunne basere sig på den interne revisors arbejde og oplysninger, da intern revisor har et konkret ansvar. Hvis der er oplysninger den eksterne revisor burde have, men ikke har fået, vil det dermed ikke være den eksterne, men den interne revisor der vil blive draget til ansvar, hvilket er formålet med den ansvarsdeling, vi vil lave. Formålet er ikke en ekstra ansvarsforsikring, men alene at give intern revisor nogle pligter og et ansvarsområde i forbindelse med den finansielle revision.

For kort at vende tilbage til årsregnskabet, så vil intern revision automatisk få et ansvar over for offentligheden ved, at intern revision fremover har en pligt til at udføre revision af de interne kontroller, og dermed får et ansvar herfor. Dermed vil intern revision fremover have et erstatningsansvar for det, som i dag står anført i den interne revisionspåtegning, blandt andet:

»... vurdering af etablerede forretningsgange og interne kontroller, herunder den af ledelsen tilrettelagte risikostyring, der er rettet mod rapporteringsprocesser og væsentlige forretningsmæssige risici. ...«

Dermed vil der være en konsistens imellem det arbejde, som intern revision udfører som en del af deres ansvar, og det som intern revision udtaler sig om. Der er sammenhæng mellem udtalelse og ansvar. En udtalelse som ingen steder er krævet, men som de alligevel afgiver, når årsregnskabet påtegnes.

Dog skal der ikke pålægges intern revisor et øget ansvar, uden at der ligeledes implementeres den omtalte forsikring. Det skal være en obligatorisk ansvarsforsikring, der som udgangspunkt skal være efter samme princip som for ekstern revisor. Det skal dermed være en lovpligtig an-

⁶⁵ Som det eksempelvis er set ved IT Factory og Roskilde Bank

svarsforsikring, som alle interne revisionschefer skal være i besiddelse af, således at der er en reel værdi i deres arbejde og erstatning ved fejl og mangler.

Man kan dog ikke bare oprette en forsikring, uden at der er klart definerede retningslinjer, der konkret beskriver, hvilke kompetencer en intern revisionschef skal have for at kunne blive forsikret. Det er derfor nødvendigt at oprette en certificering. Dette vil blive behandlet i et senere afsnit.

Fremadrettet mener vi, at intern revision i større omfang skal overtage revisionen af de interne kontroller og dermed det interne kontrolmiljø. Det bør være intern revisors ansvar at revidere de interne kontroller og erklære sig herom til ledelsen og den eksterne revisor. Den eksterne revisor skal gennemgå intern revisors arbejdspapirerne og skal efterfølgende kunne basere sig på de interne kontroller uden at foretage sig yderligere. Men det kræver, at intern revisor bliver gjort ansvarlig herfor ved, at det bliver en pligt for den interne revision. Derudover vil en certificering være med til at bevirke, at der er "noget på spil" for den interne revisor, lige som det vil være med til at sikre et niveau for intern revision.

12.5 Arbejdsdeling imellem intern og ekstern revisor

Når der er tale om to revisionsfunktioner, intern og ekstern, så må der naturligt være en fordel i at få set på reguleringen, således at ekstern revisor i større omfang kan bruge intern revisors arbejde, og samtidig lade intern revisor bære noget af ansvaret. Da ekstern revisor fortsat skal have det overordnede ansvar for revisionen af årsregnskabet, skal det fortsat være frivilligt, i hvilket omfang ekstern revisor bruger intern revisors arbejde. Vores betragtning er her, når ekstern revisor har ansvaret for revisionen af hele årsregnskabet, så skal ekstern revisor have en mulighed for at afstå fra at bruge intern revisors arbejde, hvis det ikke er tilstrækkeligt. Det er en mulighed ekstern revisor skal have, for blandt andet at værne om sin professionelle risiko. Det er velvidende at intern revision, alt andet lige, vil være mere omkostningstung som følge af en obligatorisk ansvarsforsikring.

Formålet er desuden at få synliggjort intern revisors funktion, arbejdsområde, arbejdsopgaver og ansvar i forhold til den eksterne revisor. Intern revisor skal synliggøres og være en kendt funktion på samme måde, som ekstern revision er det.

I dag skal ekstern revisor ifølge ISA 315⁶⁶ foretage interview af en intern revision, uanset hvilken form for intern revision der er tale om, og dermed uanset kvalitet og type. Dermed er der samme krav til interview af intern revision, uanset om det er Danske Bank eller en intern revision i en mindre virksomhed, som udelukkende varetager it-kontroller. ISA 610 og 315 er lavet som de er, fordi der netop intet krav er til brugen af arbejdet, hvilket måske også hænger sammen med den beskedne regulering af intern revisor. Når der ikke er konkrete pligter, er det forståeligt, at der mangler konkrete arbejdshandlinger, og dermed at der ikke er krav om ekstern revisors brug af intern revisors arbejde. Og netop det, mener vi, kan forbedres. Derfor er det i en ny model vigtigt at få defineret den fremtidige arbejdsdeling imellem intern og ekstern revisor.

Der er flere fordele ved at definere en anden arbejdsdeling. Man vil kunne give intern revisor et tydeligt defineret område, som vedkommende har som sin pligt og dermed et ansvar for. En sådan pligt med tilhørende ansvar vil ligeledes være en fordel i forhold til synliggørelsen af intern revisors rolle i virksomheden over for omverdenen. Netop synliggørelsen er vigtig i relation til intern revisions troværdighed udadtil, og dermed den værdi intern revision giver en virksomhed udadtil.

⁶⁶ exposure draft af revised ISA 315 fra Juli 2010

Helt grundlæggende mener vi ikke, der skal laves om på de beskrevne funktioner som intern revisor arbejder med i dag. Intern revisor skal fortsat varetage de funktioner, som de varetager i dag, hvormed vi mener, at ISA 610 og IIA's brochure i tilstrækkeligt omfang beskriver disse funktioner. Dog savner vi konkrete beskrivelser af intern revisors arbejdshandlinger, som kan være med til at definere god skik.

Når vi ser på det nuværende omfang af intern revision, så er intern revisions opgaver hovedsageligt rettet indad mod virksomheder. Der er åbnet for muligheden for rapportering udadtil ved blandt andet at give mulighed for en påtegning af årsregnskabet og et samarbejde med ekstern revisor. Det kan laves således, at virksomheden får en større gevinst ved, at samarbejdet med den eksterne revisor bliver gjort nemmere og mere integreret. Det skal være lovkrævet, at intern revisor i større omfang udfører nogle af opgaverne i den lovpligtige revision og dermed bidrager til en besparelse i revisionshonoraret. Dette bør ske ved, at intern revision får ansvaret for revisionen af de interne kontroller, da intern revision må kunne udtale sig med større grad af sikkerhed herom. Det er nogle kontroller, som kan være ressourcemæssigt tunge at sætte sig ind i for ekstern revisor, og som intern revisor alligevel kender bedst og har udført revisionshandlinger på. Derfor er det oplagt, at intern revisors arbejde på dette område skal kunne bruges direkte af ekstern revisor. Den eksterne revisor skal dog stadig have mulighed for at undlade at benytte den interne revisors arbejde, hvis ikke dette er af en kvalitet der er vurderet tilstrækkelig høj.

Ideen med, at intern revisor i dag kun skal deltage i de væsentligste og mest risikofyldte områder, hvis de påtegner årsregnskabet, skal udgå. Det skal være et krav, at de væsentligste og mest risikofyldte områder revideres af intern og ekstern revisor, uanset om intern revision påtegner årsregnskabet eller ej. Men samtidig skal intern revisor stå for revisionen af de interne kontrolsystemer. Det skal være intern revisions ansvar. Dermed lægger vi op til en arbejdsdeling, hvor ekstern revisor og intern revisor er fælles om de væsentligste og mest risikofyldte områder, mens intern revision har ansvaret for at revidere de interne kontrolsystemer. Revisionen heraf skal naturligvis vurderes af den eksterne revisor, som dermed kan basere sin revision på intern revisions arbejds papirer og afsluttende revisionsnotat for de interne kontroller.

Der vil stadig være tale om en intern revisionsfunktion som i ekstern revisors optik ikke er uafhængig. Dermed vil ekstern revisor ikke kunne bruge intern revisors arbejde efter eksempelvis den nuværende ISA 600⁶⁷, som omhandler brug af en anden revisors arbejde. Derfor skal det

⁶⁷ ISA 600, Audits of Group Financial Statements (Including the Work of Component Auditors)

naturligvis overvejes, hvorledes denne problemstilling løses. Denne del af problemstillingen kan løses ved at indføre et krav om certificering og ikke mindst et større ansvar, som skal medvirke til at sikre et niveau og kompensere for den manglende uafhængighed af bestyrelsen. En certificering og ansvar, som vi behandler senere i dette afsnit. Herefter vil spørgsmålet være, hvordan ansvaret konkret skal fordeles.

I dag har den eksterne revisor ansvaret for hele årsregnskabet, uanset hvilken revisionsdokumentation som anvendes. Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt intern revisor skal have hele ansvaret for visse arbejdsopgaver, som eksempelvis de interne kontroller, og om det så betyder, at den eksterne revisor ikke skal udtrykke sig om de dele af årsregnskabet, den interne revisor har ansvaret for. Hvis det er tilfældet, vil det være en helt central ændring af ekstern revisors arbejdsopgaver og ansvar, og det er vi ikke tilhængere af. Ekstern revisor bør fortsat være ansvarlig for hele årsregnskabet. Derfor skal ansvaret fremover afspejle arbejdsdelingen, hvormed intern revisor får et konkret ansvar for revisionen af de interne kontroller, mens ekstern revisor stadig er ansvarlig for den lovpligtige revision.

Det er vigtigt at få gjort den interne revisor mere synlig og få defineret nogle områder, den interne revisor skal have ansvaret for, som oplagt bør være revisionen af de interne kontroller. Men den eksterne revisor skal fortsat have ansvaret for hele årsregnskabet. Hvis den interne revisor ligeledes får ansvar for dele af årsregnskabet, vil man kunne stille spørgsmål ved, om den eksterne revisor bør undlade at revidere de dele af årsregnskabet. Sidstnævnte kender vi allerede til i dag. Fra sidste år kom der en ændring omkring ledelsesberetningen, hvor ekstern revisor reviderer årsregnskabet, men ikke årsrapporten. Dermed skal man nu afgive en udtalelse om ledelsesberetningen, hvormed revisionspåtegningen nu er todelt. Derfor er ideen om, at ekstern revisor udtaler sig om de interne kontroller, på baggrund af intern revisors arbejde, ikke så fjern. Men modsat ledelsesberetningen, så er de interne kontroller ikke en udskilt del af revisionen, hvilket taler imod en separat udtalelse.

Den interne revisor vil uden større problemer kunne påtage sig den opgave at udtale sig om det interne kontrolmiljø. Konflikten kommer i forbindelse med spørgsmålet, om den eksterne revisor stadig skal påtegne hele regnskabet. Hvis ekstern revisor fortsat skal påtegne hele regnskabet, vil der være to påtegninger på dele af regnskabet. Hvis ekstern revisor ikke skal påtegne hele regnskabet, vil den eksterne revisor være tvunget til at benytte og basere sig på den interne revisors arbejde og konklusioner, uanset kvaliteten af den interne revisors udførte arbejder.

Det er helt grundlæggende i Danmark, at den eksterne revisor udtaler sig om hele regnskabet. Dermed kan det få vidtrækkende konsekvenser, hvis den eksterne revisor ikke skal erklære sig om dele af årsregnskabet. Det vil betyde, der ikke vil være den samme "blåstempling" af regnskabet, som man kender det i dag. Og det er ikke sikkert, at revisor på samme måde vil være i stand til at konkludere, om regnskabet med høj grad af sikkerhed giver et retvisende billede. Det er blandt andet præciseret i opdateringen af ISA 610, at det er den eksterne revisor, der påtegner hele regnskabet, uanset om man vælger at benytte den interne revisors arbejder i forbindelse med revisionen af dele af regnskabet. Vi er mest tilhængere af ikke at røre ved den ekstern revisors påtegning. Vi mener, at det vil være alt for gennemgribende at fritage ekstern revisor fra nogle pligter eller lave om på den grundlæggende påtegning. I stedet mener vi, at intern revisors påtegning, som det er i dag, kan erstattes af en omtale i ledelsesberetningen. Helt grundlæggende er det en støttefunktion til ledelsen, som intern revision varetager. Derfor kan det virke besynderligt, at intern revision afgiver en påtegning stilet til aktionærerne. Det vil omvendt give bedre mening med en sådan påtegning, når vi som foreslået indfører et krav om certificering og ansvar samt ansvarsforsikring.

I forbindelse med den fremtidige arbejdsdeling imellem intern og ekstern revisor er ISA 610 helt central. Standarden behandler, hvordan ekstern revisor skal bedømme intern revisor ved vurderingen af, om dennes arbejde kan bruges i forbindelse med revisionen af årsregnskabet, lige som anvendelsen heraf ikke er krævet, men krævet overvejet. Det er vurderet at stemme overens med vores vurderinger i forhold til modellen. Det er ikke hensigtsmæssigt, hvis den eksterne revisor kan tvinges til at benytte intern revisors arbejde, hvis ikke dette er af den ønskede kvalitet. I det tilfælde, hvor arbejdet ikke er af en tilstrækkelig høj kvalitet, vil den eksterne revisor skulle have mulighed for at undlade at benytte det.

Den eksterne revisor skal bedømme den interne revisor på kompetence og objektivitet samt det udførte arbejde, og er de to førstnævnte kriterier ikke opfyldt i tilstrækkelig grad, vil den eksterne revisor ikke kunne bruge den interne revisors arbejde.

Dermed vil ISA 610 stadig være fuldt ud brugbar i den generelle danske model, også selvom den interne revisor får konkrete pligter og dermed et øget ansvar for opgaverne. Den interne revisor skal pålægges klare krav til, hvilke ansvarsområder der påhviler den interne revision, således at der kan stilles klare krav om, hvad den interne revisor skal erklære sig om, og hvad den interne revisor skal kunne stilles til ansvar for.

Opsamling

Vi har igennem reguleringen omtalt mulighederne omkring direkte assistance ydet af intern revisor til ekstern revisor. Forholdet omkring direkte assistance er ikke berørt af den nye arbejdsdeling. Den eksterne revisor vil stadig have mulighed for at benytte den interne revisor til direkte assistance, selvom den interne revisor i større grad har fået ansvaret for de interne kontrolsystemer.

I forbindelse med opdateringen af ISA 610 blev der ligeledes behandlet den eksterne revisors interview af den interne revisor. Det blev gjort til et krav, at foretage interview af den interne revisionsafdeling, når der var en sådan i en virksomhed. Kravet blev som beskrevet tidligere, placeret i ISA 315, og er stadig vurderet væsentligt i forbindelse med ekstern revisors vurdering af den interne revisionsafdeling.

Den interne revisor skal have til ansvar at erklære sig om det interne kontrolsystem. Dette bør være det primære ansvar, der pålægges den interne revisor. Når den interne revisor erklærer sig om det interne kontrolsystem, er det vores vurdering, at den interne revisor bør have det primære ansvar for at dette er korrekt. Det fritager ikke den eksterne revisor, men der bør laves en fordeling af ansvarsbyrden, således at det primært er den interne revisor, der kan gøres erstatningsansvarlig for det interne kontrolsystem, idet det alt andet lige er den interne revisor, der har det bedste kendskab hertil.

Ved tidligere gennemgang af udvalgte IIA standarder, blev det konstateret, at det er væsentligt, at der ikke er konflikter med de internationale standarder. En øget ansvarsbyrde og arbejdsmængde til den interne revisor, har ikke vurderet at have en negativ effekt på de interne revisors muligheder for at overholde de gældende standarder, idet disse ikke er rettet specifikt imod, hvor arbejdsdelingen er defineret, men mere imod hvordan intern revisor skal agere i al almindelighed.

12.6 Certificering, uddannelse og niveau

I forbindelse med opbygningen af vores generelle danske model, er det vigtigt at få defineret en klar standard for interne revisorer. Der er tidligere behandlet pligter, ansvar og arbejdsdeling. Disse er alle faktorer, der er vigtige i forbindelse med at få defineret en klar standard for interne revisorer. Dog er det vigtigt at få lavet en fælles standard, der sikrer, at alle interne revisorer lever op til de samme regler og normer. Det er derfor vurderet vigtigt at oprette og kræve en certificering, en bestemt uddannelse og et bestemt niveau for interne revisorer.

Som reglerne omkring intern revision er bygget op i dag, er der ingen krav om certificering. Det skyldes, at der er tale om en intern funktion i virksomhederne, hvorfor det ikke tidligere er fundet nødvendigt at lave en certificering af interne revisorer. Det vil heller ikke have en synlig effekt med den gældende regulering der er i dag, idet det typisk er tidligere eksterne revisorer, der bliver interne revisionschefer. De eksterne revisorer der ansættes, er efter vores opfattelse ofte enten registrerede eller statsautoriserede revisorer. Ansættelsen heraf hænger, efter vores opfattelse, sammen med de krav, der er i dag til uddannelse, hvor LFV kræver den teoretiske uddannelse til statsautoriseret eller registreret revisor, hvilket er dele eller hele cand.merc.aud.-uddannelsen. Reglerne i LFV vedrørende uddannelseskrav til interne revisionschefer, vil blive gennemgået senere i dette afsnit.

Hvis der bliver indført en certificering, er det vigtigt, at der bliver stillet specifikke krav til, hvilken uddannelse der kræves og hvilke eksamener der skal bestås for at certificeringen kan opnås. Vores oplæg til en mulig eksamen til en certificering vil blive gennemgået senere i dette afsnit. Det er ligeledes vigtigt at finde et passende niveau for kravene. Det er ikke hensigtsmæssigt, at have krav eller eksamener, der er for krævende i forhold til, hvad der er brug for, for at kunne bestride posten som intern revisionschef. Hvis kravene bliver for høje, vil stillingen være uinteressant, og der vil dermed ikke kunne tiltrækkes nok, i forhold til behovet.

Ved at indføre et generelt uddannelseskrav, opnås der en ensartethed i alle interne revisionsafdelinger, også de få der i dag findes udenfor LFV, som eventuelt vil blive omfattet af vores generelle model. Det betyder en ensartethed, som gør, at omverdenen i større grad ved, hvad man kan forvente af en intern revisor, da alle er underlagt de samme uddannelsesmæssige regler.

En sådan ensartethed betyder, at det bliver nemmere at forholde sig til interne revisorer, da man med rette kan sammenligne dem på tværs af virksomheder. Dermed er der heller ikke den mind-

ste tvivl i bestyrelserne om, hvilket niveau de skal kræve af en intern revision, når en sådan skal implementeres.

Kravet om oprettelse af en certificering har flere formål. En oprettelse af en certificering vil være et logisk krav i forhold til oprettelse af en forsikring. Derudover vil det være med til at kunne øge respekten omkring og anerkendelsen af interne revisorer. Det er ligeledes med til at synliggøre, at den certificerede interne revisor har en bestemt uddannelse og dermed en vist niveau.

En certificering vil også være med til at gøre intern revision ensartet, modsat hvad det er i dag. Ved en certificering får man strømlinet kravene til en intern revisor, ved at alle skal gennemgå den samme eksamen eller certificering for at kunne varetage jobbet. Certificeringen er ikke som udgangspunkt tiltænkt at skulle gælde for alle interne revisorer, men kun for interne revisionschefer og vicerevisionschefer. Den interne revisionschef vil være den, der underskriver den interne revisionspåtegning, hvorfor det er naturligt, at kravet stilles hertil. Om kravet skal gælde for alle, der er med til at underskrive den interne revisionspåtegning, eller kun revisionschefen og eventuelle vicerevisionschefer, er ikke behandlet i opgaven, idet dette ikke er vurderet relevant. Man vil dermed kunne skabe en certificering, der indeholder relativt høje krav, uden at det bliver praktisk umuligt at få certificeret tilstrækkeligt med interne revisorer, til at man i praksis vil kunne indføre begrebet.

Et vigtigt aspekt i forbindelse med overvejelserne omkring oprettelsen af en certificering er, at ved at oprette en titel til de interne revisorer, vil der være noget "på spil". Det vil være vigtigt at få gjort certificeringen til et krav for intern revisor, hvormed der samtidig vil være noget at miste ved utilstrækkeligt arbejde. En certificering bør nemlig kunne fratages den interne revisor, hvis der konstateres tilstrækkeligt grove overtrædelser af god skik eller andet. Ved at kunne fratage en titel, der samtidig er et krav til visse interne revisorer, vil man sørge for, at den certificerede interne revisor vil gøre hvad vedkommende kan, for ikke at miste titlen og dermed sit arbejde.

Vi har i forbindelse med gennemgangen af de gældende love og standarder vurderet, om der er forhold der kan være relevante i forbindelse med overvejelserne omkring oprettelsen af en certificering af interne revisorer, herunder er kravet til uddannelse og niveau ligeledes vurderet. Der er derudover vurderet, om der er forhold, der kan konflikte med oprettelsen af en certificering.

IIA opstiller ikke nogle direkte krav til uddannelse af interne revisorer. Der er krav om, at den interne revisor skal have en uddannelse, der er af et tilstrækkeligt højt niveau, til at den interne revisor kan udføre sit arbejde på en kompetent og professionel måde. Der er her tale om generel-

le krav, der ikke stiller specifikke krav eller begrænsninger i forhold til, hvad der kan besluttes om uddannelsen af interne revisorer i Danmark. De interne revisorers egne standarder kommer dermed ikke med en løsning til, hvor man kan opsætte et passende krav til uddannelse.

Når der fastlægges et niveau for interne revisorer, er det ikke kun vigtigt at få tilpasset niveauet, således at der kan tiltrækkes den mængde interne revisorer, der er nødvendig. Det er lige så vigtigt, at få fastsat niveauet så højt, at de eksterne revisorer ikke vurderer, at den interne revisors kompetence og objektivitet ikke er opfyldt i tilstrækkelig grad. Vurderingen heraf skal jf. ISA 610 ske hver gang, der er en intern revisionsafdeling i en virksomhed. I ISA 610 er vurderingen af objektivitet og kompetence helt central. Der er krav om, at begge skal være opfyldt i tilstrækkelig grad, hvorfor niveauet af de interne revisorer vil være centralt i forhold til vurderingen af kompetence.

Det er dermed en balancegang imellem ikke at stille for høje krav til de interne revisorer, i forhold til hvor mange interne revisorer man skal bruge, men heller ikke at sætte for lave krav, således at kompetence og objektivitet ikke er vurderet tilstrækkelige jf. kravene i ISA 610.

En certificering er ikke vurderet at have en effekt på hverken den gældende ISA 610 eller de gennemgåede IIA standarder. Idet der, som omtalt ovenfor, er tale om generelle standarder, vil det ikke have en effekt, om der er oprettet en certificering af interne revisorer eller ej. Standarderne er derfor ikke overvejet eller benyttet yderligere i forbindelse med vurderingerne omkring oprettelsen af en certificering.

Intern revision er i dag kun reguleret inden for LFV, hvormed intern revision uden for LFV ikke er reguleret. Ved at lave en generel regulering vil man få en ensartet standard for interne revisorer, da alle dermed vil have samme certificering, og dermed være omfattet af de samme regler. Der er i dag ingen krav til en certificering af interne revisorer i LFV, hvorfor der ikke er noget, der kan bruges som direkte inspiration til en certificering af interne revisorer. Der er derimod reguleret vedrørende uddannelse. I dag er der to krav om konkret uddannelse for en intern revisor inden for LFV. Der kræves et teoretisk uddannelsesniveau som svarer til det, der kræves til en registreret revisor eller statsautoriseret revisor. Dermed er der langt hen ad vejen tale om cand.merc.aud.-uddannelsen. Det andet krav er mindst tre års praktisk erfaring inden for de seneste fem år. De to uddannelseskrav virker meget passende for en intern revisionschef. Der er dog en praktisk problemstilling, hvis en intern revisionschef skal have praktisk erfaring, og kravet om intern revision samtidigt udvides til at omfatte alle børsnoterede virksomheder i Danmark. Der

vil med en sådan bestemmelse kunne komme en mangel på kvalificerede personer til stillingerne som interne revisionschefer. Det er dog stadig vurderet som et fornuftigt krav, at en intern revisionschef skal have praktisk erfaring, hvorfor det bør være noget, man bør overveje i forbindelse med en implementering. Det bør her overvejes, om der skal laves en overgangsordning eller andet, således at man over en periode kan indføre kravet om praktisk erfaring.

I forhold til de to advokatundersøgelser, ville det ikke have meget direkte effekt, om der havde været en certificering eller ej. Hvis der havde været en certificering, er det dog vores vurdering, at der ville have været klarere normer for, hvad en intern revisor burde kunne udføre og hvad den interne revisor skulle være i stand til, som følge af det sikrede uddannelsesniveau. Derfor er det vores opfattelse, at det kunne have ført til en anden konklusion, i forhold til om de interne revisorer har overtrådt god skik eller ej. En diskussion eller analyse af, om undersøgelserne vil komme til en anden konklusion er dog ikke omfattet af rapporten, og vil derfor ikke blive behandlet yderligere. Det er dog stadig relevant at have tanken in mente, idet en certificering af den interne revisor netop ville kunne have gjort en forskel, i forhold til bedømmelsen af om god skik blev overtrådt eller ej.

Ved en gennemgang af den regulering og de standarder der er for interne revisorer, er der dermed ikke noget, der strider imod en certificering af interne revisorer. Der er blot uddannelseskravet til interne revisionschefer, der skal tages højde for. Når der ikke er begrænsninger i forhold til en certificering, er der desværre heller ikke meget hjælp i forhold til en definering heraf. Derfor vil det være nødvendigt at søge inspiration fra andre steder. En certificering kan med fordel hente inspiration fra den eksterne revisor og de instanser, der er opsat i forbindelse hermed.

Således vil der kunne være tale om en certificering, som består af en skriftlig eksamen og en mundtlig eksamen. Kravene skal tilpasses til en intern revisor og vil kunne minde om CIA⁶⁸. Men hvor CIA består af multiple choice, bør den i en dansk model være opgavebaseret således, at kandidaterne i større omfang skal løse en case og besvare spørgsmål uden at have tre svar at vælge imellem. Men vi ser dog ingen grund til at lave en skriftlig eksamen over to dage, som det er tilfældet for statsautoriserede revisorer. En dags eksamen, hvor kandidaterne besvarer en række opgaver indeholdende nogle konkrete spørgsmål er vurderet tilstrækkeligt. En sådan skriftlig opgave skal dels vise, at kandidaterne har den helt grundlæggende forståelse for intern revision

⁶⁸ Kilde: www.iaa.dk - CIA er internationalt anerkendt som den højeste formelle dokumentation for faglig viden inden for intern revision. I USA vurderes CIA-eksamen at have samme faglige niveau som CPA (Certified Public Accountant).

samt de pligter og ansvar intern revision har. Ved at fjerne svarmulighederne øges synligheden af kandidaternes konkrete viden på området, ved at der ikke er nogen givne valgmuligheder. Her sikres også en større selvstændighed, hvilket også er en vigtig egenskab.

Efter endt eksamen, forudsat at den er bestået, vil man kunne komme til en mundtlig eksamen. Her er det formålet, at kandidaten får vist sine evner til at behandle en konkret case. Den mundtlige eksamen er egnet til at teste kandidatens evne til at formulere sig mundtligt, og vil samtidig være en oplagt mulighed for at få klarlagt de holdninger, kandidaten har. De holdninger der tænkes på kan være omkring behandlingen af uafhængighed i situationer, hvor der kan være tvivl herom. I bestemmelserne er der flere steder opsat "gule lys", hvor der skal foretages sikkerhedsforanstaltninger. Det er en fordel at have en mundtlig dialog om, således at kandidaten får mulighed for at vise sin viden og kunnen.

Hvis den interne revisor består begge eksamener, vil vedkommende kunne få sin certificering.

De foregående afsnit er meget lig de bestemmelser omkring eksamensprocessen, der er gældende for eksterne revisorer, der vælger at tage eksamen til statsautoriseret revisor. Opbygningen heraf er vurderet meget brugbar i forbindelse med en sammensætning af en eksamen til certificeret intern revisor.

De uddannelsesmæssige krav, som vi blot vil videreføre fra LFV over i den generelle danske model, vil sammen med vores foreslåede krav om certificering gøre intern revision ensartet, lige som ekstern revision er det. Det vil naturligvis betyde, at der skal laves et uddannelsesprogram, som matcher behovene hos de interne revisorer men også kravene til de interne revisorer. Det vil gælde både men hensyn til den obligatoriske uddannelse og certificering, men også til den efterfølgende obligatoriske efteruddannelse. I dag er der kun krav om, at der i funktionsbeskrivelsen laves aftale om løbende efteruddannelse. Der er ingen krav til omfanget, typen eller niveauet, hvilket vi mener, fremover bør svare til kravene til ekstern revisor.

Til uddannelsen af ansatte i intern revision mener vi, at det må være op til ledelsen af den interne revision sammen med bestyrelsen at fortsætte med at fastsætte dette igennem funktionsbeskrivelsen.

I relation til niveau, og det nuværende krav til funktionsbeskrivelsen om, at der skal stå, hvordan man sikrer løbende efteruddannelse, så er det interessant at drøfte, hvorvidt man kan have en intern revision bestående af kun én person. Tanken går på, om en person kan varetage hele intern

revisions funktion, og om en person alene kan løfte opgaven om at være faglig stærk og modstå intimidering. Flere personer vil naturligt kunne sparre med hinanden, lige som de sammen vil kunne udvikle sig fagligt. Denne betragtning vælger vi at se sammen med ekstern revision. Her er der intet, som hindrer en godkendt revisor i kun at være én person ved varetagelsen af revisionsopgaver. Det er klart, at det er sværere for én godkendt revisor at holde sig opdateret, modsat hvis der var flere eller der var ansatte at drøfte tingene med. Men da der ikke er noget, som hindrer dette for ekstern revisor, så længe der kan dokumenteres løbende efteruddannelse, så mener vi også, at dette bør bruges på intern revisor.

Den grundlæggende uddannelse til intern revisor, er det som svarer til hele eller dele af cand.merc.aud.-uddannelsen. Det er en uddannelse, som man tager *selvstændigt* med det formål, at man *selvstændigt* kan gennemføre en revision og afgive en revisionspåtegning. Dermed er der intet, som kræver et fællesskab, netværk eller flere ansatte for at kunne gennemføre en revision. Det er også med til at underbygge vores model om, at der fortsat ikke skal lovreguleres omkring et tvunget antal ansatte i en intern revisionsafdeling.

12.7 Kontrol

I de foregående afsnit er der behandlet og vurderet på certificering, uddannelse og niveau.

Det er vigtigt at slå fast, at en certificering, uddannelse og niveau ikke er mere værd, end den tillid der er knyttet hertil. Hvis der ikke er tillid til en certificering, er en titel derpå ikke meget værd. Det er muligt, at der er opsat uddannelseskrav og lignende, men hvis der ikke er opsat instanser eller andet, der sikrer niveauet, vil man risikere, at der ikke er den fornødne tillid til certificering, og den vil derfor være uden reel værdi. Derfor skal der ses på muligheden for at indføre en vis form for kontrol.

I den nuværende regulering inden for LFV findes der ikke en kontrol af intern revisors arbejde, modsat ekstern revisor som er underlagt kvalitetskontrol fra Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Dermed er der ikke noget tilsyn i eller under finanstilsynet, som varetager kontrollen af intern revisors arbejde, hvormed der ikke er nogen kontrol af kvaliteten og dermed kvalitetssikring. Vi er bekendt med, at finanstilsynet i øjeblikket gennemfører en række inspektioner, men de er udelukkende afledt af en konsekvens af kreditpakken i januar 2009⁶⁹. Det er en inspektion, som også omfatter intern revision, men ikke udelukkende er bestemt for kontrol heraf, tværtimod er den meget fokuseret på kreditrisici.

Det er i dag bestyrelsens, revisionsudvalgets eller tilsynsrådets opgave⁷⁰, at sørge for at virksomhedens interne kontroller er hensigtsmæssige. I de virksomheder, som har et revisionsudvalg, er det ligeledes udvalgets opgave blandt andet at overvåge det interne kontrolsystem og intern revision⁷¹. Men de er ikke underlagt nogen ekstern eller anden objektiv vurdering, hvormed en sådan overvågning vil være underlagt bestyrelsens, tilsynsrådets og revisionsudvalgets subjektive vurdering og bedømmelse.

I ISA 610 bliver kravene til ekstern revisors brug af intern revisors arbejde fastlagt nøje. Det betyder, at der er kontrol af intern revisors arbejde, hvis ekstern revisor vælger at benytte sig af det. Det er dog væsentligt at være opmærksom på, at det kun er, hvis ekstern revisor benytter sig af arbejdet, at der er kontrol. Det betyder, at man ikke vil kunne bruge ISA 610 som en opsætning af en konsekvent kontrol, der kan bruges til at skabe generel tillid til intern revisors arbejde. Endvidere er det værd at bemærke, at der stadig er tale om en vis subjektiv vurdering, idet det er

⁶⁹ <http://www.oem.dk/sw24105.asp>

⁷⁰ SEL §§ 115 og 116

⁷¹ RL § 31 stk. 2 nr. 1 og 2

op til den eksterne revisors professionelle dømmekraft at vurdere arbejdet – et arbejde som netop ikke er reguleret på nogen måde. Dermed kan denne kontrol heller ikke sidestilles med den kontrol, som ekstern revisor er underlagt.

Der tales derfor indirekte for, at der oprettes eller indføres en separat kontrolinstans, idet man ikke kan bruge ISA 610 som en regulering til definering af kontrol af intern revisor. Ved indførelse af en sådan kontrolinstans er der dog mange forhold, der skal overvejes. Man skal blandt andet overveje, om det er muligt at drage nytte af anden praksis på området, og om der er regulering eller standarder, der taler for eller imod. Det er derudover vigtigt, at se om der er eksempler på tilfælde, hvor en kontrol af intern revisor kan have en positiv effekt.

De internationale standarder for interne revisorer stiller ikke krav om, at der foretages kontrol af den interne revisor. Der er heller ikke opsat hindringer eller bestemmelser, der taler imod en sådan indførelse. Eftersom der er andre lande, hvor der er krav om interne revisorer⁷², er det vurderet, at en kvalitetskontrol af de interne revisorer ikke vil have en betydning for de internationale standarder.

Når det overvejes, om der er tilfælde, hvor en kontrol af den interne revision kunne have gjort en forskel, er det relevant at se på de to advokatundersøgelser for henholdsvis EBH Bank og Roskilde Bank. De to interne revisionsafdelinger er gode eksempler på steder, hvor en intern revisionsafdeling har fungeret, og en hvor den i en periode ikke har fungeret tilfredsstillende.

Det er tydeligt, at advokatundersøgelserne ikke på samme måde har fokus på den interne revisionsafdeling i EBH Bank, som det er tilfældet i Roskilde Bank. Hvis der havde været en kontrolinstans for interne revisorer, og den interne revision i Roskilde Bank var blevet udvalgt, ville det alt andet lige have medført bemærkninger til det arbejde, hun havde udført, og der ville måske på et langt tidligere tidspunkt være iværksat tiltag som måske kunne rette op på de kritisable forhold, og måske redde dele af banken. Dette er naturligvis meget hypotetisk. Der er ingen tvivl om, at en kontrolinstans vil have en præventiv virkning, og være medvirkende til på et tidligere tidspunkt at imødegå uheldige udfald som bankkrakkene.

Opbygningen og placeringen af en kontrolinstans for interne revisorer kan ikke som udgangspunkt udvikles direkte fra de eksisterende instanser som IIA og finanstilsynet. Vi vil som udgangspunkt have oprettet en ny kontrolinstans. Der er indarbejdet en kontrolmulighed i finanstil-

⁷² I eksempelvis Rusland er der krav om intern revision, i hvad der svarer til et dansk aktieselskab.

synet, men idet der er et tilsyn specielt for segmentet for finansielle virksomheder, er det ikke en løsning at udvide den nuværende opbygning. Det er klart at finanstilsynet har den største erfaring på området på intern revision, hvorfor de i en overgangsfase kan være den rette kontrolinstans.

En kontrolinstans vil kun virke efter hensigten, hvis den gælder for alle interne revisorer, og at alle interne revisorer i Danmark med jævne mellemrum bliver kontrolleret, i forhold til deres faglige kompetence, det udførte arbejde og deres uafhængighed. Det vil være relevant, at se på den nuværende kvalitetskontrol, der er implementeret for eksterne revisorer. Den eksterne kvalitetskontrol, der er oprettet for eksterne revisorer, er både generel for alle, og der bliver foretaget kontrol af alle revisorer med jævne mellemrum. Den opfylder derfor de kriterier for, hvad vi mener, er væsentlige for at en kontrolinstans vil være med til at opretholde en tilstrækkelig tillid til en titel eller certificering. Kontrolinstansen er underlagt Erhvervs- og Selskabsstyrelsen⁷³, som er den myndighed eksterne revisorer også er underlagt. Denne kontrolinstans er nærliggende at bruge analogt på de interne revisorer.

Den udfordring som opstår, ved analogt at bruge Erhvervs- og Selskabsstyrelsen som kontrolmyndighed på interne revisorer er, at den model er baseret på praktiserende eksterne revisorer, fra konkurrerende revisionsvirksomheder, som varetager hvervet som kvalitetskontrollant. Det betyder, at eksterne revisorer fra eksempelvis KPMG⁷⁴ på vegne af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen foretager kvalitetskontrol hos BDO⁷⁴. Dette kan lade sig gøre, af flere grunde, men en af de vigtigste er nok tavshedspligten. Eksterne revisorer er underlagt samme tavshedspligt som offentlige ansatte, hvilket er en skærpet tavshedspligt⁷⁵. Den tavshedspligt er interne revisorer ikke underlagt. Det betyder, at hvis interne revisorer skal kontrollere andre interne revisorer, så er der et latent problem omkring tavshedspligten. Derfor er det nødvendigt enten at pålægge intern revisor et straffeansvar efter STL § 152⁷⁶, eller lade eksterne revisorer varetage kontrollen. Dette er en vanskelig vurdering, idet der er flere hensyn at tage. Det er vores opfattelse, at der ved kontrol af intern revision er langt flere oplysninger at skulle varetage, end der er ved kontrollen af eksterne revisorer. Vi er overbevist om, at der er tale om langt flere oplysninger omkring kunder og virksomheden, som er af en sådan karakter, at det ikke er hensigtsmæssigt at lade en konkurrerende intern revision varetage denne opgave. Uanset at de bliver pålagt skærpet tavshedspligt.

⁷³ RL § 32 og §§ 34-36

⁷⁴ Større revisionsfirma(er) i Danmark

⁷⁵ RL § 30 jf. STL § 152

⁷⁶ § 152, Den, som virker eller har virket i offentlig tjeneste eller hverv, og som uberettiget videregiver eller udnytter fortrolige oplysninger, hvortil den pågældende i den forbindelse har fået kendskab, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder.

Derfor skal eksterne revisorer varetage denne kontrol, når vores model implementeres. Herefter kan der evalueres herpå, og denne del af modellen kan tages op til overvejelse igen.

Revisionsudvalget mener vi ikke kan varetage opgaven. Det er et bestyrelsesudvalg, hvor der som udgangspunkt kun er ét uafhængigt medlem. Dermed er der ikke tale om et udvalg, som kan bruges som et kontrolorgan. Udvalgets opgaver i dag er ikke væsentlig forskellig fra de opgaver, som bestyrelsen tidligere havde over for intern revision, og da der ikke er tale om et uafhængigt organ, kan det ikke bruges som et offentligt kontrolorgan af intern revision.

Vi mener som udgangspunkt ikke, at det skal pålægges eksterne revisorer, at kvalitetskontrollere interne revisorer, men at oprette samme type kontrolinstans, som der er for eksterne revisorer, vil være en oplagt mulighed. Det vil sige, at der oprettes en instans, der har til opgave, at sørge for at der bliver udført kvalitetskontrol af de interne revisorer. Med udgangspunkt i modellen for eksterne revisorer, vil det være en oplagt løsning, at få andre interne revisorer til at foretage den fornødne kvalitetskontrol. Man vil dermed få en løsning, hvor interne revisorer kontrollerer interne revisorer, og at man derved får sikret, at der er et ensartet og tilstrækkeligt højt niveau.

12.8 Sanktioner

Vi har fundet frem til, at der i dag ikke er andet ansvar for intern revisor end almindeligt arbejdstageransvar. Derfor er der ikke mange muligheder for at sanktionere intern revisor på grund af fejl og mangler i arbejder. Det har vi påpeget er uheldigt, idet der i mange tilfælde gives en gratis påtegning på årsregnskabet. Samtidig kommunikerer en virksomhed med intern revision udadtil, at der er tale om en virksomhed med hold i tingene. Igen en kommunikationsværdi i intern revision, uden reelt noget at have det i, på grund af manglende regulering.

Set i forhold til den eksterne revision, hvor der er væsentlig flere sanktionsmuligheder, som illustreret i figur 4 på side 46, så er der en stor kontrast. Derfor skal der indføres sanktioner i forhold til den interne revisor, hvor vi hovedsageligt har fokuseret på det erstatningsretlige ansvar.

Formålet med sanktioner skal være, at sikre niveauet for kvalitet men også sikre niveauet for uafhængighed. Ved at der kommer mulighed for sanktioner, vil der være en præventiv effekt på at intern revisor sørger for at holde et vist niveau, lige som sådanne sanktioner vil være medvirkende til, at intern revisor selvstændigt i høj grad vil søge at holde et højt niveau af uafhængighed. Dette skyldes begge, at der er risiko for bøde, erstatningsansvar eller fratagelse af certificering ved fejl eller mangelfuldt arbejde.

Helt overordnet mener vi, at man kan hente meget inspiration fra de eksterne revisorer, og benytte stort set samme metode.

Når man får indført en lovreguleret certificering, åbner det mulighederne for, at man også kan lovregulere, hvordan man kan fratage en sådan certificering. Her skal det som udgangspunkt være, at interne revisorer, som ikke har de fornødne kvalifikationer eller ikke formodes at kunne varetage jobbet på forsvarlig vis, skal kunne fratages deres certificering. På den måde sikres det, at de praktiserende revisionschefer i interne revisioner opfylder kravene til en vis standard, og de tvinges til at holde deres faglige kvalifikationer ved lige, igennem eventuel efteruddannelse.

Erstatningsansvaret, som er lige så vigtigt, har vi fokuseret på, da vi ser en intern revisions påtegning af årsregnskabet som en gratis sikkerhed, som vi mener at være bekræftet i igennem advokatundersøgelserne. Det skal fremover ikke være muligt. Samtidig har vi gennemgået, hvordan vi ønsker, at intern revisor får ansvaret for revisionen af de interne kontroller, og derigennem får et ansvar. Dette ansvar skal kunne udløse et erstatningsansvar i tilfælde af tab, som kan rela-

teres til de interne kontroller. Et sådan erstatningsansvar skal være på samme vilkår, som det ekstern revisor har.

Den sidste type af ansvar er disciplinæransvaret. Det har vi ikke behandlet i rapporten under regulering, og det anser vi ikke som væsentligt i relation til en grundlæggende model, hvorfor det ikke behandles yderligere. Vi kan dog tilføje, at det vil være naturligt at implementere under IIA, når først vores model er implementeret.

Som udgangspunkt skal der indføres mulighed for sanktioner, hvis den interne revisor ikke udfører et tilfredsstillende stykke arbejde. Sanktionerne bør som udgangspunkt være i form af bøder og erstatningskrav.

Der er ikke noget i ISA 610, der hverken taler for eller imod indførelsen af sanktioner af den interne revisor. Standarden behandler kun de krav, der er til ekstern revisor ved benyttelse af intern revisors arbejde, samt hvad ekstern revisor skal vurdere i forbindelse med brugen af intern revisors arbejde.

Ved bedømmelse af, om der skal være mulighed for sanktioner, og hvor grænsen skal gå i forhold til uddeling heraf, kan det være en mulighed at tage udgangspunkt i standarderne fra IIA. Hvis standarderne bliver overtrådt, vil der alt andet lige være grundlag for at pålægge den konkrete interne revisor en bøde. Det vil ligeledes være et udmærket holdepunkt, i forhold til at definere, hvordan en intern revisor bør agere, og hvad der er *god skik*. Vi er stadig af den opfattelse, at standarderne er meget generelle, og at de ikke kan stå alene i denne vurdering.

Hvis der havde været sanktioner i forhold til den interne revisor, ville det alt andet lige have medført, at den interne revisor ville have udført et bedre stykke arbejde.

Det er vurderet, at dette kan have været tilfældet i begge banker. Det er i den forbindelse vigtigt at huske, at den interne revisor for EBH Bank ikke blev vurderet at have overtrådt god skik i forhold til sit arbejde, men udelukkende i forhold til ikke at have taget forbehold i påtegningen, eller at have skrevet tydeligt i protokollen, at der var kritiske forhold. Hvis der havde været sanktioner, kunne det have medført, at den interne revisor i EBH Bank havde skrevet om de kritiske forhold i påtegningen. Det underbygger derfor, at der bør være sanktioner overfor interne revisorer i tilfælde af fejl eller mangler i det udførte arbejde, eller de afgivne oplysninger. Sanktionerne vil dermed være både præventive og vil være med til at styrke tilliden.

Ligeledes ville sanktioner, alt andet lige, have fået den interne revisor i Roskilde Bank til at udføre et bedre stykke arbejde. Det arbejde, der blev udført, var jf. advokatundersøgelserne i vid udstrækning mangelfuldt.

12.9 Fremtidig regulering, omfang og ikrafttræden

De foregående afsnit har behandlet de fremtidige rammer for interne revisorer i Danmark. For at en sådan model og ændret strukturering af interne revisorer skal kunne gennemføres, er det nødvendigt at lave om på den nuværende regulering for interne revisorer.

Der er på nuværende tidspunkt kun regulering for interne revisorer i virksomheder, der er omfattet af LFV. Den regulering der er gældende her, vil der ikke som udgangspunkt være en fordel i at lave om, idet de elementer der er, er vurderet brugbare i forbindelse med opbygningen af en generel dansk model. Det er derfor vurderet, at det vil være en mulighed, at tage udgangspunkt i de paragraffer i LFV, der omhandler interne revisorer, og benytte dem som inspiration til en udvidelse af reguleringen.

Reguleringen vil dermed kunne udvides med en ny lov. Den vil kunne bygges op med mange af de bestemmelser, der er gældende for interne revisorer i dag, der er omfattet af LFV. Den vil kunne benævnes *LIR* – Lov om Interne Revisorer.

Det vil, ud over den gældende regulering, være nødvendigt at implementere bestemmelser omkring de områder, der ikke er behandlet i LFV. Det vil dermed være væsentligt at definere, hvem der er omfattet af LIR, hvad deres ansvarsområde er og hvad der kan ske, hvis ikke de overholder de bestemmelser, der er behandlet i loven.

De tidligere behandlede områder, vil derfor skulle medtages i LIR, således at der er krav til, præcist hvad en intern revisor skal kunne og synlighed omkring hvad omverdenen vil kunne forvente af en intern revisor.

Udgangspunktet er ikke, at der skal ændres på den eksisterende lovgivning, idet vi igennem vores gennemgang heraf har vurderet, at det i vid omfang kan benyttes og implementeres i LIR. Ligeledes er mange bestemmelser omkring eksterne revisorer vurderet brugbare i forbindelse med oprettelsen af for eksempel krav til eksamen, ekstern kvalitetskontrol og oprettelse af en certificering.

Det er ikke muligt at give en klar tidshorisont på, hvornår en sådan ny lov vil kunne være klar til implementering. Det er dog vores klare opfattelse, at det bør ske så hurtigt, som det er muligt at oprette certificeringen, kontrolorgan og så videre. Dog er det lige så vigtigt, at der relativ kort tid

efter implementeringen af LIR, sker en evaluering af, om den har haft den ønskede effekt, og om man med fordel vil kunne udvide loven til at omfatte yderligere virksomheder.

12.10 Opsamling

Nu har vi gennemgået de områder, som vi mener er de grundlæggende i en regulering af intern revision. Dermed har vi nu gennemgået vores oplæg til en generel model for intern revision. For at samle det til en konkret model og for at give et overblik, vil vi her opsummere vores model.

Omfangsmæssigt skal modellen for interne revisorer gælde alle, uanset virksomhed og type. Oprettes der en intern revision i virksomheder, hvor det ikke er et lovkrav, så skal reglerne heri alligevel følges. De virksomheder, hvor det skal være et lovkrav, skal i første omgang være virksomheder omfattet af RL § 21 stk. 3.

Reguleringen af **uafhængighed**, og de krav der er hertil, skal ikke ændres i forhold til de regler, der gælder i dag. Der vil være tale om at implementere de gældende regler for uafhængighed, i forhold til alle interne revisorer i Danmark. Den organisatoriske uafhængighed skal bevares, og intern revisor skal have fokus på de 5 grundlæggende principper⁷⁷, ligesom det er tilfældet i dag. Når det kommer til rekruttering af medarbejdere til intern revision, fra afdelinger i virksomheden eller koncernen, så bør der iagttages en 2 års karenperiode for at imødegå en trussel mod objektiviteten i form af familiaritet. Alternativt skal der i intern revision kunne etableres tilfredsstillende sikkerhedsforanstaltninger, som reducerer denne trussel til et acceptabelt niveau. Dette kan være ved, at den pågældende ikke har haft noget med sin tidligere afdeling at gøre i mindst 2 år.

Ansvar, pligter og forsikring skal udvides og implementeres for interne revisorer. Der skal være klart definerede pligter for de interne revisorer, de skal kunne drages til ansvar for deres handlinger i form af øget erstatningsansvar, og der skal oprettes en forsikring, ligesom det er tilfældet for eksterne revisorer i dag. Ansvarsområdet for de interne revisorer bør være klart og tydeligt, i forhold til den påtegning de skal afgive, således at der heller ikke er tvivl om, hvad der kan søges erstatning om, hvis der opstår en sag. Forsikringen skal implementeres for at give erstatningsansvaret en reel værdi. Dette vil også medvirke til et mere ensartet revisionsbegreb.

Arbejdsdeling imellem intern og ekstern revisor skal fremover være sådan, at intern revisor fortsat deltager i revisionen af de væsentligste og mest risikofyldte områder, hvis et årsregnskab påtegnes. Men som noget nyt skal intern revision have ansvaret for revisionen af de interne kontroller. Det skal være intern revision, som har ansvaret for at revidere det interne kontrolmiljø og dokumentere dette, således at den eksterne revisor kan vurdere, om de kan basere sig herpå. Den

⁷⁷ De 5 grundlæggende principper som er en del af RL § 16: integritet, objektivitet, fortrolighed, professionel adfærd, professionel kompetence og fornøden omhu.

eksterne revisor skal stadig have det fulde ansvar for at påtegne årsregnskab, men den interne revisor skal have et medansvar for revisionen af de interne kontroller.

For at kunne oprette en forsikring, og for at skabe den fornødne tillid til de interne revisorer i Danmark, er det vigtigt at der er en **certificering**. En certificering er med til at gøre intern revision ensartet igennem uddannelse og eksamen, og dermed skabe klarhed omkring, hvad der kan forventes af en intern revisor, hvis en sådan er en "certificeret intern revisor". En certificering er ikke nok i sig selv. Det er vigtigt, at der er fastlagt et fast krav til **uddannelse** og det **niveau** den skal være på. En fastlagt uddannelse er ligeledes med til at gøre interne revisorer ensartede, hvilket er en meget vigtig opgave i forhold til udbredelsen af de interne revisorer. Det er ligeledes vigtigt, at de interne revisorer bliver uddannet på et tilstrækkeligt højt niveau, uden at det bliver for krævende at opnå, i forhold til hvad udbytte man kan få af titlen. Derfor er niveau i forbindelse med fastsættelse af uddannelsen, helt central.

Der skal ligeledes være kontrol fremover. I dag er der ingen direkte kontrol med intern revisors arbejde, hvilket, vi mener, er sammenhængene med den beskedne udbredelse og dertilhørende manglende konkretisering af intern revisors arbejdshandlinger. I dag er det indirekte finanstillset og ekstern revisor som ser intern revisors arbejde igennem, lige som det er bestyrelsen, som ser det igennem via rapporteringer. Men ingen af de tre har nogen sanktionsmuligheder, udover at bestyrelsen kan afskedige revisionschefen. Derfor skal der fremover være en kontrol, som ligner den nuværende kvalitetskontrol under Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. En kontrol som med jævne mellemrum skal kontrollere intern revisors arbejde, kvalifikation (kompetence), objektivitet og uafhængighed. Kontrollen skal i første omgang varetages af eksterne revisorer, som i forvejen reviderer virksomheder med interne revisorer, og derfor har en kompetence i forhold til viden om interne revisors arbejde. Det betyder, at det vil være *pengeinstitutrevisorer*, som skal varetage denne opgave i starten.

Der skal ligeledes indføres **sanktioner** for at opnå en effekt af vores model. Uden sanktioner vil certificeringen ikke få den ønskede effekt, da den efter erhvervelsen ikke kan mistes. Desuden vil et kontrolorgan, som ingen sanktionsmuligheder har, heller ikke have effekt. Derfor skal der fremover være mulighed for at få frataget sin certificering i sådan tilfælde, hvor det af en tilsynsmyndighed vurderes, at intern revisor ikke har varetaget sit arbejde forsvarligt og ikke vil varetage det forsvarligt fremadrettet. Også ved manglende kvalifikationer, som følge af manglende efteruddannelse, skal certificeringen kunne fratages. Kvalitetskontrollen skal via sin kon-

trol indstille til tilsynsmyndigheden, at der skal ifaldes bødestraf som følge af mangelfuldt eller direkte fejlagtigt arbejde.

Der er ingen begrænsninger i forhold til den nye ISA 610, med hensyn til fremtidig regulering af den interne revisor. Vi vurderer, at der uden problemer vil kunne implementeres regulering omkring interne revisorer, uden at dette ville skabe problemer for Den nye ISA 610.

Det samme er til dels gældende for IIA's standarder. Her skal man dog være opmærksom på, at man ikke kommer til at regulere imod, hvad der allerede er gældende i de standarder, der er lavet. Vi vurderer dog ikke, at dette er et væsentligt problem, idet man vil kunne benytte meget af indholdet i standarderne, som grundlag for en ny regulering af interne revisorer i Danmark. Den gældende regulering i blandt andet LFV vil i vid udstrækning blive benyttet i forbindelse med udarbejdelsen af LIR, men man skal stadig være opmærksom på, at man ikke kommer til at stride imod allerede gældende lov.

13 Konklusion

Vores speciale havde til formål at finde ud af, om man kunne forestille sig en generel dansk model for intern revision med en konkret certificering, kvalitetskontrol, konkrete pligter og ansvar samt uafhængighed, som herigennem bliver mere brugbar og synlig ved en ensartet regulering.

Det mener vi godt, at man kan forestille sig.

Vi har igennem vores speciale søgt inspiration i nuværende regulering, standarder, responsum og advokatundersøgelser for at få inspiration til et forslag til en generel dansk model. Herigennem har vi fået en forståelse for den nuværende opbygning og regulering af intern revision, hvor vi har observeret uhensigtsmæssigheder, som vi løbende har forsøgt at fremhæve. I modellen har vi derefter lavet syv hovedpunkter, som vi mener, er de væsentligste for intern revision. Deri har vi samlet det, som vi finder hensigtsmæssigt fra den nuværende regulering, samt indeholdt det, vi mener bør ændres, hvorefter vi har vores oplæg til en generel dansk model.

Meget af den nuværende regulering inden for LFV ser vi ingen hindring i at bruge uden for LFV. Derfor er det væsentligste i denne model, at der skal være en certificering, konkretisering af arbejdsopgaver, ekstern revisor skal kunne bruge intern revisors revision af de interne kontroller og at intern revisor skal have en ansvarsforsikring og være underlagt kvalitetskontrol. Alle ændringer som i stor udstrækning er taget med inspiration fra reguleringen af ekstern revisor.

Vi mener, der kan implementeres en ny lov. Denne lov kan eksempelvis blive benævnt *Lov om Interne Revisorer* (LIR). For at kunne sammensætte hovedpunkterne i en ny lov, har vi identificeret og behandlet de områder, vi mener, er nødvendige for at kunne vurdere, hvordan en model for interne revisorer kan sammensættes, til brug for udarbejdelsen af en ny lov.

Vi har i specialet fundet følgende hovedpunkter:

- **Uafhængighed:** Der skal, ligesom det er i dag, være en organisatorisk uafhængighed for interne revisorer. Der kan ikke opnås samme uafhængighed som eksterne revisorer, idet der er tale om et ansættelsesforhold, som vi ikke mener, der skal ændres på. Intern revision er et udspring fra SEL og er derfor helt grundlæggende en støttefunktion til bestyrelsen.
- **Omfang:** Intern revision skal fremover være lovkrævet i alle børsnoterede virksomheder, som udgangspunkt. Det kan derefter vurderes, om der over en årrække skal indføres krav

om intern revision i meget store, ikke børsnoterede virksomheder som eksempelvis klasse C (store C).

- **Arbejdsdeling:** Skal ske jf. den nye ISA 610, hvor den eksterne revisor skal vurdere den interne revisors arbejde, men fortsat ikke er tvunget til at bruge det. Den interne revisor skal som udgangspunkt revidere de interne kontroller, således at ekstern revisor kan basere sig herpå, i forbindelse med revisionen af årsregnskabet.
- **Ansvar, pligter og forsikring:** Den interne revisor skal have pligt til at revidere de interne kontroller, og rapportere hvis ikke de er i orden. Vedkommende skal kunne drages til ansvar på samme måde som den eksterne revisor, hvor der derfor er et udvidet erstatningsansvar, hvis ikke pligterne er opfyldt. For at der skal være en værdi i det, skal der implementeres en ansvarsforsikring, på samme måde som det er tilfældet for eksterne revisorer.
- **Certificering, uddannelse og niveau:** For at der er en standardisering af interne revisorer, skal der oprettes en certificering. Det vil skabe synlighed og være med til at sikre niveauet. Der skal implementeres en eksamen i stil med den gældende for eksterne revisorer, således at der er en vis form for sikkerhed for, at de certificerede interne revisorer er kompetente. Vi mener i relation til certificeringen, at der bør være krævet en vis teoretisk uddannelse, for at sikre et tilstrækkeligt højt niveau for de interne revisorer. Dette er ligeledes med til at skabe en tillid til, at de interne revisorer er kompetente. Et passende niveau er vurderet til at være en cand.merc.aud. Det er vurderet, at det hverken er for højt eller lavt. Risikoen er, at hvis der er for lavt et niveau, forsvinder tilliden, og kompetencen er ikke til stede, men hvis der sættes et for højt niveau, vil der ikke være interesse for at blive intern revisor.
- **Kontrol:** For at opretholde den tillid, der er altafgørende for at udbredelsen bliver en succes, skal der være en kontrol, således at interne revisorer vil være tvunget til at opretholde det forventede niveau. Kontrolinstansen kan med fordel struktureres i lighed med den, der i dag er gældende for eksterne revisorer, hvor revisorstanden kontrollerer sig selv.
- **Sanktioner:** En kontrolinstans og et øget erstatningsansvar vil ikke have den fornødne magt og gennemslagskraft, hvis ikke der er mulighed for sanktioner. Der skal være mulighed for at uddele bøder, og i værste tilfælde fratage en intern revisor sin titel.

- **Fremtidig regulering:** Der skal laves en ny lov. Den skal i stort omfang medtage de grundlæggende elementer om interne revisorer, der allerede er lovgivet om i LFV. Derudover skal den indeholde bestemmelser, som er meget lig de nugældende for eksterne revisorer, for hvad angår ansvar, forsikring, uddannelse, niveau og sanktioner.

Vi har med vores forslag til en generel model for interne revisorer i Danmark udarbejdet et oplæg til, at man undersøger og diskuterer mulighederne for udbredelsen af interne revisorer i Danmark. Det er tydeligt, at den nuværende regulering på området er mangelfuld, og at der er usikkerhed om, hvad interne revisorer skal lave og kunne udenfor virksomheder omfattet af LFV. Den usikkerhed er u hensigtsmæssig, og vi håber, at vi med vores speciale har åbnet for en overvejelse af de begrænsninger, der er i den nuværende struktur, og de muligheder der vil være i en generel model.

Man kan stille det spørgsmål, om en generel model for intern revision ikke bare er en kopiering af *to-revisorsystemet*, som blev afskaffet med vedtagelse af den gamle 2001-årsregnskabslov. Det mener vi ikke, det er. Vi ser ikke vores model som en *dobbeltgaranti*, men derimod som en effektivisering af revisionen, bedre mulighed for ledelsen for at overvåge det interne kontrolmiljø men samtidig en mulighed for at sikre et niveau for intern revision. To-revisorsystemet kunne betragtes som en *dobbeltgaranti*. Dermed var to-revisorsystemet to eksterne revisorer, som begge bekræftede at være uafhængige, og begge underskrev, at regnskabet med høj grad af sikkerhed var retvisende uden væsentlig fejlinformation. En *garanti* som omverdenen fik i form af to ansvarsforsikringer. Dermed var der ikke tale om højere sikkerhed, men blot to ansvarsforsikringer for samme revisionsobjekt.

14 Litteraturliste

Da vi skulle se på en generel dansk model, har vi været igennem en del litteratur, og ikke mindst love og bekendtgørelser for at opnå tilstrækkelig viden. Litteraturlisten er derfor ikke et udtryk for, at de alle er brugt i vores opgave, men er en opstilling af den litteratur, hvor vi har hentet vores viden til en forståelse af intern revision, og derigennem kunne skrive vores opgave.

Bøger og pjecer

Code of Ethics and International Standards, for the Professional Practice of Internal Auditing
Hentet fra www.theiia.org

Lov om finansiell virksomhed med kommentarer

1. udgave, af Merete Hjetting, Thomas Kjølner, Marianne Simonsen og Malene Stadil

Professionsetik for revisorer

1. udgave, af Kjeld Chr. Bøg og Lars Kiertzner

Revisionsudvalg i praksis – et opslagsværk

3. reviderede udgave, juni 2009 fra KPMG

Revisoransvar

7. udgave, af Lars Bo Langsted, Paul Krüger Andersen og Lars Kiertzner

Love

Lov om aktie- og anpartsselskaber (Selskabsloven)

nr. 470 af 12. juni 2009.

Lov om finansielle virksomheder og koncerner

nr. 1125 af 23. september 2010.

Lov om godkendte revisorer og revisionsvirksomheder (Revisorloven)

nr. 468 af 17. juni 2008.

Bekendtgørelser

Bekendtgørelse af lov om erstatningsansvar (Erstatningsansvarsloven)

nr. 885 af 20. september 2005.

Bekendtgørelse af straffeloven (Straffeloven)

nr. 1235 af 26. oktober 2010

Bekendtgørelse af årsregnskabsloven

nr. 395 af 25. maj 2009.

Bekendtgørelse om godkendte revisorers erklæringer (Erklæringsbekendtgørelsen)
nr. 668 af 26. juni 2008.

Bekendtgørelse om godkendte revisorers garantistillelse og ansvarsforsikring
nr. 661 af 26. juni 2008.

Bekendtgørelse om godkendte revisorers og revisionsvirksomheders uafhængighed (Uafhængighedsbekendtgørelsen)
nr. 663 af 26. juni 2008.

Bekendtgørelse om revisionens gennemførsel i finansielle virksomheder og koncerner
nr. 1348 af 11. december 2009.

Kong Christian Den Femtis Danske Lov (Danske Lov)
nr. 11000 af 15. april 1683

Bekendtgørelse om revisionsudvalg i virksomheder samt koncerner, der er underlagt tilsyn af Finanstilsynet.
nr. 690 af 23. juni 2010

Vejledninger

Vejledning til uafhængighedsbekendtgørelsen

Revisionsstandarder

Exposure draft july 2010, ISA 315 (revised), *Identifying and Assessing the Risks of Material Misstatement through Understanding the Entity and Its Environment*,

Exposure draft july 2010, ISA 610 (revised), *Using the Work of Internal Auditors*.

Øvrige

Eksempler på RL § 31
http://www.grantthornton.dk/kompetencer/revision_og_regnskab/revisionsudvalg/revisorlovens_paragraf_31#overvag_virks_intern_rev

Etiske regler, FSR august 2009

Finansiel Stabilitet (www.finansielstabilitet.dk)

Finanstilsynet (www.finanstilsynet.dk)

Responsum af Lars Bo Langsted, vedrørende intern revision i finansielle virksomheder

Undervisningsmateriale fra undervisningen i revision på cand.merc.aud., af Lars Kiertzner

Økonomi og erhvervsministeriet (www.oem.dk)

Gennem opgaven fokuseres der på intern revision uden for finansielle virksomheder og dermed den manglende regulering heraf.

Tiderne er skiftende, og selv mindre virksomheder får i større og større

omfang it-anlæg og økonomisystemer, som bliver mere og mere komplekse. Selv de mindre virksomheder får dette, da omkostningerne hertil er faldende.

Intern revision er idag ikke særlig udbredt, når man ser på potentialet af det udbytte en intern revision kan give. Intern revision er hovedsageligt kun at finde i finansielle virksomheder, hvor det er et lovkrav.

For den eksterne revisor er der kun en regulering, når det kommer til anvendelsen af intern revisors arbejde. Det er ISA 610, som ikke differentierer mellem intern revisor i finansielle virksomheder, som er reguleret, eller intern revisor i andre virksomheder, som ikke er reguleret.

Nogle interessante paradigmer, som vi igennem vores opgave har forsøgt at samle op på ved at se på den nuværende regulering og derigennem søge inspiration til en fremtidig regulering - et oplæg til en generel dansk model for intern revision.

God læselyst!!

Tak til:

Lars Kiertzner for konstruktiv vejledning under hele processen.

Lene Skovbak Nielsen for korrekturlæsning af vores opgave.

Elis Jochumsen for konstruktiv feedback på vores modeloplæg.